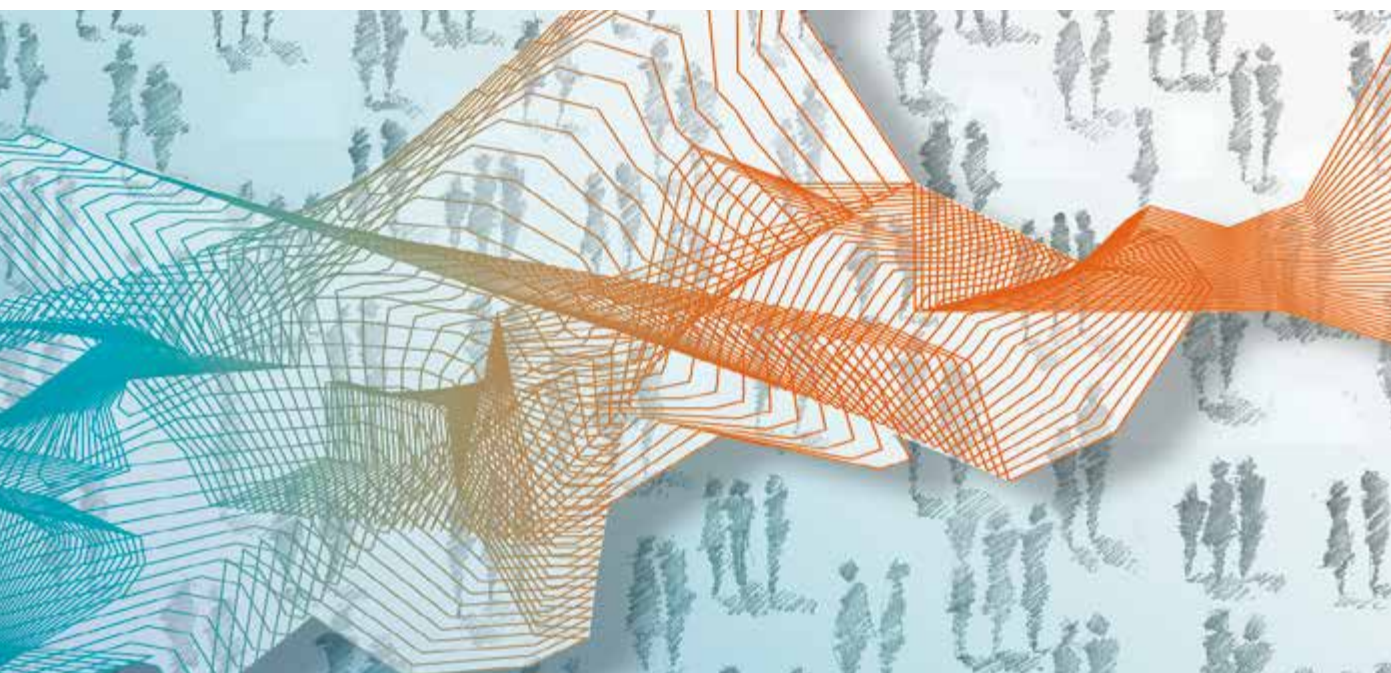

Instituut voor de nationale rekeningen

Regionale rekeningen

Toelichtingen van conceptuele en
methodologische aard
ESR 2010

Laatst gewijzigd: februari 2017

Inhoud van de publicatie

Deze bijdrage verduidelijkt de wijze waarop de regionale rekeningen worden opgesteld en welk bronnenmateriaal daarvoor gebruikt wordt.

De regionale rekeningen zijn gebaseerd op methodes, definities en nomenclaturen die voor alle lidstaten van de Europese Unie geharmoniseerd zijn. Het referentiekader is het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen van 2010 (ESR 2010).

In het eerste hoofdstuk wordt beknopt toegelicht welke variabelen en rekeningen op basis van de Europese regelgeving regionaal verdeeld moeten worden en welke basisprincipes daarvoor gelden.

Hoofdstuk twee beschrijft de regionale verdeling van de aggregaten per bedrijfstak volgens de werkplaats. Hierbij wordt eerst een omschrijving gegeven van de begrippen "regionaal gebied" en "bedrijfstak" en een korte beschrijving van het repertorium van productie-eenheden. Daarna wordt nader ingegaan op de eigenlijke regionale verdeling van de diverse aggregaten per bedrijfstak.

De regionalisering van de inkomensrekeningen van huishoudens volgens de woonplaats komt aan bod in hoofdstuk drie. Ook hier worden eerst een aantal kernbegrippen gedefinieerd, waarna de regionale verdeling van de diverse componenten gedetailleerd wordt toegelicht.

© Instituut voor de nationale rekeningen
Nationale Bank van België, Brussel

Alle rechten voorbehouden.
De volledige of gedeeltelijke verveelvoudiging van deze brochure voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan mits bronvermelding.

ISSN 1379-5384 (print)
ISSN 1780-437X (online)

Inhoudstafel

I. Inleiding	7
1. Regionale aggregaten en rekeningen volgens het ESR 2010	7
2. Regionaal gebied	9
3. Methoden	10
II. Regionale verdeling van de aggregaten per bedrijfstak naar werkplaats	11
1. Basisbeginselen voor de regionale verdeling van de variabelen per bedrijfstak	11
1.1 Regionale indeling op basis van de werkplaats	11
1.2 Indeling naar bedrijfstakken	11
1.3 Indeling naar sectoren	13
1.4 Repertorium van productie-eenheden	14
2. Beloning van werknemers	14
2.1 Niet-financiële vennootschappen (sector S.11)	15
2.2 Financiële instellingen (sector S.12)	17
2.3 Overheid (sector S.13)	18
2.4 Huishoudens (sector S.14)	18
2.5 Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (sector S.15)	19
2.5.1 Tot en met datajaar 2008	19
2.5.2 Vanaf datajaar 2009	20
2.6 Voorlopige raming van de beloning van werknemers voor het laatste jaar	20
3. Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen lopende prijzen	20
3.1 Niet-financiële vennootschappen (S.11) en huishoudens (S.14)	21
3.2 Financiële instellingen (S.12)	24
3.3 Overheid (S.13)	24
3.4 Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15)	24
3.5 Voorlopige raming van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen lopende prijzen, voor het laatste jaar	25

4.	Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen prijzen van het vorige jaar - volumegroei	26
5.	Overgang van bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen naar bruto binnenlands product (tegen lopende prijzen)	27
6.	Aantal werknemers	27
6.1	Definitieve methode	27
6.2	Voorlopige raming van het aantal werknemers voor het laatste jaar	29
7.	Aantal zelfstandigen	29
8.	Bruto investeringen in vaste activa	31
8.1	Niet-financiële vennootschappen (S.11)	31
8.1.1	Administratieve aggregaten	31
8.1.2	Correcties aan de administratieve aggregaten	33
8.2	Financiële instellingen (S.12)	34
8.3	Overheid (S.13)	35
8.3.1	Federale overheid (subsector S13.11)	36
8.3.2	Gemeenschappen en gewesten (subsector S13.12)	36
8.3.3	Lagere overheden (subsector S13.13)	37
8.3.4	Wettelijke sociale verzekeringen (subsector S13.14)	37
8.4	Huishoudens (S.14)	38
8.5	Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15)	39

III. Regionale verdeling van de inkomensrekeningen van de huishoudens naar woonplaats 40

1.	Enkele basisbegrippen m.b.t. de regionale verdeling van de inkomensrekeningen van huishoudens	40
1.1	De institutionele sector "huishoudens"	40
1.2	Regionale indeling en ingezetenschap op basis van de woonplaats	40
2.	Bronnenmateriaal en verdeelsleutel per variabele voor de primaire inkomens	41
2.1	Exploitatieoverschot (B.2n)	41
2.2	Gemengd inkomen (B.3n)	43
2.3	Beloning van werknemers (D.1)	43
2.3.1	Lonen (D.11)	43
2.3.2	Werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers (D.121 - Middelen)	44
2.3.3	Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers (D.122 - Middelen)	45
2.4	Inkomen uit vermogen (D.4)	45
2.4.1	Rente (D.41 - Middelen)	46
2.4.2	Dividenden (D.421)	47
2.4.3	Inkomen uit beleggingen toegerekend aan polishouders (D.441)	47
2.4.4	Inkomen uit beleggingen te betalen i.v.m. pensioenrechten (D.442)	47
2.4.5	Inkomen uit beleggingen te betalen i.v.m. aandeelhouders van collectieve-beleggingsfondsen (D.443)	48
2.4.6	Inkomen uit natuurlijke hulpbronnen (D.45 - Middelen)	48
2.4.7	Rente (D.41 - bestedingen)	48
2.4.8	Inkomen uit natuurlijke hulpbronnen (D.45 - Bestedingen)	48
2.5	Saldo primaire inkomens (B.5n)	49

3. Bronnenmateriaal en verdeelsleutel per variabele voor de secundaire inkomensverdelingsrekening	49
3.1 Sociale premies (D.61 - Middelen)	49
3.2 Sociale uitkeringen exclusief sociale overdrachten in natura (D.62)	49
3.2.1 Uitkeringen sociale zekerheid in geld (D.621)	49
3.2.2 Uitkeringen overige sociale verzekeringen (D.622)	50
3.2.3 Uitkeringen sociale voorziening in geld (D.623)	51
3.3 Overige inkomensoverdrachten (D.7 - Middelen)	51
3.3.1 Schadeverzekeringsuitkeringen (D.72)	51
3.3.2 Overige inkomensoverdrachten (D.75 - Middelen)	51
3.4 Belastingen op inkomen, vermogen (D.5)	52
3.4.1 Belastingen op inkomen (D.51)	52
3.4.2 Belastingen op vermogen, enz. (D.59)	52
3.5 Sociale premies (netto) (D.61 - Bestedingen)	52
3.5.1 Werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers (D.611)	53
3.5.2 Toegerekende sociale premies (D.612)	53
3.5.3 Werkelijke sociale premies ten laste van de huishoudens (D.613)	53
3.5.4 Aanvullende sociale premies ten laste van de huishoudens (D.614)	53
3.5.5 Vergoeding voor diensten in het kader van de sociale verzekeringsregeling (D.61SC)	54
3.6 Sociale uitkeringen exclusief sociale overdrachten in natura (D.62 - Bestedingen)	54
3.7 Overige inkomensoverdrachten (D.7 - Bestedingen)	54
3.7.1 Schadeverzekeringspremies (D.71)	54
3.7.2 Overige inkomensoverdrachten (D.75 - Bestedingen)	55
3.8 Beschikbaar inkomen (B.6n - saldo)	56
4. Inkomensrekeningen van de Duitstalige Gemeenschap	56
Bijlage 1: Overstap van de NACE 2003 - naar de NACE 2008-nomenclatuur	57
Bijlage 2: Activiteitenomenclaturen A3, A6, A17, A31, A60, SUT en NACE-BEL 2003	59
Bijlage 3: Activiteitenomenclaturen A3, A10, A21, A38, A64, SUT en NACE-BEL 2008	73

I. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt weergegeven welke variabelen op basis van de Europese regelgeving regionaal verdeeld moeten worden (punt 1). Daarna wordt het begrip "regionaal gebied" nader omschreven (punt 2). Tenslotte worden de diverse methoden om variabelen en rekeningen regionaal te verdelen kort toegelicht (punt 3).

1. Regionale aggregaten en rekeningen volgens het ESR 2010

Onder het ESER 1979 waren de regionale rekeningen gebaseerd op een "gentlemen's agreement" tussen Eurostat - het statistische bureau van de Europese Unie - en de lidstaten.

Met de EG-Verordening nr. 2223/96 van de Raad van 25 juni 1996 inzake het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen in de Gemeenschap (ESR 1995) ter vervanging van het ESER 1979, hebben de regionale rekeningen een wettelijke basis gekregen. Hieruit vloeiden een aantal verplichtingen voort met betrekking tot de te verstrekken tabellen, de termijnen waarbinnen dit dient te gebeuren en de te volgen methodologische principes.

Ondertussen werd mondiaal gewerkt aan een nieuw systeem van nationale rekeningen, het 'System of National Accounts, 2008' (SNA 2008), dat in februari 2009 werd gepubliceerd. Hierbij werd ernaar gestreefd om de nationale rekeningen beter af te stemmen op de nieuwe economische context, de vooruitgang op het gebied van methodologisch onderzoek en de behoeften van de gebruikers.

Om hiermee op Europees niveau rekening te houden stapten alle lidstaten in de loop van 2014 over van het ESR 1995 naar het ESR 2010, de nieuwe standaard van het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen¹. Het ESR 2010 ligt in het verlengde van het ESR 1995, maar introduceert een reeks nieuwe elementen². Tegelijkertijd werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om andere verbeteringen m.b.t. de gehanteerde methoden en bronnen aan te brengen die geen verband houden met de invoering van het ESR 2010.

Alle wijzigingen en de impact ervan op de Belgische regionale rekeningen staan beschreven in de publicaties van de regionale rekeningen m.b.t. de [jaren 2013](#) en [2014](#) (hoofdstuk 2 "Methodologische wijzigingen" en hoofdstuk 3 "Impact van de wijzigingen t.o.v. de vorige versie")³.

De bestaande methodologische nota m.b.t. de opmaak van de Belgische regionale rekeningen werd dan ook aangepast. De nota m.b.t. de [toegepaste methodologie volgens het ESR 1995](#) blijft beschikbaar op de website van de NBB⁴.

In het kader van de regionale rekeningen moeten onderstaande tabellen uit de EG-Verordening nr. 549/2013 jaarlijks aan Eurostat meegedeeld worden

¹ Cf. de Europese Verordening nr. 549/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2013 betreffende het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

² Voor meer informatie wordt verwezen naar de INR-publicatie "Nationale rekeningen, ESR 2010, Het nieuwe referentiekader voor de nationale rekeningen" van september 2014. https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/M_SEC2010_NL.pdf

³ <http://www.nbb.be/doc/dq/n/dq3/histo/nnr13.PDF>; <http://www.nbb.be/doc/dq/n/dq3/histo/nnr14.PDF>

⁴ https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/M_meth2014n.pdf

Tabel 10: Tabellen per bedrijfstak en geografische eenheid NUTS¹ 2 (= provincies)

Code	Variabelen	Indeling	Timing
B.1g	1. Toegevoegde waarde (bruto) tegen basisprijzen (volume-groeipercentage op basis van prijzen van het voorgaande jaar) (1)	totaal	t+24 ²
B.1g	2. Toegevoegde waarde (bruto) tegen basisprijzen (lopende prijzen)	totaal	t+12
		A*10	t+24
D.1	3. Beloning van werknemers (lopende prijzen)	A*10	t+24
P.51g	4. Bruto-investeringen in vaste activa (lopende prijzen)	A*10	t+24
	5. Werkgelegenheid (2): werkzame personen (1 000) en gewerkte uren (1 000)		
ETO	— Totaal (2)	totaal	t+12
		A*10	t+24
EEM	— Werknemers (2)	totaal	t+12
		A*10	t+24
POP	6. Bevolking (1 000)	totaal	t+12

(1) *Indiening op vrijwillige basis tot 2016. Vanaf 2017: verplichte indiening op t+24 maanden, indiening op vrijwillige basis op t+12 maanden.*

(2) *Werkzame personen en werknemers: ingezetenen en niet-ingezetenen in dienst van ingezetenen producerende eenheden (binnenlands begrip).*

Tabel 12: Tabellen per bedrijfstak en geografische eenheid NUTS 3 (= arrondissementen)

Code	Variabelen	Indeling	Timing
B.1g	1. Toegevoegde waarde (bruto) tegen basisprijzen (lopende prijzen) (1)	A*10	t+24
	2. Werkzame personen (1) (2) (1 000)		
ETO	— Totaal	A*10	t+24
EEM	— Werknemers (2)	A*10	t+24
POP	3. Bevolking (1 000)	totaal	t+24

(1) *Er kan gebruik worden gemaakt van de volgende geaggregeerde posities van indeling A*10 van de NACE Rev 2:*

— (G, H, I en J) in plaats van (G, H en I) en (J);

— (K, L, M en N) in plaats van (K), (L) en (M en N);

— (O, P, Q, R, S, T en U) in plaats van (O, P en Q) en (R, S, T en U).

(2) *Werkzame personen en werknemers: ingezetenen en niet-ingezetenen in dienst van ingezetenen producerende eenheden (binnenlands begrip).*

Tabel 13: Rekeningen van de huishoudens per geografische eenheid NUTS 2 (= provincies)

Rekening voor de bestemming van primaire inkomens van huishoudens		t + 24
Middelen:	B.2/B.3: Netto exploitatieoverschot/Netto gemengd inkomen	
	D.1: Beloning van werknemers	
	D.4: Inkomen uit vermogen	
Bestedingen:	D.4: Inkomen uit vermogen	
	B.5: Saldo: Primair inkomen (netto)	
Secundaire inkomensverdelingsrekening van huishoudens		t + 24
Middelen:	B.5: Saldo: Primair inkomen (netto)	
	D.62: Sociale uitkeringen (excl. sociale overdrachten in natura)	
	D.7: Overige inkomensoverdrachten	
Bestedingen:	D.5: Belastingen op inkomen, vermogen, enz.	
	D.61: Sociale premies (netto)	

1 Nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek; cf. infra, punt 2.

2 t+x, waarbij t staat voor het jaar waarover gerapporteerd wordt en x voor de termijn, in maanden, waarbinnen de gegevens aan Eurostat verstrekt moeten worden; die termijnen moeten nageleefd worden vanaf publicatiejaar 2014.

D.7: Overige inkomensoverdrachten

B.6: Saldo: Beschikbaar inkomen (netto)

Consumptieve bestedingen van huishoudens (1)

Bestedingen: P.3: Consumptieve bestedingen van huishoudens (1)

(1) op vrijwillige basis

In België worden de regionale rekeningen meestal gepubliceerd een vijftal maanden na de publicatie van de nationale rekeningen waarmee ze volledig coherent zijn. Alle regionaal te verdelen variabelen en rekeningen zijn erin opgenomen.

De tabellen 10 en 12 volgens ESR 2010 zijn beschikbaar vanaf het datajaar 2003 (cf. infra, hoofdstuk 2, punt 1.2.1)¹. Tabel 13 is beschikbaar vanaf datajaar 1995.

Bij het opstellen van de regionale rekeningen worden de Europese methodologische voorschriften maximaal gerespecteerd. Die voorschriften zijn opgenomen in het aan het ESR 2010 aangepaste Eurostat-handboek 'Manual on regional accounts methods', 2013 edition, Eurostat, European commission. Dit handboek werd opgesteld in samenspraak tussen Eurostat en de lidstaten.

2. Regionaal gebied

Het regionale gebied waarover de aggregaten en rekeningen verdeeld moeten worden, bestaat uit het geografische gebied van het land en het extraregionale gebied. Samen vormen ze het economische gebied van de nationale volkshuishouding dat bestaat uit:

- het geografische grondgebied van het land waarbinnen personen, goederen en kapitaal vrij circuleren;
- de vrijhandelszones, entrepots en bedrijven onder douanecontrole;
- het nationale luchtruim, de territoriale wateren en het continentaal plat in de internationale wateren waarover België exclusieve rechten kan doen gelden;
- de territoriale enclaves, d.w.z. de gebiedsdelen in het buitenland die, krachtens internationale verdragen en overeenkomsten tussen staten, door overheidsinstellingen van het land worden gebruikt voor diplomatieke, militaire, wetenschappelijke of andere doelstellingen; voorbeelden hiervan zijn o.a. ambassades, consulaten, militaire basissen, wetenschappelijke stations.

Het geografische gebied van het land wordt ingedeeld in deelgebieden volgens de bestaande administratieve indeling. Het gebruik van een functioneel-analytische indeling is in de praktijk uitgesloten. Immers, vele statistische basisgegevens worden slechts verzameld volgens de bestaande institutionele indelingen. Bovendien geeft ook Eurostat de voorkeur aan de administratieve gebiedsindelingen van de lidstaten teneinde een unieke en coherente territoriale indeling te verkrijgen als kader voor de regionale statistieken. Het gaat hier om de NUTS-nomenclatuur (NUTS: "Nomenclature des unités territoriales statistiques"), die een wettelijke basis kreeg met de EG-Verordening nr. 1059/2003 van 26 mei 2003. In deze nomenclatuur worden drie regionale niveaus onderscheiden. Voor België zijn dat de drie gewesten (NUTS 1), de tien provincies (NUTS 2) en de drieënveertig arrondissementen (NUTS 3), waarbij één arrondissement ook een provincie vormt (Waals-Brabant) en één arrondissement ook een gewest (Brussels Hoofdstedelijk gewest). Sedert 1 januari 2008 wordt ook de Duitstalige Gemeenschap opgenomen als NUTS 3-eenheid². Alle regionale gegevens worden gepubliceerd volgens de nieuwe gebiedsindeling van 1 januari 1995.

Het geografische gebied van het land valt niet noodzakelijk samen met het economische gebied van het land, wat bijvoorbeeld geldt voor de personen werkzaam in de Belgische ambassades in het buitenland. Ze oefenen hun activiteit uit in het economische gebied van België, maar niet in één van de 43 arrondissementen. Vandaar dat er een "extraregionaal gebied" werd gecreëerd³: een zogenaamd vierenveertigste arrondissement. In dit extraregionale gebied worden alle ingezeten eenheden ondergebracht die gevestigd zijn in het economische

¹ Voor de periode 1995-2002 zijn er voor de tabellen 10 en 12 enkel resultaten beschikbaar volgens het ESR 1995.

² De EG-Verordening nr. 105/2007 van 1 februari 2007 brengt een aantal wijzigingen aan aan de NUTS-nomenclatuur. Voor België moet, vanaf januari 2008, bij indiening van gegevens bij Eurostat, het arrondissement Verviers gesplitst worden in enerzijds de Duitstalige Gemeenschap en anderzijds de Franstalige gemeenten. Voor de Belgische regionale rekeningen heeft dit geen gevolgen, aangezien een afzonderlijk hoofdstuk gewijd is aan de Duitstalige Gemeenschap met cijfergegevens vanaf het jaar 2000.

³ Het extraregionaal gebied is voor alle landen expliciet opgenomen in de NUTS-Verordening.

gebied van België, maar niet in het eigenlijke geografische gebied. Het gaat om personen werkzaam bij de Belgische ambassades in het buitenland, de militairen en burgers bij het Belgische leger gevestigd in het buitenland en het personeel voor onderwijs aan kinderen van de Belgische militairen in Duitsland¹.

De berekeningen in de Belgische regionale rekeningen gebeuren steeds op het meest gedetailleerde niveau. Op geografisch vlak betekent dit een verdeling tot op het niveau van de arrondissementen. De gegevens voor de provincies en de gewesten worden verkregen door optelling van de gegevens voor de desbetreffende arrondissementen.

Op verzoek van het Wetenschappelijk Comité voor de nationale rekeningen worden alle aggregaten en rekeningen ook geraamd voor de Duitstalige Gemeenschap. Hiertoe worden in alle berekeningen de gegevens m.b.t. het arrondissement Verviers uitgesplitst in enerzijds een Duitstalig gedeelte en anderzijds een Franstalig en dit vanaf de resultaten m.b.t. het jaar 2000.

3. Methoden

Vanuit regionaal oogpunt vormen de nationale bedragen gegeven grootheden. Om die nationale cijfers te verdelen bestaan er verschillende methoden:

- bottom-up methode: berekening van de variabele op het niveau van de individuele eenheid: bij de aggregaten per bedrijfstak is dit de lokale eenheid van economische activiteit; bij de rekeningen van de huishoudens is dit het individu of het gezin;
- pseudo-bottom-up methode: geldt enkel voor de verdeling van de aggregaten per bedrijfstak in het geval van multiregionale en heterogene² ondernemingen: gegevens voor de lokale eenheid van economische activiteit worden afgeleid uit gegevens voor de onderneming, de eenheid van economische activiteit of de lokale eenheid;
- top-down methode: het nationale aggregaat wordt over de gebieden verdeeld volgens een indicator die zo dicht mogelijk bij de te schatten variabele ligt (er wordt dus niet gepoogd om de individuele eenheid te identificeren);
- gemengde methoden: combinatie van bovenvermelde methoden.

De keuze van de methode is afhankelijk van de beschikbare statistische bronnen. De kwaliteit van de regionale verdeling wordt minder bepaald door de gekozen methode dan wel door de kwaliteit van de detailgegevens of die van de indicator.

Wanneer in het kader van de regionale rekeningen detailgegevens worden gebruikt, komt het in een aantal gevallen voor dat niet het bedrag uit de nationale rekeningen wordt bereikt. Dat eventuele verschil wordt dan proportioneel verdeeld volgens de resultaten van de detailinformatie.

Rekening houdend met het feit dat in de Belgische regionale rekeningen de basiseenheid voor de verdeling van de aggregaten per bedrijfstak de onderneming is, wordt er maximaal gebruik gemaakt van bottom-up methoden voor uni-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen die slechts in 1 arrondissement voorkomen of waarvan alle vestigingen zich binnen één arrondissement bevinden). Voor de uitsplitsing van multi-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen met vestigingen in meerdere arrondissementen) wordt de pseudo-bottom-up methode toegepast. In een aantal gevallen is de informatie niet beschikbaar op het niveau van de individuele onderneming en wordt er een beroep gedaan op top-down methoden (cf. infra, deel "Regionale verdeling van de aggregaten per bedrijfstak naar werkplaats").

Ook bij de regionale verdeling van de diverse componenten van de inkomensrekeningen van de huishoudens wordt maximaal gebruik gemaakt van detailinformatie op het niveau van personen of gezinnen (cf. infra, deel "Regionale verdeling van de inkomensrekeningen van de huishoudens naar woonplaats").

¹ Het onderwijs aan kinderen van de Belgische militairen in Duitsland werd stopgezet in 2004.

² In de Belgische nationale en regionale rekeningen is de basiseenheid de onderneming waardoor heterogene ondernemingen niet verder opgesplitst worden in eenheden van economische activiteit.

II. Regionale verdeling van de aggregaten per bedrijfstak naar werkplaats

In dit hoofdstuk komen vooreerst een aantal basisbeginselen bij de regionale verdeling van de aggregaten per bedrijfstak aan bod (punt 1). Daarna wordt dieper ingegaan op de regionalisering van de diverse variabelen, m.n. de beloning van werknemers (punt 2), de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen (punten 3 en 4), het bruto binnenlands product (punt 5), het aantal werknemers en zelfstandigen (punten 6 en 7) en de bruto-investeringen in vaste activa (punt 8).

1. Basisbeginselen voor de regionale verdeling van de variabelen per bedrijfstak

1.1 Regionale indeling op basis van de werkplaats

Als basisregel bij de regionale verdeling van de variabelen per bedrijfstak geldt dat ze toegerekend worden aan het geografische gebied waar de productie-eenheid gevestigd is. De nationaliteit van de productie-eenheden heeft dus geen belang. Het gaat wel over het "ingezetenschap" van de betrokken eenheden of m.a.w. de residentie van de productie-eenheid. Toegepast op regionaal vlak betekent dit dus dat de productieve activiteit binnen het beschouwde gebied gemeten wordt, ongeacht of de productiefactoren die er bedrijvig zijn, inzonderheid de werknemers en eigenaars van de gebruikte kapitaalgoederen, al dan niet in dat gebied verblijven. Dit houdt dus in dat het bruto-inkomen wordt geraamd dat ontstaat uit de productie binnen de grenzen van een bepaald gebied en niet het inkomen dat toevloeit aan de inwoners van dit gebied. Dit onderscheid is van belang bij de interpretatie van de toegevoegde waarde per inwoner (variabele opgesteld op vraag van de Europese Commissie ter verdeling van de subsidies, die in het kader van de structuurfondsen worden toegekend). Immers, pendelaars verhogen de toegevoegde waarde van het gebied waar ze tewerkgesteld zijn, terwijl ze geteld worden als inwoner van het gebied waar ze wonen. De regionale rekeningen worden in de tabellen 10 en 12 van de EG-Verordening 549/2013 benaderd vanuit de invalshoek van de toegevoegde waarde. Het inkomen per inwoner – vanuit economisch oogpunt een meer significant concept om de relatieve rijkdom van een gebied te meten – kan hieruit niet afgeleid worden. Dit laatste is wel mogelijk aan de hand van de regionale verdeling van de rekening van de huishoudens (tabel 13), waarbij het inkomen geraamd wordt op basis van de woonplaats (voor methodologische aspecten hieromtrent: zie deel "Regionale verdeling van de inkomensrekeningen van de huishoudens naar woonplaats").

1.2 Indeling naar bedrijfstakken

De indeling naar bedrijfstakken is gebaseerd op de NACE-BEL-nomenclatuur. Het letterwoord NACE staat voor «Nomenclature générale des activités économiques dans les Communautés européennes»¹. De NACE-BEL-nomenclatuur is de Belgische versie van de NACE, de activiteitenomenclatuur die opgesteld wordt in een

¹ Algemene systematische bedrijfsindeling in de Europese Gemeenschap.

geharmoniseerd Europees kader en vastgelegd in een EG-Verordening van de Raad.

Periodiek worden activiteiten- en productclassificaties herzien. Dit is noodzakelijk omdat de economische structuur van landen wijzigt en dus ook de samenstelling van bepaalde aggregaten in de nationale en regionale rekeningen.

Voor de periode 1995-2002 zijn de regionale resultaten enkel beschikbaar volgens de NACE 2003 (of NACE Rev.1)¹. Vanaf het datajaar 2003 zijn de resultaten beschikbaar volgens de NACE 2008 (of NACE Rev.2)², die de NACE 2003 vervangen heeft.

De overstap van de NACE 2003- naar de NACE 2008-nomenclatuur gebeurde bij de publicatie van de nationale rekeningen in september 2011 en van de regionale rekeningen in februari 2012. De wijze waarop dit gebeurde is beschreven in bijlage 1.

Bij de publicatie van de nationale rekeningen in september 2015 en de regionale rekeningen in februari 2016 werd bovendien vanaf datajaar 2009 overgestapt naar de binnen het INR geharmoniseerde NACE 2008-code, waarbij alle berekeningen zowel nationaal als regionaal volledig herdaan werden.

Het ESR schrijft voor dat de meest praktische bedrijfseenheid voor het meten van de stromen in het productieproces en het gebruik van goederen en diensten de lokale eenheid van economische activiteit (lokale EEA) is. Deze eenheid omvat alle delen van een onderneming die bijdragen tot de uitoefening van een activiteit die onder een NACE-rubriek met vier cijfers (= klasse) valt. De onderneming beschikt over een informatiesysteem waarbij voor iedere EEA tenminste de productiewaarde, het intermediair verbruik, de personeelskosten, het exploitatieoverschot, het personeelsbestand en de bruto-investeringen in vaste activa kunnen worden verschaft of berekend.

Bij de definitie van een lokale EEA moeten drie situaties worden onderscheiden:

- een productieactiviteit met een significante input van arbeid op een vaste locatie; dit betekent een arbeidsvolume van tenminste het jaarlijkse equivalent van een persoon die op regelmatige basis halve dagen werkt;
- een productieactiviteit zonder significante input van arbeid op een vaste locatie; dit wordt meestal niet beschouwd als een afzonderlijke lokale EEA, maar wordt toegerekend aan de eenheid die verantwoordelijk is voor het beheer ervan. Hierop bestaan enkele uitzonderingen (bijv. windmolens, olie- en gaswinning, internethubs, volledig geautomatiseerde tankstations). Indien zowel de productie als de bruto-investeringen in vaste activa geraamd kunnen worden voor de regio waarin deze activiteiten plaatsvinden, dan moeten ze niet aan een andere regio die het beheer erover heeft, worden toegekend;
- een productieactiviteit zonder vaste locatie; hierbij wordt uitgegaan van de vestigingsplaats op het nationale niveau. Zo worden bijv. bouwwerken die minder dan 1 jaar duren, toegewezen aan de regio waar de moederbouwonderneming gevestigd is. Bij bouwwerken die langer dan 1 jaar duren (bijv. de bouw van bruggen, dammen,...) met contractanten uit diverse regio's kan een afzonderlijke lokale EEA geregistreerd worden.

De nationale en daardoor ook de regionale rekeningen in België gebruiken als basiseenheid de onderneming. Het meeste basismateriaal is immers slechts op het niveau van die eenheid bekend (cf. infra, punt 1.4). De activiteitsindeling wordt dus bepaald door de hoofdactiviteit van de onderneming. Hierdoor krijgen alle lokale eenheden van een onderneming dezelfde NACE-code als die van de hoofdactiviteit van de onderneming, ook al wijkt de hoofdactiviteit van de lokale eenheid hiervan af (zo niet worden de totalen per bedrijfstak uit de nationale rekeningen niet gerespecteerd).

¹ Verordening (EEG) nr. 3037/90 van de Raad van 9 oktober 1990, betreffende de statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap, gewijzigd door de Verordening (EEG) nr. 761/93 van de Commissie van 24 maart 1993 en vervangen door de Verordening (EEG) nr. 29/2002 van de Commissie van 19 december 2001 die de NACE Rev. 1.1 invoerde en die aanleiding gaf tot de NACE-BEL 2003.

² De meest gedetailleerde bedrijfstakindeling die hier wordt gebruikt is de NACE op 4 digits. Voor België is de NACE-bel 2008, opgemaakt door ADS, hiermee compatibel doch laatstgenoemde classificatie levert nog extra detail (specificatie van bedrijfstakken op 5 digits). De NACE-bel 2008 is de Belgische vertaling van verordening (EG) nr. 1893/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 2006 tot vaststelling van de statistische classificatie van economische activiteiten NACE rev.2.

Alle berekeningen gebeuren op het laagst mogelijke niveau. In principe wordt teruggegaan tot het niveau van de SUT¹-bedrijfstakken (ongeveer 135 bedrijfstakken); sommige basisberekeningen gebeuren zelfs op het niveau van de NACE 3 of 4 digits naargelang van de samenstelling van de SUT-bedrijfstakken (cf. infra, punt 1.4).

Het niveau waarop gepubliceerd wordt, is afhankelijk van het detailniveau van de NUTS-gebieden en van de confidentialiteit van de gegevens. De aggregatieniveaus van toepassing in de regionale rekeningen gepubliceerd tot en met 2010 (volgens NACE 2003) en deze gepubliceerd vanaf 2011 (volgens NACE 2008) zijn de volgende:

NACE 2003	NACE 2008	Regionaal detail
A6	A10	arrondissementen (NUTS3)
A31	A38	provincies (NUTS2) gewesten (NUTS1) voor ramingen laatste jaar (t-1)
A60	A64	gewesten (NUTS1) voor ramingen tot en met jaar (t-2)
SUT-tak (# 125)	SUT-tak (# 135)	compilatie-niveau aggregaten per sector/bedrijfstak/ arrondissement

Door de overstap van het ESR 1995 naar het ESR 2010 enerzijds en van de NACE 2003 naar de al dan niet geharmoniseerde NACE 2008 anderzijds, kan de beschikbaarheid van regionale resultaten per bedrijfstak als volgt worden voorgesteld:

Variable	1995-2002	vanaf 2003	
		2003-2008	vanaf 2009
Bruto toegevoegde waarde	ESR 1995	ESR 2010	ESR 2010
Beloning van werknemers	NACE 2003	NACE 2008	Geharmoniseerde NACE 2008
Aantal loontrekkenden			Coherent met NR-versie sept. 2015 e.v.
Aantal zelfstandigen	Coherent met	Coherent met NR-	
Bruto-investeringen in vaste activa	NR-versie sept. 2010	versie sept. 2015	

De resultaten voor de periode 1995-2002 op basis van het ESR 1995 en de NACE 2003 kunnen op aanvraag bekomen worden.

1.3 Indeling naar sectoren

Naast een indeling naar bedrijfstakken voorziet het ESR eveneens een indeling naar institutionele sectoren². Een institutionele sector is een groepering van institutionele eenheden op basis van het type producent dat zij zijn (marktproducent of niet, in handen van de overheid of niet) en op basis van hun hoofdfunctie (productie, consumptie, ..). Een institutionele eenheid wordt gekenmerkt door consistent gedrag en zelfstandige beslissingsbevoegdheid bij de uitoefening van haar hoofdfunctie. Volgende sectoren worden onderscheiden:

- niet-financiële vennootschappen (S.11),
- financiële instellingen (S.12),
- overheid (S.13),
- huishoudens (S.14),
- instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15).

Sectorinformatie is vooral aangewezen voor de beschrijving van inkomens-, bestedings- en financiële stromen en balansen en komt hier dus minder aan bod.

1 SUT-bedrijfstakken = de diverse bedrijfstakken die onderscheiden worden in de "supply and use table" binnen de nationale rekeningen, waarbij elke SUT-bedrijfstak een groepering is van NACE-bedrijfstakken op 3 en/of 4 posities.

2 Cf. «European system of accounts, ESA 2010, », Eurostat, hoofdstuk 2.

1.4 Repertorium van productie-eenheden

Het repertorium is het uitgangspunt voor alle berekeningen per bedrijfstak in de nationale en regionale rekeningen. Tot en met 2005 is het afgeleid van het ondernemingsregister DBRIS¹ van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek (ADS, het vroegere Nationaal Instituut voor de Statistiek) en vanaf 2006 van de gegevens in de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). Sedert de overstap naar de geharmoniseerde NACE-code in het jaar 2015 wordt opnieuw vertrokken van het ondernemingsregister van ADS. Het repertorium bevat in principe alle productie-eenheden (niveau onderneming) voor een bepaald jaar.

Per productie-eenheid worden twee soorten gegevens bijgehouden: enerzijds de identificatoren van de onderneming (BTW-nummer, RSZ-nummer, RSZPPO²-nummer, KBO-nummer) en de link tussen deze identificatoren en anderzijds een aantal karakteristieken van de onderneming, o.a. NACE-BEL-code (bedrijfstak van de hoofdactiviteit van de onderneming), sectorcode (wordt toegekend door de nationale rekeningen), categorie (bepaalt de geprivilegieerde gegevensbron voor de opstelling van de nationale rekeningen; vnl. jaarrekeningen, BTW-, RSZ- en structuurenquêtegegevens), grootteklasse (op grond van het aantal jobs volgens de RSZ), code uni- dan wel multi-arrondissementele onderneming (op basis van het vestigingenbestand RSZ) en gemeentecode.

In het algemeen wordt, wat de gemeentecode betreft, de informatie overgenomen uit de RSZ-bestanden. Voor multi-arrondissementele ondernemingen is dat de gemeente van de vestiging met het grootste aantal werknemers. Voor ondernemingen zonder personeel is de gemeentecode gebaseerd op informatie uit fiscale bestanden (voornamelijk BTW-bestanden).

Voor het eigenlijke cijfermateriaal, te koppelen aan de gegevens van het repertorium, wordt hoofdzakelijk beroep gedaan op administratieve gegevensbronnen, die beschikbaar zijn per onderneming (jaarrekeningen, schema's A voor de kredietinstellingen, BTW-gegevens, RSZ- en RSZPPO-gegevens, structuurenquêtegegevens, ...).

In de nationale rekeningen gebeuren de basisberekeningen per sector en binnen elke sector per NACE 3 of 4 digits naargelang van de samenstelling van de SUT-bedrijfstakken. Voor een aantal aanpassingen wordt echter niet verder gegaan dan de SUT-bedrijfstak. Dit is dan ook het laagste niveau waarop de eindresultaten nationaal beschikbaar zijn.

De regionale rekeningen volgen zoveel mogelijk de methoden uit de nationale rekeningen. Op de website van de Nationale Bank van België (NBB)³ wordt de opstelling van de nationale rekeningen nader toegelicht.

2. Beloning van werknemers

Omdat de regionale verdeling van de bruto toegevoegde waarde (cf. infra, punt 3) in sommige gevallen gesteund is op de regionale verdeling van de beloning, wordt deze laatste eerst behandeld.

De beloning van werknemers (D.1) omvat de totale vergoeding, in geld of in natura, die door een werkgever aan een werknemer verschuldigd is voor de arbeid die tijdens de verslagperiode is verricht (ESR 1995, § 4.02).

De raming van de beloning van werknemers in de nationale rekeningen is grotendeels gebaseerd op individuele ondernemingsgegevens. Hierdoor kan de nationale methode in grote mate overgenomen worden in de regionale rekeningen. De verdeling dient steeds te gebeuren in functie van de vestigingsplaats van de producerende lokale eenheid. Aangezien de NACE in de nationale rekeningen de NACE van de onderneming is, moet die in de regionale verdeling behouden blijven. Er wordt dus geen rekening gehouden met een eventueel van de onderneming afwijkende activiteit door een lokale eenheid van die onderneming (cf. supra, punt 1.2).

¹ DBRIS: "Database pour les redevables d'informations statistiques".

² RSZPPO: Rijksdienst voor sociale zekerheid van de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten; sedert 1 januari 2015 omgevormd tot de Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels (DIBISS), die de vroegere RSZPPO en de Dienst voor Overzeese Sociale Zekerheid (DOSZ) omvat.

³ Website van de NBB, Statistieken, Nationale en regionale statistieken, Methodologie ESR 2015: <https://www.nbb.be/nl/statistieken/nationaleregionale-rekeningen/methodologie>

De totale beloning van werknemers wordt berekend per sector en binnen elke sector per bedrijfstak. Per sector kan de werkwijze enigszins verschillen. Alle berekeningen op regionaal vlak gebeuren op het niveau sector, SUT-bedrijfstak (of indien mogelijk op het niveau NACE 3 of 4 digits waaruit de SUT-bedrijfstak is samengesteld) en arrondissement.

De beschreven methode geldt voor de ramingen vanaf datajaar 2003. Voor vroegere jaren zijn geen resultaten beschikbaar volgens het ESR 2010 en wordt verwezen naar de methodologische nota volgens het ESR 1995¹.

2.1 Niet-financiële vennootschappen (sector S.11)

De RSZ levert informatie over de loonmassa per individuele onderneming. Het betreft hier alle elementen van de brutolonen en -salarissen waarop sociale bijdragen worden betaald evenals de sociale bijdragen zelf (opgesplitst naar werknemersbijdragen – die reeds opgenomen zijn in de brutolonen en -salarissen – en werkgeversbijdragen). Op bepaalde elementen van de beloning dienen echter geen sociale bijdragen betaald te worden. De loonmassa volgens de RSZ is bijgevolg onvolledig vanuit het standpunt van de nationale en regionale rekeningen.

Ook de jaarrekeningen van de ondernemingen geven informatie over de loonmassa per individuele onderneming. Meer specifiek gaat het over de rubriek 62 "bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" uit de jaarrekening en rubriek 1023 "personeelskosten" uit de sociale balans². Die loonsom is wel volledig maar is enkel gekend voor die ondernemingen die een jaarrekening en sociale balans neerleggen.

In de nationale rekeningen worden beide bronnen gecombineerd om de totale beloning van werknemers te berekenen.

Vooreerst wordt een kernsubpopulatie gedefinieerd waarin alle ondernemingen die voldoen aan volgende criteria opgenomen zijn:

- beschikken over loongegevens in elk van de drie bronnen - RSZ, jaarrekening en sociale balans;
- beschikken over boekhoudkundige gegevens die als bruikbaar worden beschouwd;
- een boekjaar hebben dat samenvalt met een kalenderjaar.

Voor die ondernemingen van de kern wordt de beloning berekend als som van de rubriek 1023 uit de sociale balans en rubriek 624 uit de jaarrekening (bovenwettelijke pensioenen die rechtstreeks door de werkgever worden betaald).

Sedert het datajaar 2006 leggen ook VZW's onder bepaalde voorwaarden jaarrekeningen neer. Die informatie wordt dan ook gebruikt bij het bepalen van de beloning van werknemers bij VZW's opgenomen in de sector van de niet-financiële ondernemingen en dit vanaf het datajaar 2008.

Voor alle andere ondernemingen geldt de RSZ-informatie als uitgangspunt waarop ophogingscoëfficiënten toegepast worden. De ophogingscoëfficiënten worden berekend op basis van de gegevens van de ondernemingen in de kernsubpopulatie. Door vergelijking van de loonmassa volgens de RSZ enerzijds en volgens de som van de rubrieken 1023 van de sociale balans en 624 van de jaarrekening anderzijds, worden per bedrijfstak coëfficiënten berekend waarmee de RSZ-loonmassa dient te worden opgehoogd. Naargelang het gaat over grote of kleine bedrijven worden er afzonderlijke coëfficiënten berekend. De ophoging van de RSZ-loonmassa gebeurt dan per onderneming.

Groepering van de aldus berekende loonmassa van alle ondernemingen met dezelfde hoofdactiviteit geeft de beloning van de werknemers per bedrijfstak.

1 Website van de NBB, Statistieken, Nationale en regionale statistieken, Methodologie ESR 2015: <https://www.nbb.be/nl/statistieken/nationaleregionale-rekeningen/methodologie>

2 De personeelskosten uit de sociale balans slaan enkel op binnenlandse beloning exclusief eventuele aanvullende pensioenen direct betaald door de werkgevers en lonen voor statutair personeel.

Aangezien de berekeningen bij de nationale rekeningen gebaseerd zijn op individuele ondernemingsgegevens, kunnen de regionale rekeningen deze werkwijze volledig overnemen. Er dient enkel nog een opsplitsing te gebeuren naar de plaats van productie.

Voor uni-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen die niet uit meerdere vestigingen bestaan of waarvan alle vestigingen in hetzelfde arrondissement vallen) kan de berekende loonmassa als dusdanig overgenomen worden (bottom-up methode).

Om de berekende loonmassa voor multi-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen met vestigingen in meerdere arrondissementen) te verdelen, dient een verdeelsleutel te worden gezocht. Het aantal jobs per lokale eenheid volgens het vestigingenbestand van de RSZ wordt hiervoor gebruikt. Vanaf het datajaar 2012 is deze informatie ook beschikbaar voor eenheden die aangeven bij de RSZPPO (pseudo-bottom-up methode). Aan alle vestigingen van een onderneming wordt dus eenzelfde gemiddeld loon toegekend. De eventuele loonverschillen tussen ondernemingen worden wel gerespecteerd.

Voor de volledigheid dient hier nog vermeld te worden dat op het niveau van het Rijk de loonmassa bij de NMBS, Belgacom, en de Post direct geraamd wordt op basis van de jaarrekeningen en gedetailleerde informatie die deze bedrijven meedelen ten behoeve van de nationale rekeningen. De regionale verdeling van de beloning gebeurt volgens de hierboven omschreven algemene werkwijze.

Iets meer dan 90 % van de totale loonmassa van S.11 wordt volgens bovenstaande methode geraamd en verdeeld.

In de nationale rekeningen worden dan nog volgende elementen, die niet opgenomen zijn in de loonmassa volgens de RSZ of de jaarrekeningen, toegevoegd:

- de loonmassa van de zeelieden en de mijnwerkers (aangesloten bij respectievelijk de Hulp- en verzorgingskas voor zeevarenden en het Nationaal pensioenfonds der mijnwerkers; dit laatste is sedert 1 januari 1999 overgenomen door de RSZ);
- de beloning van de ondernemingen aangesloten bij de RSZPPO (Rijksdienst voor sociale zekerheid van de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten);
- lonen in natura (sociale balans, rubriek "voordelen bovenop het loon" + een raming voor goederen en diensten die door de ondernemingen zelf geproduceerd worden en onder de marktprijs aan hun werknemers beschikbaar gesteld worden¹);
- het persoonlijk gebruik van een firmawagen (vanaf 1997 is er een sociale bijdrage op dit voordeel, aan de hand waarvan het voordeel zelf geraamd kan worden; daarnaast gebeurt er tevens een schatting vanuit de optiek bestedingen);
- fooien (berekend als percentage van de omzet);
- het aandeel van werknemers in de winst (rubriek in de jaarrekening);
- de beloning van personen die werken onder het statuut van de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen;
- de beloning voor zwartwerk (berekend als percentage van de geraamde toegevoegde waarde "in het zwart");
- de lonen in het kader van de illegale activiteit m.b.t. de productie van drugs.

De totale patronale bijdragenverminderingen voor doelgroepen worden eveneens toegevoegd. Het totaalcijfer komt voor in de rekening van de overheid en wordt verdeeld over sectoren en bedrijfstakken op basis van informatie over de patronale socialebijdragenverminderingen voor doelgroepen in de trimestriële RSZ- en RSZPPO-bestanden.

Bij de regionale verdeling van de elementen die toegevoegd worden aan de op basis van de jaarrekeningen en RSZ geraamde loonmassa worden onderstaande principes gehanteerd.

- Is de informatie beschikbaar per onderneming, dan wordt die ook gebruikt. De bedragen voor multi-arrondissementele ondernemingen worden uitgesplitst op basis van het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ en vanaf datajaar 2012 de RSZPPO. Dit geldt o.a. voor de loonmassa aangegeven bij

¹ Dergelijke ramingen gebeuren enkel voor de bedrijfstakken «vervaardiging van auto's» en «horeca».

RSZPPO, de voordelen verbonden aan het privégebruik van een firmawagen (gekend via RSZ vanaf 1997), de lonen in natura, de beloning van personen die werken onder het statuut van de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (gekend via de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening) en de patronale socialebijdragenverminderingen voor doelgroepen (bottom-up- en pseudo-bottom-up methode).

- Is de informatie niet beschikbaar per onderneming, dan wordt de verdeling van de op basis van de jaarrekeningen en RSZ geraamde loonmassa per bedrijfstak als verdeelsleutel gebruikt. Dit geldt o.a. voor de fooien, de voordelen in natura door de ondernemingen zelf geproduceerd en de beloning voor zwartwerk (top-down methode).

2.2 Financiële instellingen (sector S.12)

Bij de berekeningen, zowel nationaal als regionaal, worden volgende sub-sectoren onderscheiden:

- centrale bank (S.121),
- deposito-instellingen m.u.v. de centrale bank (S.122),
- geldmarktfondsen (S.123),
- beleggingsfondsen m.u.v. geldmarktfondsen (S.124),
- overige financiële intermediairs m.u.v. verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen (S.125),
- financiële hulpbedrijven (S.126),
- financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband (holdings) (S.127),
- verzekeringsinstellingen (S.128),
- pensioenfondsen (S.129).

De beloning van werknemers van de centrale bank (S.121) – in casu de Nationale Bank van België (NBB) – en de verdeling ervan per arrondissement worden megedeeld door de NBB.

Voor de deposito-instellingen m.u.v. de centrale bank (S.122), wordt de loonmassa in de nationale rekeningen berekend per individuele bankinstelling. Voor uni-arrondissementele ondernemingen kan de loonmassa dus overgenomen worden. De verdeling van de loonmassa voor multi-arrondissementele ondernemingen gebeurt op basis van ofwel informatie uit bijlage 1 van de structuurenquête ofwel het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ.

Indien een onderneming bijlage 1 van de structuurenquête invult en de erin voorkomende arrondissementen overeenstemmen met die uit het vestigingenbestand van de RSZ, dan gebeurt de verdeling als volgt:

- het aantal jobs volgens het vestigingenbestand RSZ wordt overgenomen;
- dit aantal jobs wordt vermenigvuldigd met het gemiddeld loon per arrondissement volgens de structuurenquête;
- deze theoretische loonmassa per arrondissement is dan de verdeelsleutel om de eigenlijke beloning per onderneming volgens de nationale rekeningen te verdelen over de arrondissementen.

Doordat het aantal werknemers per arrondissement volgens de structuurenquête niet steeds overeenstemt met het aantal werknemers per arrondissement volgens het vestigingenbestand van de RSZ, wordt niet het absoluut bedrag van de lonen uit de structuurenquête overgenomen, maar wordt gewerkt via het gemiddelde loon.

Indien een onderneming bijlage 1 van de structuurenquête niet invult of indien de erin vermelde arrondissementen niet overeenstemmen met die uit het vestigingenbestand van de RSZ, wordt de beloning per onderneming volgens de nationale rekeningen over de arrondissementen verdeeld volgens het aantal jobs uit het vestigingenbestand van de RSZ.

Bij de geldmarktfondsen (S.123) en de beleggingsfondsen m.u.v. geldmarktfondsen (S.124) komt er geen beloning van werknemers voor aangezien deze instellingen meestal een beroep doen op personeel van eenheden die behoren tot andere subsectoren van S.12.

De beloning van werknemers bij de overige financiële intermediairs m.u.v. de verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen (S.125), de financiële hulpbedrijven (S.126) en de holdings (S.127) wordt in de nationale rekeningen geraamd zoals bij de niet-financiële vennootschappen (jaarrekening- en sociale balansgegevens, opgehoogde RSZ-gegevens en toevoeging van ontbrekende elementen). Ook de regionale verdeling gebeurt op dezelfde wijze, met dien verstande dat structuurenquêtes hier niet voorhanden zijn.

Voor de subsector van de verzekeringsondernemingen (S.128) en pensioenfondsen (S.129) wordt de beloning in de nationale rekeningen berekend per individuele onderneming. Voor uni-arrondissementele ondernemingen kan de loonmassa dus overgenomen worden. De verdeling van de loonmassa voor multi-arrondissementele ondernemingen gebeurt op dezelfde wijze als bij de deposito-instellingen m.u.v. de centrale bank (S.122) en dus op basis van ofwel informatie uit bijlage 1 van de structuurenquête ofwel het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ.

2.3 Overheid (sector S.13)

De beloning van werknemers wordt op nationaal niveau berekend aan de hand van informatie uit de overheidsrekeningen en -budgetten. Voor de loonmassa van werknemers bij universiteiten wordt de RSZ-loonmassa gebruikt.

In het basismateriaal van de nationale rekeningen is er geen enkele band met de individuele eenheid. Er is enkel een opsplitsing per subsector en binnen elke subsector per bedrijfstak. Volgende subsectoren worden onderscheiden:

- de federale overheid (S.1311),
- de gemeenschappen en gewesten (S.1312),
- de lagere overheid (provincies, gemeenten, OCMW's en vanaf 2002 ook de politiezones) (S.1313),
- de verplichte sociale verzekering (S.1314).

In principe dienen alle aangevers te zijn opgenomen bij de RSZ of RSZPPO. Een vergelijking van de grootteorde van die elementen van de beloning, die voorkomen in zowel de overheidsrekeningen als bij de RSZ en RSZPPO, gaf ruim voldoening. Het merendeel van de loonmassa komt van multi-arrondissementele aangevers.

Per subsector en binnen elke subsector per bedrijfstak wordt de beloning op het niveau van het Rijk verdeeld zoals de RSZ- en/of RSZPPO-loonmassa (zonder aftrek van de patronale socialebijdragenverminderingen voor doelgroepen). Voor uni-arrondissementele eenheden kan de RSZ en/of RSZPPO-loonmassa als dusdanig overgenomen en gegroepeerd worden per arrondissement. Voor multi-arrondissementele aangevers wordt de RSZ- en vanaf 2012 de RSZPPO-loonmassa¹ per eenheid verdeeld over de diverse arrondissementen, proportioneel met de verdeling van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand. De verdeelde loonmassa wordt vervolgens gegroepeerd per arrondissement. De som van beide verdelingen vormt dan de eigenlijke verdeelsleutel om de beloning uit de nationale rekeningen te verdelen over de arrondissementen (bottom-up- en pseudo-bottom-up methode).

Deze werkwijze houdt dus in dat er geen onderscheid gemaakt wordt m.b.t. het gemiddeld loon tussen de diverse lokale eenheden van één aangever. De loonverschillen tussen de diverse aangevers worden wel behouden.

Voor de verdeling van de loonmassa van de militairen en burgers werkzaam bij de Federale Overheidsdienst (FOD) Defensie wordt een beroep gedaan op informatie van de FOD Defensie.

De overheidssector is de enige waar het extraregionale gebied voorkomt. Hierin wordt de beloning van alle personeel in Belgische ambassades opgenomen (bron: FOD Buitenlandse Zaken), van militairen en burgers bij het Belgisch leger gevestigd in het buitenland (bron: FOD Defensie) en van het personeel in het onderwijs voor kinderen van de Belgische militairen in Duitsland².

2.4 Huishoudens (sector S.14)

Ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid worden gesectoriseerd in S.14. Deze producenten kunnen al dan niet personeel tewerkstellen. De ondernemingen-natuurlijke personen die werkgever zijn, betalen eveneens lonen uit. Nationaal wordt de loonmassa volgens de RSZ overgenomen. De patronale socialebijdragenverminderingen voor doelgroepen worden niet in mindering gebracht. Volgende elementen worden eraan toegevoegd: premies voor arbeidsongevallen (op basis van percentages per bedrijfstak afgeleid uit de vierjaarlijkse arbeidskostenenquête van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek), fooien (berekend als percentage van de omzet; slechts een gedeelte wordt toegevoegd aan de beloning doordat niet alle eenheden personeel in dienst hebben),

¹ Voor de provincies is het aantal jobs per arrondissement voor enerzijds de activiteit "administratie" en anderzijds "onderwijs" steeds beschikbaar. Die informatie wordt dan ook gebruikt om de corresponderende loonmassa van de provincies te verdelen.

² Het onderwijs aan kinderen van de Belgische militairen in Duitsland werd stopgezet in 2004.

zelfgeproduceerde lonen in natura (vooral in de horeca), lonen voor zwartwerk (forfaitair geraamd op 5 % van de bij de RSZ aangegeven lonen) en de beloning voor de bedrijfstak "huishoudens met personeel" (slechts partieel aangegeven bij de RSZ).

Het gedeelte van de loonmassa dat gebaseerd is op RSZ-informatie gaat uit van individuele ondernemingsgegevens. Regionaal kan hierop dus eveneens gesteund worden. Voor uni-arrondissementele ondernemingen kan de RSZ-loonmassa als dusdanig overgenomen en gegroepeerd worden per bedrijfstak/arrondissement (bottom-up methode). Voor multi-arrondissementele ondernemingen wordt de RSZ-loonmassa per onderneming verdeeld over de diverse arrondissementen, proportioneel met de verdeling van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand (pseudo-bottom-up methode). De verdeelde loonmassa dient dan eveneens gegroepeerd te worden per bedrijfstak/arrondissement.

De verzekeringspremies tegen arbeidsongevallen, de foaien, de zelfgeproduceerde lonen in natura en de lonen voor zwartwerk worden globaal geraamd in de nationale rekeningen. Er is geen enkele link met de individuele onderneming. De verdeling ervan over de arrondissementen gebeurt per bedrijfstak proportioneel met de verdeling van de RSZ-loonmassa (top-down methode).

Voor de beloning in de bedrijfstak "huishoudens met werknemers" zijn de RSZ-gegevens niet exhaustief. Bij de raming op het niveau van het Rijk gaat de link met het individuele huishouden verloren. De enige informatiebronnen op het niveau van de vestigingen zijn de volkstellingen (laatste dateert van 2011) en de RSZ. Er wordt aangenomen dat alle huishoudens uni-arrondissementeel zijn. Tot en met een laatste tellingsjaar (in casu 2011) wordt de verdeelsleutel gevormd door het rekenkundige gemiddelde van de procentuele verdeling van het aantal personeelsleden volgens de volkstelling¹ en de procentuele verdeling van de RSZ-loonmassa in deze bedrijfstak (gemengde methode). Voor daaropvolgende jaren, totdat nieuwe tellinggegevens beschikbaar zijn, volgt de totale verdeelsleutel de evolutie van de loonmassa volgens de RSZ in die bedrijfstak.

2.5 Instellingen zonder winst oogmerk ten behoeve van huishoudens (sector S.15)

2.5.1 Tot en met datajaar 2008

Op het niveau van het Rijk wordt de loonmassa volgens de RSZ overgenomen en aangevuld met verzekeringspremies tegen arbeidsongevallen, fictieve werkgeversbijdragen² (bron: structuurenquête van de instellingen zonder winst oogmerk), de beloning van personen die werken in het kader van een statuut PRIME of DAC³ en de beloning van religieuzen.

Het gedeelte van de loonmassa dat overgenomen wordt uit de RSZ-informatie berust op individuele ondernemingsgegevens. Regionaal kan hierop dus eveneens gesteund worden. Hierbij wordt dezelfde werkwijze gevolgd als voor de sector huishoudens (cf. supra, punt 2.4).

De verzekeringspremies tegen arbeidsongevallen en de fictieve werkgeversbijdragen worden globaal geraamd in de nationale rekeningen. Er is geen enkele link met de individuele onderneming. De verdeling ervan over de arrondissementen gebeurt per bedrijfstak, proportioneel met de verdeling van de RSZ-loonmassa (top-down methode).

Per bedrijfstak wordt de loonmassa van personen die werken in het kader van de statuten PRIME en DAC eveneens regionaal verdeeld zoals de RSZ-loonmassa (top-down methode).

De loonmassa van de geestelijken wordt over de arrondissementen verdeeld in verhouding tot het aantal jobs (bron: "Werkgevers en werknemers opgenomen in de sociale zekerheid op 30 juni" (gele brochure), RSZ, tabel 34 "geestelijken n.e.g.").

1 Volkstellingsgegevens zijn beschikbaar voor de jaren 1991, 2001 en 2011. Voor de tussentijdse jaren werden de reeksen geïnterpoleerd.

2 Dit zijn sociale uitkeringen die de werkgever rechtstreeks aan zijn huidige of voormalige werknemers betaalt (bijv.: bovenwettelijke kinderbijslag).

3 Komt niet meer voor vanaf datajaar 2007.

2.5.2 Vanaf datajaar 2009

Vanaf het datajaar 2009 wordt de beloning van werknemers in VZW's geraamd op basis van de jaarrekeningen en sociale balansen. Hierbij wordt dezelfde werkwijze gevolgd als die beschreven voor de eenheden in de sector van de niet-financiële ondernemingen (cf. supra, punt 2.1).

Daarna worden nog de gegevens voor de geestelijken toegevoegd (cf. supra, punt 2.5.1) evenals het bedrag aan lonen in natura volgens de sociale balans.

2.6 Voorlopige raming van de beloning van werknemers voor het laatste jaar

Voor de raming van de beloning van werknemers voor het laatste jaar is nog niet alle basisinformatie, zoals beschreven bij de definitieve methode (cf. supra, punten 2.1 t.e.m. 2.5), beschikbaar. Vandaar dat, zowel nationaal als regionaal, de ramingen voor het laatste jaar gestoeld zijn op een iets minder verfijnde methode, die het jaar daarop vervangen wordt door de definitieve methode.

Bij de opmaak van de regionale rekeningen zijn de RSZ- en RSZPPO¹-gegevens voor alle trimesters beschikbaar. Per (sub)sector en binnen elke (sub)sector per bedrijfstak en arrondissement wordt het verloop nagegaan van de totale loonmassa volgens de RSZ tussen het laatste en het voorlaatste jaar. Hierbij worden de gegevens van multi-arrondissementele ondernemingen per onderneming over de diverse vestigingen verdeeld zoals het aantal jobs volgens de RSZ en dit voor beide jaren. De vastgestelde ontwikkelingen per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement worden vervolgens toegepast op de regionale verdeling van de beloning van werknemers van het voorlaatste jaar. Dat resultaat per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement vormt dan de verdeelsleutel voor de nationaal per (sub)sector/bedrijfstak geraamde cijfers. Voor de overheidssector wordt er voor het laatste jaar geen opsplitsing doorgevoerd per subsector.

3. Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen lopende prijzen

Het economisch belang van een bedrijfstak in een bepaald gebied wordt gemeten via de toegevoegde waarde van de bedrijven die behoren tot die bedrijfstak. Dit is het bedrag dat de in de bedrijfstak aangewende productiefactoren toevoegen aan de waarde van de verbruikte goederen en diensten. De toegevoegde waarde is dus gelijk aan het verschil tussen de waarde van de geproduceerde goederen en diensten enerzijds en de waarde van de in het productieproces verbruikte goederen en diensten anderzijds. De toegevoegde waarde kan ook gedefinieerd worden als de som van de beloningen toegekend aan de productiefactoren, d.w.z. lonen en wedden, winst,... die hun oorsprong vinden in de beschouwde bedrijfstak. De bruto toegevoegde waarde omvat het verbruik van vaste activa (i.e. de afschrijvingen). De toegevoegde waarde wordt gewaardeerd tegen basisprijzen. De productie bevat dus niet de door de producent in rekening gebrachte belasting over de toegevoegde waarde (BTW) en evenmin eventuele andere in de omzet doorgerekende productgebonden belastingen (accijnzen,...), maar bevat wel de productgebonden subsidies. De verbruikte goederen en diensten worden gewaardeerd tegen aankooprijzen; dus zonder de aftrekbare BTW, maar inclusief eventuele niet-aftrekbare BTW.

De beschreven methode geldt voor de ramingen vanaf datajaar 2003. Voor vroegere jaren zijn geen resultaten beschikbaar volgens het ESR 2010 en wordt verwezen naar de methodologische nota volgens het ESR 1995².

Opnieuw gebeuren de berekeningen per sector en binnen elke sector per bedrijfstak en eventueel per categorie (of m.a.w. per gegevensbron).

¹ Omwille van kwaliteitsredenen worden die momenteel nog niet gebruikt bij de voorlopige methode.

² Website van de NBB, Statistieken, Nationale en regionale statistieken, Methodologie ESR 1995: <https://www.nbb.be/nl/statistieken/nationaleregionale-rekeningen/methodologie>

3.1 Niet-financiële vennootschappen (S.11) en Huishoudens (S.14)

In de nationale rekeningen verlopen de berekeningen in drie stadia:

- 1) berekenen van administratieve aggregaten;
- 2) aanbrengen van eventuele aanvullingen en verbeteringen;
- 3) omzetten van de bedrijfseconomische, administratieve aggregaten in aggregaten volgens de nationale rekeningen.

Eerst worden een aantal variabelen berekend zoals ze voorkomen in de administratieve basisbestanden. Deze variabelen worden berekend per NACE 3 of 4 digits naargelang van de SUT-bedrijfstakingen en per categorie.

De grote ondernemingen met volledige jaarrekeningen (categorie A1) vormen het uitgangspunt. De bruto toegevoegde waarde wordt berekend als verschil tussen de bedrijfsopbrengsten en het verbruik van goederen en diensten aan de hand van volgende rubrieken die direct beschikbaar zijn in de jaarrekeningen:

- bedrijfsopbrengsten = de som van de rubrieken 70 (omzet), 71 (voorraadwijzigingen geproduceerde goederen), 72 (zelfgeproduceerde vaste activa) en 74 (andere bedrijfsopbrengsten) verminderd met rubriek 740 (bedrijfs-subsidies);
- verbruik van goederen en diensten = de som van de rubrieken 600/8+61 (aankopen van grond- en hulpstoffen, handelsgoederen en overige goederen en diensten), 609 (voorraadwijzigingen aangekochte goederen), 641/8 (andere bedrijfskosten excl. bedrijfsbelastingen), 695 (tantièmes) en de oprichtingskosten¹.

De bruto toegevoegde waarde verminderd met de rubrieken 62 (lonen) en 640 (bedrijfsbelastingen) en vermeerderd met rubriek 740 (bedrijfssubsidies) en 9126 (de rentesubsidies) geeft het bruto-exploitatieresultaat.

Voor de ondernemingen met een verkort jaarrekeningenschema (categorieën B1, B2, C1 en C2²) wordt eveneens informatie geput uit de jaarrekeningen. Het betreft hier echter verkorte schema's met minder detailgegevens. Ontbrekende rubrieken worden, in functie van de betreffende NACE-code, bijgeschat op basis van de BTW-omzet of de RSZ-lonen en verhoudingen bij de grote ondernemingen uit dezelfde bedrijfstak.

Omzet en aankopen zijn facultatieve vermeldingen in de verkorte schema's van jaarrekeningen en worden steeds door minder ondernemingen ingevuld (in 1995 nog 45 %, in 2008 minder dan 20 %). Die informatie (omzet en aankopen) van deze krimpende populatie (categorie B1 en C1) wordt vanaf het datajaar 2009 dan ook niet langer gebruikt als extrapolatiebasis voor de jaarrekeningen zonder omzet en aankopen (categorie B2 en C2). In categorie B2 en C2 wordt de omzet vanaf 2009 rechtstreeks gehaald uit de BTW-aangiften en worden de aankopen afgeleid per saldo (gegeven de toegevoegde waarde die altijd gekend is). De jaren vóór 2009 werden niet herzien.

Voor de ondernemingen zonder jaarrekening (categorieën A2 en B3) wordt er – naargelang van de gekozen basisbronnen – uitgegaan van BTW-gegevens (omzetcijfer en eventueel de aankopen) of RSZ-gegevens. Ontbrekende informatie voor categorie A2 wordt bijgeschat op grond van de verhoudingen in A1 uit dezelfde bedrijfstak; ontbrekende informatie voor de categorie B3 wordt bijgeschat aan de hand van de verhoudingen in B1, B2, C1 en C2 uit dezelfde bedrijfstak.

Voor de VZW's (categorie H) wordt t.e.m. datajaar 2008 gesteund op gegevens uit de structurenquête en de RSZ. Vanaf 2009 wordt voor de VZW's gebruik gemaakt van de jaarrekeningeninformatie. Voor grote VZW's (H1) wordt dezelfde informatie gebruikt als voor de gewone grote ondernemingen met dien verstande dat bij de bedrijfsopbrengsten ook rekening gehouden wordt met de rubriek 73 (lidgelden, schenkingen, legaten en subsidies). Voor de VZW's die een verkort schema neerleggen (H2 en H3) worden ontbrekende rubrieken bijgeschat op basis van de verhoudingen bij de grote VZW's uit dezelfde bedrijfstak. Voor VZW's die geen jaarrekening neerleggen (H4) wordt gesteund op de RSZ-lonen en verhoudingen in de categorieën H1+H2+H3 uit dezelfde bedrijfstak.

¹ De oprichtingskosten worden geraamd als som van de rubrieken 8002 (oprichtingskosten van het boekjaar), 649 (als herstructureringskosten geactiveerde bedrijfskosten, bedragen in min) en 669 (als herstructureringskosten geactiveerde uitzonderlijke kosten, bedragen in min).

² Ondernemingen ingedeeld in categorie Bx hebben een positieve bruto-marge in de jaarrekeningen; ondernemingen ingedeeld in categorie Cx hebben een negatieve bruto-marge in de jaarrekeningen.

Vanaf 2009 worden ook de ondernemingen waarvoor structuurenquêtegegevens gebruikt worden expliciet afzonderlijk opgenomen in de ramingen (en ondergebracht in categorie E1 indien het gaat om grote ondernemingen en in categorie E2 indien het gaat om KMO's).

Ook voor eenheden die behoren tot btw-eenheden (significant vanaf datajaar 2009) wordt de toegevoegde waarde afzonderlijk geraamd op basis van eventuele jaarrekeningen voor bepaalde leden en de RSZ-lonen voor de andere leden (categorie BL). Als extrapolatiebasis worden hier de gegevens van de ondernemingen in de categorieën A1+E1+B1+B2+C1+C2+E2 gebruikt omdat eenheden die behoren tot een BTW-eenheid zowel groot als klein kunnen zijn.

Voor de fiscale vertegenwoordigers (categorie RF) wordt de toegevoegde waarde geraamd a.h.v. de RSZ-loonmassa.

Eenheden die volgens de administratieve informatie gecatalogeerd zijn als fiscale vertegenwoordigers doch een reële activiteit hebben in België (omdat ze lonen/tewerkstelling rapporteren aan de RSZ) worden vanaf 2009 de facto beschouwd als bijkantoren van buitenlandse ondernemingen (zonder jaarrekening). Hun toegevoegde waarde wordt niet langer geraamd via de lonen doch in de meeste gevallen via de BTW-omzet. De jaren vóór 2009 werden niet aangepast.

Binnen de sector van de huishoudens komen enkel A2- en B3-eenheden voor.

Nadat alle rubrieken voor alle categorieën berekend zijn, worden een aantal aanvullingen en verbeteringen aangebracht. Aanvullingen gebeuren voornamelijk voor bedrijfstakken waar de gekozen basisbron niet optimaal is, bijvoorbeeld als de bedrijfstak niet volledig onderworpen is aan BTW. Dit komt vooral voor bij de vrije beroepen en de meer sociale bedrijfstakken (ziekenhuizen, maatschappelijke dienstverlening e.d.). Verbeteringen zijn nodig indien bepaalde ramingen niet voldoen, bijvoorbeeld omdat er coëfficiënten gebruikt worden die berekend zijn op een te kleine populatie. Voor sommige grote (overheids)bedrijven worden de jaarrekeningen individueel gecorrigeerd (NMBS, Belgacom, de Post, Nationale Loterij).

Daarna worden de verkregen bedrijfseconomische administratieve aggregaten gesommeerd per SUT-bedrijfstak en omgezet in ESR 2010-aggregaten. Hiertoe worden volgende correcties doorgevoerd:

- bij aan- en verkopen van handelsgoederen mag enkel de handelsmarge opgenomen worden;
- kortingen voor contante betalingen worden in de jaarrekeningen opgenomen als financiële kosten, maar moeten volgens het ESR toegekend worden aan de productie (kortingen voor contante betalingen door klanten) en het intermediair verbruik (kortingen voor contante betalingen aan leveranciers);
- courante meer- en minderwaarden geboekt in de 'andere bedrijfsopbrengsten' en 'andere bedrijfskosten' (rubrieken 741/2 en 641/2) zijn geen transacties volgens het ESR en moeten geëlimineerd worden uit de productie en het intermediair verbruik;
- grond of terreinen zijn geen geproduceerde vaste activa; inkomsten of betalingen die hiermee gepaard gaan, mogen dan ook niet voorkomen in de output of het intermediair verbruik; ze moeten beschouwd worden als ontvangen of betaald inkomen uit vermogen (D.45) en geëlimineerd worden uit de productie en het intermediair verbruik;
- uitgaven voor R&D worden in het ESR beschouwd als investeringen; dit betekent dat zelfgeproduceerde R&D moet worden opgenomen in de productie en aangekochte R&D niet mag worden opgenomen als intermediair verbruik; in de jaarrekeningen van ondernemingen mogen ondernemingen uitgaven voor R&D kapitaliseren maar dat is niet verplicht; dit betekent dat de in de jaarrekeningen opgenomen investeringen in R&D onderschat zijn; de onderschatting kan geraamd worden door de investeringen in R&D volgens de jaarrekeningen te vergelijken met die volgens de satellietrekening R&D; het verschil wordt toegevoegd aan de toegevoegde waarde volgens de administratieve aggregaten en verdeeld over productie (in plus) en intermediair verbruik (in min) op basis van informatie uit de structuurenquêtes m.b.t. zelfgeproduceerde R&D voor eigen gebruik (als onderdeel van rubriek 72);
- uitgekeerde giften worden in de jaarrekeningen geboekt onder rubriek 61, maar behoren in het ESR niet tot het intermediair verbruik maar wel tot de overige inkomensoverdrachten (D.75); ze moeten dus worden geëlimineerd uit de aankopen;

- ontvangen giften door VZW's worden in de jaarrekeningen geboekt onder rubriek 73, maar mogen volgens het ESR geen deel uitmaken van de productie, aangezien giften behoren tot de overige inkomensoverdrachten (D.75); ze moeten dus geëlimineerd worden uit de productie;
- aangekochte software is een investering en behoort dus niet tot het intermediair verbruik; zelfgeproduceerde software moet opgenomen worden bij de productie en de investeringen;
- zelfgeproduceerde immateriële vaste activa (octrooien, licenties, ...) opgenomen in code 72 van de jaarrekeningen moeten geëlimineerd worden; volgens het ESR mogen deze activa niet beschouwd worden als geproduceerd, maar maken ze deel uit van de niet-geproduceerde niet financiële activa;
- bepaalde bankkosten, in de jaarrekeningen opgenomen onder de financiële kosten, behoren tot het intermediair verbruik;
- in de jaarrekeningen worden de totale verzekeringspremies opgenomen in de bedrijfskosten (rubriek 61); volgens het ESR mag enkel de kost voor de verzekeringsdienst opgenomen worden; het overige deel wordt opgenomen onder de overige inkomensoverdrachten (D.71);
- schadeverzekeringuitkeringen worden in de jaarrekeningen geboekt onder de "andere bedrijfsopbrengsten" (rubriek 74), maar moeten volgens het ESR opgenomen worden bij de verdelingstransacties (D.72 "Overige inkomensoverdrachten");
- lonen in natura: hiertoe aangekochte goederen en diensten moeten opgenomen worden bij de beloning en niet bij het intermediair verbruik;
- de omzet en de lonen moeten opgehoogd worden met het bedrag aan fooien; in de jaarrekeningen komen deze bedragen niet voor; er worden fooien geraamd voor de horeca, de kappers en de taxis;
- bij de aankoop van onroerende goederen bestemd voor wederverkoop mag enkel de handelsmarge opgenomen worden;
- door buitenlandse vestigingen van een onderneming gerealiseerde toegevoegde waarde behoort niet tot het bbp;
- toevoeging fiscale fraude;
- overgang van producentenprijzen in de jaarrekeningen naar basisprijzen volgens het ESR (o.a. eliminatie van productgebonden belastingen in de omzet (bijv. accijnzen) en niet-productgebonden subsidies in de omzet (bijv. ontvangen loonsubsidies);
- reconciliatie met bedragen uit de sectorrekeningen (niet-productgebonden belastingen en subsidies, verzekeringspremies);
- wijzigingen in de voorraden die te wijten zijn aan prijsverschillen (waarderingsverschillen) moeten geëlimineerd worden ;
- toevoeging van de beheerskosten die door niet-ingezetenen en ingezetenen instellingen van collectieve belegging (ICB's) aangerekend worden aan ingezetenen houders (particulieren, institutionele beleggers en IZW's); immers, het inkomen uit vermogen wordt in de nationale rekeningen bruto geregistreerd (D4), maar de houders van deelbewijzen ontvangen het netto-bedrag; de kosten worden nergens expliciet geregistreerd;
- toevoeging van elementen die niet geraamd worden op basis van de administratieve bronnen (ziekenhuizen, productie van en handel in drugs, prostitutie, beheerskosten voor deelbewijzen aangerekend door buitenlandse instellingen voor collectieve beleggingen aan Belgische houders, woningdiensten, originelen, huishoudens met personeel);
- toevoeging van indirect gemeten diensten van financiële intermediairs als element van het intermediair verbruik.
- toevoeging van bijgeschatte aggregaten van kleine ondernemingen waarvan de omzet onder de btw-aangiftedrempel valt vanaf 1 juli 2014 (de omzetsdrempel binnen de btw-wetgeving werd toen opgetrokken van 5 580 euro naar 15 000 euro).

Voor deze "correcties" wordt vaak gesteund op informatie uit de structuurenquête. Dit betekent dat voor de populatie van de structuurenquête percentages berekend worden die dan toegepast worden op de totale populatie in de nationale rekeningen. De link met de individuele onderneming bestaat hier dus niet meer.

Bij de regionale verdeling worden de methoden uit de nationale rekeningen opnieuw maximaal toegepast. Aangezien voor alle ondernemingen uitgegaan wordt van individuele informatie, kunnen de gebruikte methoden doorgetrokken worden tot op het arrondissementele niveau.

De administratieve gegevens voor de uni-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen die niet uit meerdere vestigingen bestaan of waarvan alle vestigingen in hetzelfde arrondissement vallen) kunnen zo overgenomen worden (bottom-up methode). De administratieve gegevens voor de multi-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen met vestigingen in meerdere arrondissementen) worden uitgesplitst per lokale eenheid. Aangezien geen enkele basisbron in België momenteel nog elementen van de productie en het intermediaire verbruik per lokale eenheid opvraagt, blijven er slechts twee mogelijke variabelen over die als verdeelsleutel kunnen worden gebruikt per individuele onderneming, namelijk de lonen en het aantal jobs. Lonen hebben de voorkeur op het aantal jobs omdat de band tussen lonen en toegevoegde waarde directer is dan tussen aantal jobs en toegevoegde waarde. De verdeling van de beloning per onderneming¹ wordt dan ook gebruikt als verdeelsleutel voor de andere variabelen (pseudo-bottom-up methode).

Indien er voor de regionale verdeling van de nationaal aangebrachte aanvullingen en verbeteringen een link is met de individuele onderneming wordt die steeds gebruikt. Is dit niet het geval dan kan de aanvulling of verbetering enkel verdeeld worden proportioneel met de resultaten vóór verbetering of aanvulling (top-down methode).

Ditzelfde principe geldt voor de regionale verdeling van de correcties voor overgang van de bedrijfseconomische, administratieve aggregaten naar de aggregaten nationale rekeningen.

3.2 Financiële instellingen (S.12)

De ramingen in de nationale rekeningen gebeuren per subsector (cf. punt 2.2, beloning van werknemers). De link met de individuele onderneming gaat echter verloren doordat de productie, het intermediair verbruik, de bruto toegevoegde waarde, de niet-productgebonden belastingen en subsidies en het bruto-exploitatieresultaat globaal berekend worden.

Vanaf datajaar 2009 wordt voor de subsectoren beleggingsfondsen, m.u.v. geldmarktfondsen (S.124), overige financiële intermediairs m.u.v. verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen (S.125), financiële hulpbedrijven (S.126) en financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband (S.127) dezelfde werkwijze gevolgd als voor de niet-financiële vennootschappen (S.11) (cf. supra, punt 3.1).

Bij de regionale verdeling wordt een globale verdeelsleutel gebruikt, met name de verdeelde beloning (top-down benadering). Wel gebeurt de uitsplitsing telkens per subsector op het laagste niveau waarvoor er nationaal aggregaten berekend worden.

3.3 Overheid (S.13)

De toegevoegde waarde bij de overheid wordt nationaal geraamd als de som van de kostenelementen (beloning, afschrijvingen). De productie wordt berekend als de som van de toegevoegde waarde en het intermediair verbruik. Er is geen band met de individuele eenheden.

Voor de regionale verdeling van de toegevoegde waarde wordt ook hier een globale verdeelsleutel gebruikt: de regionaal verdeelde beloning (top-down methode). Opnieuw gebeurt de verdeling per subsector en binnen elke subsector per bedrijfstak. Voor deze sector is de beloning wel de belangrijkste component van de toegevoegde waarde.

3.4 Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15)

Op nationaal vlak worden alle aggregaten geraamd aan de hand van de beloning van werknemers. Enkel voor deze variabele bestaat er een echte link met de individuele onderneming.

Vanaf datajaar 2009 wordt dezelfde methode toegepast als voor de VZW's binnen de sector van de niet-financiële instellingen. Doordat binnen S.15 de toegevoegde waarde geraamd moet worden als som van de kosten (en niet als verschil tussen de productie en het intermediair verbruik) gebeurt er op het einde van alle berekeningen in de nationale rekeningen een globale correctie waarbij de link met de individuele onderneming verloren gaat.

¹ Die vanaf datajaar 2000 zelf gebaseerd is op het aantal jobs per arrondissement volgens het vestigingenbestand van de RSZ.

Voor de regionale verdeling van de toegevoegde waarde wordt een beroep gedaan op de regionale verdeling van de beloning van werknemers (top-down benadering), zowel voor als na de nationale wijziging in 2009. De beloning van werknemers vormt hier immers de belangrijkste component van de toegevoegde waarde.

3.5 Voorlopige raming van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen lopende prijzen, voor het laatste jaar

Bij de raming van de toegevoegde waarde voor het laatste jaar kunnen de methoden die beschreven zijn in de punten 3.1 tot en met 3.4 niet toegepast worden omdat het gedetailleerde basismateriaal waarvan uitgegaan wordt, nog niet beschikbaar is. Vandaar dat, zowel nationaal als regionaal, de ramingen voor het laatste jaar gestoeld zijn op een andere methode, die het jaar daarop vervangen wordt door de methode op basis van de gedetailleerde bronnen.

De nationaal gebruikte, voorlopige methoden (ramingen op basis van een "constant staal" tot en met 2008; ramingen steunende op de kwartaalramingen vanaf 2009) kunnen bij de regionale verdeling echter niet steeds gevolgd worden. Regionaal dient een totaal andere benadering te worden voorzien.

Voor de raming van een regionale verdeelsleutel voor het laatste jaar zijn per onderneming slechts een beperkt aantal bronnen beschikbaar: de RSZ- en RSZPPO-loonmassa en tewerkstelling (alle trimesters zijn beschikbaar op het ogenblik dat het laatste jaar geraamd wordt binnen de regionale rekeningen, dit in tegenstelling tot de nationale rekeningen waar bij afsluiting van de berekeningen het laatste trimester vaak gebaseerd is op voorlopige RSZ-gegevens), het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ voor ondernemingen met meerdere vestigingen en de BTW-aangiften.

De beloning van werknemers maakt een belangrijk deel uit van de toegevoegde waarde voor de sectoren van de niet-financiële vennootschappen (S.11), de financiële instellingen (S.12), de overheid (S.13) en de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens (S.15). De regionale verdeling van de toegevoegde waarde voor het laatste jaar van deze sectoren wordt dan ook geraamd op basis van de RSZ- en RSZPPO¹-loongegevens. Per sector en binnen elke sector per bedrijfstak en arrondissement wordt nagegaan hoe de RSZ- en RSZPPO-loonmassa tussen het laatste en het voorlaatste jaar geëvolueerd is. De loonmassa van multi-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen met vestigingen in meerdere arrondissementen) wordt per onderneming over de diverse vestigingen verdeeld zoals het aantal jobs volgens de RSZ en dit voor beide jaren. De vastgestelde ontwikkelingen per sector/bedrijfstak/arrondissement worden vervolgens toegepast op de regionale verdeling van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het voorlaatste jaar. Die resultaten, geaggregeerd naar het niveau waarop er nationale cijfers beschikbaar zijn, vormen dan de arrondissementele verdeelsleutel voor de in de nationale rekeningen voor het laatste jaar vastgelegde toegevoegde waarde per sector/bedrijfstak.

Voor de sector van de huishoudens zijn de loongegevens niet het beste uitgangspunt omdat niet alle zelfstandigen personeel in dienst hebben. De BTW-aangiften per onderneming vormen hier het alternatief. Per bedrijfstak en arrondissement wordt nagegaan hoe de toegevoegde waarde volgens de BTW, bepaald als het verschil tussen omzet en aankopen, tussen het laatste en het voorlaatste jaar geëvolueerd is. De toegevoegde waarde van multi-arrondissementele ondernemingen² wordt per onderneming over de diverse vestigingen verdeeld evenredig met het aantal jobs volgens de RSZ en dit voor beide jaren. De vastgestelde ontwikkelingen per bedrijfstak/arrondissement worden toegepast op de regionale verdeling van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van het voorlaatste jaar. Die resultaten, geaggregeerd naar het niveau waarop er nationale cijfers beschikbaar zijn, vormen dan de arrondissementele verdeelsleutel voor de in de nationale rekeningen voor het laatste jaar vastgelegde toegevoegde waarde per bedrijfstak.

¹ Omwille van kwaliteitsproblemen worden de RSZPPO-gegevens voor de raming van het laatste jaar momenteel niet gebruikt.

² Multi-arrondissementele ondernemingen spelen echter niet zo'n grote rol binnen S.14. In 2010, bijvoorbeeld, waren er binnen de sector van de huishoudens slechts 135 multi-arrondissementele ondernemingen op een totaal van 53784, i.e. 0,25 % van het totaal, met een RSZ-loonmassa ten belope van 1 % van het totaal in S.14.

Voor die bedrijfstakken of delen ervan waarvoor de activiteit niet aan BTW onderworpen is, worden evolutiecoëfficiënten toegepast afgeleid van divers bronnenmateriaal, zoals de land- en tuinbouw telling van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek (voor de landbouw), het aantal zelfstandigen volgens het RSVZ (voor hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen, rechtskundige dienstverlening, advies op het vlak van bedrijfsvoering en -beheer, medische praktijken, tandartsen, paramedici). Voor een aantal andere bedrijfstakken waar gegevens gebruikt worden die pas na een tweetal jaar beschikbaar komen (o.a. belastinggegevens) en er vrijwel geen alternatieven beschikbaar zijn, wordt de verdeelsleutel van het voorlaatste jaar toegepast. Dit is o.a. het geval voor de woondiensten, de maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting en de huishoudens met werknemers.

4. Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, tegen prijzen van het vorige jaar - volumegroei

In de nationale rekeningen gebeurt de omzetting van lopende prijzen naar prijzen van het vorige jaar per bedrijfstak. Per bedrijfstak worden de productie en het intermediair verbruik gedeflateerd met de meest adequate prijsindexcijfers. Hierop is één uitzondering: de productie van niet-marktonderwijs wordt in volume geraamd via een directe volume-indicator, m.n. het aantal leerlingen-uren per onderwijstype en per gewest. De productie in volume voor het Rijk wordt dan bekomen als som van de productie in volume van de gewesten. Hieruit kan de productie tegen prijzen van het vorige jaar worden afgeleid (zijnde de productie van het vorige jaar in lopende prijzen vermenigvuldigd met de volume-indicator)¹.

De bruto toegevoegde waarde tegen prijzen van het vorige jaar wordt voor alle bedrijfstakken bekomen als verschil tussen de productie en het intermediair verbruik elk in prijzen van het vorige jaar.

Omdat elk jaar een andere basis heeft - m.n. het vorige jaar -, worden de volumewijzigingen tussen opeenvolgende jaren aan elkaar gelinkt om een volumetijdreeks of kettingindex te construeren. Om een volumereeks in waarde te bekomen (kettingeuro's), wordt de kettingindex vermenigvuldigd met de nominale waarde van een referentiejaar. De keuze van het referentiejaar heeft geen invloed op het groeipatroon van de reeks. In de nationale rekeningen wordt het jaar (t-2) als referentiejaar genomen.

Om de economische expansie van de gewesten, provincies en arrondissementen te kunnen beoordelen in volume wordt, als algemene werkwijze, de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen tegen prijzen van het vorige jaar per bedrijfstak verdeeld zoals de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen tegen lopende prijzen. Dit houdt in dat voor alle geografische gebieden in een bepaalde bedrijfstak maar één prijsindexcijfer gebruikt wordt, nl. dat van het Rijk. Er wordt m.a.w. geen rekening gehouden met eventuele regionale prijsverschillen binnen een bedrijfstak (geen of onvoldoende basismateriaal ter beschikking).

Voor de bedrijfstakken behorende tot de sector overheid, m.u.v. de bedrijfstak onderwijs, wordt de algemene werkwijze niet gevolgd. Immers, de belangrijkste component binnen de toegevoegde waarde is de beloning van werknemers. Onderhandelingen m.b.t. de lonen gebeuren echter niet meer op nationaal niveau maar wel per gemeenschap. Dezelfde prijsdeflator gebruiken voor alle geografische gebieden van het land gaat voorbij aan die realiteit. Op dit ogenblik is er echter onvoldoende prijsinformatie beschikbaar om een prijsdeflator per gewest te ramen. Vandaar dat de toegevoegde waarde tegen prijzen van het vorige jaar voor de niet-marktbedrijfstakken van de overheid, andere dan onderwijs, geraamd wordt vertrekkende van de hypothese dat de wijzigingen in het volume per geografisch gebied zich slechts van elkaar onderscheiden door een verschillende evolutie in de werkgelegenheid bij de overheid per geografische eenheid.

Voor het niet-marktonderwijs wordt vanwege de aard van de beschikbare informatie in de nationale rekeningen evenmin gebruik gemaakt van de algemene werkwijze. De volumegroei - i.e. de groei van de toegevoegde waarde tegen prijzen van het vorige jaar - is per gewest rechtstreeks beschikbaar in de nationale rekeningen. Die toegevoegde waarde per gewest wordt over de arrondissementen binnen dat gewest verdeeld zoals de toegevoegde waarde tegen lopende prijzen van het voorgaande jaar. Er wordt dus verondersteld dat de volumegroei van elk arrondissement dezelfde is als die van het gewest waartoe het behoort.

¹ Voor meer informatie: zie de INR-publicatie, Nationale Rekeningen, Deel 2, Gedetailleerde rekeningen en tabellen 1995-2005, p. 9-21.

5. Overgang van bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen naar bruto binnenlands product (tegen lopende prijzen)

Het bruto binnenlands product (bbp) wordt verkregen door bij de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen de productgebonden belastingen op productie en invoer (incl. de belasting over de toegevoegde waarde) op te tellen en de productgebonden subsidies op productie en invoer af te trekken.

Wat regionaal verdeeld wordt, is de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen. Voor de verdeling van de overige componenten van het bbp kwamen de lidstaten, ondanks diepgaande discussies, niet tot een gezamenlijk standpunt. Een aantal landen wensten de productgebonden belastingen en subsidies op productie en invoer en de BTW te verdelen volgens de plaats waar de goederen geproduceerd worden, terwijl een aantal andere landen de voorkeur gaf aan een verdeling volgens de plaats waar de goederen verbruikt worden. Uiteindelijk werd besloten om de overige componenten van het bbp aan de NUTS-gebieden toe te rekenen op basis van de verdeling van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van alle bedrijfstakken samen.

6. Aantal werknemers

Werknemers zijn personen die op grond van een arbeidsovereenkomst (al dan niet formeel) werk verrichten voor een andere ingezeten institutionele eenheid en daarvoor loon ontvangen. Personen in loondienst worden alleen bij de werknemers ingedeeld indien ze niet in hoofdzaak als zelfstandige werkzaam zijn. In dat geval worden ze bij de zelfstandigen geteld.

De aggregaten waaraan de cijfers m.b.t. het aantal werknemers gerelateerd worden (beloning, toegevoegde waarde) zijn stroomvariabelen en derhalve berekend als jaartotalen. Voor de arbeidsvariabelen, die enkel beschikbaar zijn o.v.v. stockvariabelen - m.a.w. die een situatie op een bepaald tijdstip meten - is het dan ook aangewezen om jaargemiddelden te gebruiken (zie ook ESR, §11.04).

6.1 Definitieve methode

Op nationaal niveau wordt het gemiddeld aantal loontrekkenden per sector/bedrijfstak bepaald, uitgaande van trimestriële gegevens per individuele onderneming volgens RSZ en RSZPPO (gegevens situatie einde trimester die omgerekend worden naar gemiddelden per trimester¹). Aangezien die bronnen eveneens gebruikt worden ter berekening van de beloning van werknemers, wordt een maximale coherentie tussen beide variabelen bereikt.

De trimestriële RSZ-bestanden bevatten verscheidene variabelen m.b.t. de loontrekkende werkgelegenheid in aantallen per individuele onderneming, nl.: het aantal voltijdse jobs, het aantal deeltijdse jobs, het aantal personen in hoofdberoep en het aantal studenten.

Voor het ramen van het gemiddeld aantal werknemers in de nationale en regionale rekeningen wordt gebruik gemaakt van de variabelen "aantal personen in hoofdberoep" en "aantal studenten". Het aantal personen in hoofdberoep houdt in dat personen met meerdere jobs nog enkel geteld worden bij de onderneming waar ze het grootste aantal uren werken. Dubbeltellingen binnen RSZ-aangevers zijn aldus niet meer mogelijk². De variabele "studenten" komt tot en met 2004 enkel voor in het derde trimester en bevat alle studenten die tijdens de drie maanden van dat trimester hebben gewerkt. Aangezien een student maximaal 1 maand als dusdanig kan werken (zoniet valt hij binnen de RSZ niet onder het statuut van student), wordt het in de RSZ-bestanden opgenomen totaal per onderneming, bij conventie³, gedeeld door 3 om een cijfer voor het betreffende trimester te verkrijgen. Uit het aantal betaalde werkdagen kan echter afgeleid worden dat een jobstudent gemiddeld slechts ongeveer 3/4 van een volledige maand werkt. Om ook hiermee rekening te houden wordt slechts een fractie (nl. 72 %) van

¹ Het gemiddelde voor het tweede trimester bijv. wordt bekomen door het aantal loontrekkenden op het einde van het eerste en tweede trimester te sommeren en te delen door 2; het uiteindelijk jaargemiddelde wordt bekomen als gemiddelde van 4 trimestergemiddelden.

² Dit is wel het geval bij de variabele «aantal jobs» waar een persoon met meerdere jobs geteld wordt bij elke onderneming waar hij een job heeft.

³ Opmerking ESR 2010, § 11.04: «Bij een raming van het gemiddelde aantal werkzame personen moet er rekening mee gehouden worden dat bepaalde personen niet het hele jaar door werken, bijv. losse arbeiders en seizoenarbeiders.»; in het ESER 1979 werd dit principe nog duidelijker gesteld met een voorbeeld: «zo zal men bijvoorbeeld bij afspraak een persoon, die slechts gedurende drie maanden van het jaar gewerkt heeft, tellen als 1/4 persoon; daarentegen zal men een persoon die gedurende het gehele jaar alle werkdagen parttime werk verricht, tellen als 1 werkzame persoon» (p. 150, voetnoot 1).

het verkregen aantal studenten opgenomen. Vanaf 1 juli 2005 kan studentenarbeid voorkomen in alle trimesters, beperkt tot 23 dagen in het derde trimester en 23 dagen in de drie overige trimesters samen. Vanaf 2012 mag een student 50 dagen werken over het ganse jaar. De ramingen werden aangepast om met de wettelijke beperkingen rekening te houden¹.

De trimestriële RSZPPO-gegevens laten eveneens toe om het aantal jobs om te zetten naar personen in hoofdberoep waardoor dubbeltellingen vermeden worden. Bovendien mogen enkel de bijdrageplichtige personen opgenomen worden; de niet-bijdrageplichtigen (zoals vrijwillige brandweerlieden) worden buiten beschouwing gelaten. De studenten worden op dezelfde manier behandeld als bij de RSZ.

Loontrekkenden die opgenomen zijn in zowel de RSZ- als de RSZPPO-gegevens mogen slechts één keer geteld worden. Hetzelfde geldt voor personen die in de basisgegevens zowel bij de loontrekkenden als bij de zelfstandigen opgenomen zijn. Die mogen in de nationale rekeningen enkel opgenomen worden waar ze het grootste aantal uren werken. Om al die mogelijke dubbeltellingen te elimineren, worden er nationaal correcties aangebracht. De aantallen waarmee het uit de basisbestanden afgeleide aantal loontrekkenden moet worden gecorrigeerd, worden bepaald op basis van gegevens van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid.

Uiteindelijk worden dan nog een aantal categorieën toegevoegd die niet opgenomen zijn bij de eerder vermelde sociale-zekerheidsinstellingen. Het gaat hier voornamelijk om zeelieden, personen werkzaam in Belgische ambassades in het buitenland, personen die werken in het kader van een plaatselijk werkgelegenheidsagentschap, werknemers bij huishoudens en zwartwerkers. Er wordt tevens een correctie uitgevoerd om ter beschikking gestelde leerkrachten in het onderwijs² te elimineren, aangezien die personen als niet-actieven beschouwd worden. Eenzelfde correctie wordt gedaan voor personen die vallen onder het stelsel van volledige terbeschikkingstelling met wachtwedde voorafgaand aan het pensioen in de bedrijfstakken "defensie", "telecommunicatie" en "posterijen en koeriers". Er wordt tevens een raming gemaakt voor het aantal personen werkzaam bij de productie van drugs, opgenomen in de bedrijfstak "vervaardiging van farmaceutische producten" bij de niet-financiële ondernemingen.

Aangezien in de nationale rekeningen uitgegaan wordt van informatie per onderneming kan die werkwijze in de regionale rekeningen maximaal gevolgd worden.

De RSZ- en RSZPPO-gegevens (gemiddelden per trimester) vormen dus ook de basisbronnen voor de regionale verdeling.

Voor uni-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen die niet uit meerdere vestigingen bestaan of waarvan alle vestigingen zich in hetzelfde arrondissement bevinden) wordt het aantal personen in hoofdberoep en het aantal studenten als dusdanig overgenomen en gegroepeerd per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement (bottom-up methode).

Voor multi-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen met vestigingen in meerdere arrondissementen) wordt het aantal personen in hoofdberoep en het aantal studenten per onderneming verdeeld over de arrondissementen proportioneel met de verdeling van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand op 30 juni³ (pseudo-bottom-up methode). Daarna worden alle gegevens gegroepeerd per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement.

Voor de bedrijfstak "huishoudens met werknemers" zijn de RSZ-gegevens niet exhaustief. De nationaal toegevoegde personen worden regionaal verdeeld op basis van het rekenkundig gemiddelde van de procentuele verdeling van het aantal personen in die bedrijfstak volgens enerzijds de volkstellingen⁴ en anderzijds de RSZ.

Het aantal personen werkzaam in Belgische ambassades in het buitenland wordt opgevraagd bij de FOD Buitenlandse Zaken en toegekend aan het extraregionaal gebied.

1 Indien een student dit aantal werkdagen overschrijdt, worden de gewone sociale bijdragen aangerekend.

2 Het betreft hier een bruggpensioenstelsel dat in het midden van de jaren tachtig ingevoerd werd, waarbij leerkrachten ouder dan 55 jaar ervoor kunnen opteren om tijdens de periode die de officiële pensionering voorafgaat ter beschikking te worden gesteld om persoonlijke redenen.

3 Vanaf het datajaar 2003, jaar vanaf wanneer de RSZ-aangifte voor werkgevers gewijzigd werd door de introductie van de elektronische aangifte, wordt het vestigingenbestand met een situatie op 31 december gebruikt als verdeelsleutel.

4 Volkstellingsgegevens zijn beschikbaar voor de jaren 1991, 2001 en 2011. Voor de tussentijdse jaren werden de reeksen geïnterpoleerd. Vanaf 2012 volgt de totale verdeelsleutel de evolutie van het aantal loontrekkenden volgens de RSZ.

Het aantal personen dat in het kader van een plaatselijk werkgelegenheidsagentschap werkt, is per arrondissement bij de RVA gekend.

Ook regionaal gebeuren alle berekeningen per trimester. Per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement wordt dan een jaargemiddelde berekend op dezelfde wijze als in de nationale rekeningen, m.a.w. een rekenkundig gemiddelde van vier gemiddelde trimestercijfers.

De correcties die nationaal uitgevoerd worden voor dubbeltellingen tussen, enerzijds, de RSZ en de RSZPPO en, anderzijds, de loontrekkenden en zelfstandigen, voor zwartwerk, voor de ter beschikking gestelde leerkrachten en voor personen die vallen onder het stelsel van volledige terbeschikkingstelling met wachtwedde voorafgaand aan het pensioen in de bedrijfstakken 'telecommunicatie' en 'posterijen en koeriers' worden bij gebrek aan informatie over de arrondissementen verdeeld zoals de verdeling van de niet-gecorrigeerde oorspronkelijke gegevens.

6.2 Voorlopige raming van het aantal werknemers voor het laatste jaar

Bij de raming van het aantal loontrekkenden voor het laatste jaar is nog niet alle basisinformatie, zoals beschreven bij de definitieve methode, beschikbaar. Vandaar dat, zowel nationaal als regionaal, de ramingen voor het laatste jaar gestoeld zijn op een iets minder verfijnde methode, die het jaar daarop vervangen wordt door de definitieve methode.

Bij de opmaak van de regionale rekeningen zijn de RSZ- en RSZPPO¹-gegevens voor alle trimesters beschikbaar, dit in tegenstelling tot de nationale rekeningen waar voor het laatste trimester soms slechts een voorlopige versie voorhanden is. Per (sub)sector en binnen elke (sub)sector per bedrijfstak en arrondissement wordt per trimester het verloop nagegaan van het aantal personen in hoofdberoep en het aantal studenten tussen het laatste en het voorlaatste jaar. Hierbij worden de gegevens van multi-arrondissementele ondernemingen per onderneming over de diverse vestigingen verdeeld zoals het aantal jobs volgens de RSZ en dit voor beide jaren. De vastgestelde ontwikkelingen per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement worden vervolgens toegepast op de trimestriële gegevens van het voorlaatste jaar, waarna een jaargemiddelde berekend kan worden voor het laatste jaar. Het aldus geraamd gemiddeld aantal loontrekkenden per (sub)sector/bedrijfstak/arrondissement vormt dan de verdeelsleutel voor de nationaal per (sub)sector/bedrijfstak geraamde cijfers.

7. Aantal zelfstandigen

Volgens het ESR zijn zelfstandigen "personen die als eigenaar of mede-eigenaar werkzaam zijn in een onderneming zonder rechtspersoonlijkheid die niet als quasi-vennootschap wordt beschouwd. Tot de zelfstandigen behoren ook de niet-betaalde meewerkende gezinsleden, de thuiswerkers van wie het inkomen afhangt van de waarde van de output van het productieproces waarvoor zij verantwoordelijk zijn en de werkenden die enkel voor eigen consumptie of eigen investeringen produceren." (ESR 2010, § 11.15 en 11.16).

Alle zelfstandigen (met en zonder personeel) zijn gesectoriseerd bij de huishoudens (S.14).

Op nationaal vlak wordt het totaal aantal zelfstandigen per trimester geraamd aan de hand van gegevens van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en van het RSVZ. De verdeling per bedrijfstak gebeurt op basis van het aantal eenheden zonder rechtspersoonlijkheid volgens de BTW-statistieken, gekoppeld aan de signaletiek van het repertorium². Voor bedrijfstakken waar de activiteit niet aan BTW onderworpen is, worden de RSVZ-gegevens volgens hun eigen beroepennomenclatuur³ als uitgangspunt gebruikt. Verder worden specifieke ramingen uitgevoerd om zelfstandigen in bijberoep te elimineren en helpers toe te voegen. Het jaargemiddelde wordt dan bekomen als rekenkundig gemiddelde van de vier trimestergemiddelden.

Op regionaal vlak wordt de nationale methode maximaal gevolgd.

1 Omwille van kwaliteitsproblemen worden de RSZPPO-gegevens momenteel niet gebruikt bij de raming van het laatste jaar.

2 De BTW-gegevens worden in de meeste gevallen ook gebruikt voor het berekenen van de toegevoegde waarde, waardoor een optimale coherentie tussen beide variabelen gewaarborgd is.

3 Er wordt nog geen gebruik gemaakt van de RSVZ-resultaten per NACE omdat de kwaliteit van die gegevens nog onvoldoende gewaarborgd is.

Binnen de sector van de huishoudens komen er vrijwel geen zelfstandigen met personeel voor die multi-arrondissementeel zijn. Ze worden dan ook niet afzonderlijk behandeld. Dit betekent dat zelfstandigen met een multi-arrondissementele onderneming opgenomen worden in het arrondissement waar ze het meeste personeel tewerkstellen.

Uit de BTW-gegevens, gekoppeld aan de signaletiek van het repertorium (cf. supra, punt 1.4), wordt per trimester afgeleid hoeveel zelfstandigen er in een bepaald jaar zijn per bedrijfstak en binnen elke bedrijfstak per arrondissement. Die cijfers bevatten tevens zelfstandigen in bijberoep, maar omvatten niet de helpers. Regionaal is er geen informatie beschikbaar om per bedrijfstak en arrondissement hiervoor een correctie door te voeren.

Voor die bedrijfstakken waarvan de activiteit niet onderworpen is aan BTW, wordt een beroep gedaan op gegevens van het RSVZ volgens hun eigen beroepennomenclatuur. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de geografische spreiding bij het RSVZ gebeurt aan de hand van het officieel adres (domicilie) of het opgegeven adres van de verzekeringsplichtigen. Dit stemt niet noodzakelijk overeen met de plaats waar de beroepsbezigheid wordt uitgeoefend. Dit laatste gegeven is bij het RSVZ niet gekend. Voor die activiteiten waarvoor de RSVZ-gegevens gebruikt worden, wordt dan ook verondersteld dat de woon- en werkplaats binnen hetzelfde arrondissement vallen. Vooral voor Brussel kan deze veronderstelling eventueel vertekeningen opleveren. Er is echter geen andere informatie beschikbaar.

De RSVZ-gegevens - zijnde het aantal zelfstandigen en helpers in hoofdberoep en zij die actief zijn na de pensioenleeftijd - worden gebruikt voor het bepalen van het aantal zelfstandigen per arrondissement in de volgende bedrijfstakken:

- hulpbedrijven bij financiële en verzekeringsinstellingen: RSVZ-beroepennomenclatuur codes 404 (banken) en 405 (verzekeringen),
- rechtskundige dienstverlening: RSVZ-beroepennomenclatuur codes 514 (advokaten), 515 (notarissen) en 516 (gerechtsdeurwaarders),
- bestuurders: RSVZ-beroepennomenclatuur codes 130-136, 230-235, 330-335, 430-435, 530-535, 630-635, 030-035 (bestuurders van vennootschappen),
- gezondheidszorg: RSVZ-beroepennomenclatuur codes 501 (artsen, chirurgen), 502 (tandartsen) en 505 (paramedici).

Voor de bedrijfstak "landbouw, jacht en aanverwante diensten" wordt het aantal zelfstandigen afgeleid uit de gegevens van de land- en tuinbouwtelling van 15 mei van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek. Volgende rubrieken worden opgenomen:

- familieleden: bedrijfsleider + medewerkende echtgeno(o)t(e) + niet-bezoldigde helpers,
- niet familieleden: niet-bezoldigde helpers.

Het aantal zelfstandigen in de bedrijfstak "maatschappelijke dienstverlening" is wat de rusthuizen betreft afkomstig van informatie van de drie gemeenschappen. Voor het aantal zelfstandige onthaalouders is het niet evident om de informatie afkomstig van het "Office national de la Naissance et de l'Enfance" en "Kind en gezin" te combineren met de fiscale gegevens en de sedert april 2004 in de sociale-zekerheidsgegevens van de RSZ en de RSZPPO opgenomen onthaalouders. Vandaar dat het nationaal geraamd aantal zelfstandige onthaalouders verdeeld wordt zoals de berekende toegevoegde waarde voor deze categorie zelfstandigen.

Daarna wordt per bedrijfstak een jaargemiddelde per arrondissement berekend zoals in de nationale rekeningen. Dat vormt dan de verdeelsleutel om per bedrijfstak het jaargemiddelde dat nationaal vastgelegd werd te verdelen.

Met de NACE-conversie werden de individuele gegevens van de BTW automatisch geconverteerd van de NACE 2003 naar de NACE 2008 (cf. bijlage 1), waardoor de verdeelsleutel voor alle jaren gemakkelijk herrekend kon worden en toegepast op de nieuwe rijkstotalen per SUT-bedrijfstak volgens de NACE 2008-activiteitennomenclatuur uit de nationale rekeningen.

8. Bruto-investeringen in vaste activa

Bruto-investeringen in vaste activa bestaan uit het saldo van aan- en verkopen van vaste activa door ingezeten productie-eenheden gedurende een bepaalde periode. Vaste activa zijn materiële of immateriële activa die voortgebracht zijn als output van productieprocessen en die langer dan één jaar opnieuw in productieprocessen gebruikt worden. Bruto-investeringen slaan op investeringen zonder aftrek voor het verbruik van vaste activa (m.a.w. afschrijvingen).

M.u.v. de overheidsinvesteringen, worden de bruto-investeringen in vaste activa in de nationale rekeningen in sterke mate geraamd op basis van individuele ondernemingsgegevens. Alle berekeningen gebeuren dan ook zoveel mogelijk per onderneming en worden daarna gegroepeerd per (sub)sector en binnen elke (sub)sector per bedrijfstak. Dit betekent dat in het kader van de regionale rekeningen de methoden uit de nationale rekeningen opnieuw maximaal gevolgd kunnen worden.

De beschreven methode geldt voor de ramingen vanaf datajaar 2003. Voor vroegere jaren zijn geen resultaten beschikbaar volgens het ESR 2010 en wordt verwezen naar de methodologische nota volgens het ESR 1995¹.

Vijf basisbronnen worden gebruikt voor de raming van de investeringen door de privésector: jaarrekeningen van ondernemingen, BTW-aangiften, structuurenquêtes, Belpo-enquête (Belgian Science Policy Office, Programmatorische federale overheidsdienst Wetenschapsbeleid) en betalingsbalansgegevens. De laatste twee bronnen worden vooral gebruikt voor het bepalen van de investeringen in R&D.

Voor de raming van de overheidsinvesteringen wordt een beroep gedaan op informatie van diverse overheidsinstanties en dit zowel op federaal, regionaal als lokaal niveau.

De raming van de investeringen in woongebouwen door de gezinnen gebeurt op basis van de statistiek m.b.t. de begonnen woningen volgens de Fod Economie, Algemene Directie Statistiek.

In wat volgt wordt per sector beschreven hoe de investeringen regionaal geraamd worden in overeenstemming met de voorschriften volgens het ESR 2010.

8.1 Niet-financiële vennootschappen (S.11)

De raming van de investeringen gebeurt in twee stappen. Vooreerst worden de investeringen geraamd volgens de administratieve bronnen. Daarna worden een aantal correcties doorgevoerd om te komen tot het concept investeringen zoals gedefinieerd in het ESR 2010.

8.1.1 Administratieve aggregaten

In de nationale rekeningen wordt bij de raming van de investeringen door niet-financiële vennootschappen een onderscheid gemaakt naargelang het gaat om:

- grote ondernemingen met een jaarrekening waarbij het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar en die in de beschouwde periode geen andere ondernemingen overgenomen hebben (deze ondernemingen worden gegroepeerd onder de categorie A11),
- grote ondernemingen met een jaarrekening waarbij het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar en die in de beschouwde periode overnames hebben verricht (categorie A12),
- grote ondernemingen met een jaarrekening waarbij het boekjaar niet samenvalt met het kalenderjaar (categorie A12),
- grote ondernemingen zonder jaarrekening (categorie A2),
- KMO's met een jaarrekening² (categorieën B1, B2, C1 et C2),
- KMO's zonder jaarrekening (categorie B3),

¹ Website van de NBB, Statistieken, Nationale en regionale statistieken, Methodologie ESR 1995: <https://www.nbb.be/nl/statistieken/nationaleregionale-rekeningen/methodologie>

² Bij de KMO's worden er geen afzonderlijke ramingen gemaakt indien het boekjaar verschilt van het kalenderjaar of indien er overnames gebeurden en dit wegens het geringe belang van het aandeel van de investeringen van KMO's in een dergelijke situatie t.o.v. de totale investeringen door KMO's.

- VZW's met jaarrekeningen (categorieën: H1, H2, H3),
- btw-plichtige VZW's (categorie H4),
- niet-btw-plichtige VZW's (categorie H4).

De administratieve bronnen (jaarrekeningen, BTW-aangiften en structuurenquêtes) laten toe om de investeringen, desinvesteringen en investeringen in software te ramen.

Voor grote ondernemingen met een volledige jaarrekening die in het beschouwde jaar geen andere vennootschappen hebben overgenomen en waarbij het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar (categorie A111) worden de investeringen berekend aan de hand van de jaarrekeningeninformatie. Daarbij wordt uitgegaan van de totale aanschaffingen van materiële vaste activa, m.i.v. de zelfgeproduceerde vaste activa (rubriek 816x) per onderneming. De desinvesteringen of verkopen van materiële vaste activa worden geraamd op basis van de aanschaffingswaarde van het investeringsgoed (rubriek 817x) verminderd met de geboekte afschrijvingen erop (rubriek 830x) en vermeerderd met de geboekte meerwaarden erop (rubriek 823x). De investeringen dienen eveneens alle software te bevatten. De door de onderneming als aankopen geboekte "aangekochte software" en de software geboekt als immateriële vaste activa worden toegevoegd aan de investeringen (bron = structuurenquête). Deze toevoeging gebeurt dus enkel voor die ondernemingen die een structuurenquête invullen; in de administratieve aggregaten is er geen extrapolatie naar het universum toe.

Als er een vermoeden is dat een onderneming overnames heeft verricht (categorie A112), d.i. als er bedragen vermeld staan in de rubriek 829 van de jaarrekening "mutaties tijdens het boekjaar verworven van derden", wordt er geen gebruik gemaakt van de jaarrekeningen om de bruto-investeringen te ramen. Uit de boekhoudwet volgt immers dat ondernemingen die andere ondernemingen hebben overgenomen de waarde van de overgenomen materiële vaste activa boeken als investeringen. Volgens het ESR zijn dat echter geen investeringen. Voor die groep ondernemingen worden de in de BTW-aangiften vermelde investeringsbedragen (rubriek 83) als uitgangspunt gebruikt. De desinvesteringen en investeringen in software worden op dezelfde wijze geraamd als voor ondernemingen behorende tot categorie A111.

Voor ondernemingen waarvoor het boekjaar niet samenvalt met het kalenderjaar (categorie A12) wordt eveneens uitgegaan van de investeringen uit de BTW-aangiften (rubriek 83) omdat die altijd betrekking hebben op het kalenderjaar. Het is immers niet wenselijk de investeringsbedragen vermeld in de jaarrekeningen te prorateren. De desinvesteringen en investeringen in software worden op dezelfde wijze geraamd als voor ondernemingen behorende tot categorie A111 voor zover de jaarrekening op 12 maanden slaat.

De BTW-aangifte wordt eveneens gebruikt voor grote ondernemingen zonder jaarrekening ongeacht of ze al dan niet een structuurenquête invullen (categorie E1 en A2). De investeringen in software worden overgenomen uit de structuurenquête voor zover ze bestaat. Desinvesteringen worden niet geraamd aangezien er geen jaarrekeningen zijn.

Investeringen in vaste activa, desinvesteringen en investeringen in software voor KMO's met een verkorte jaarrekening (categorieën B1, B2, C1 en C2) worden geraamd op basis van de gegevens uit de jaarrekeningen.

Voor KMO's zonder jaarrekening, met (categorie E2) of zonder structuurenquête (categorie B3) die BTW-plichtig zijn, gebeuren de ramingen op basis van de BTW-aangifte (rubriek 83). Er zijn geen gegevens beschikbaar om desinvesteringen te ramen. De investeringen in software worden geraamd voor KMO's met een structuurenquête.

De investeringen door BTW-plichtige VZW's (categorie H) worden tot en met datajaar 2008 geraamd op basis van informatie uit de BTW-aangiften. Voor VZW's met een structuurenquête worden de investeringen in software opgenomen. Desinvesteringen worden niet geraamd.

Vanaf 2009 wordt voor het ramen van de investeringen door VZW's gebruik gemaakt van de jaarrekeningen. Grote VZW's hebben een volledige jaarrekening (categorie H1); kleinere VZW's vullen een verkort schema in (categorieën H2 en H3). Indien er een structuurenquête is, wordt die gebruikt voor het bepalen van de investeringen in software. Voor VZW's die geen jaarrekening neerleggen (categorie H4), maar wel onderworpen zijn aan BTW wordt de BTW-aangifte gebruikt (rubriek 83). Voor niet-BTW-plichtige VZW's zonder jaarrekeningen worden er geen ramingen gemaakt.

Aangezien de raming van de administratieve aggregaten in de nationale rekeningen gebeurt per individuele onderneming, kunnen die als dusdanig overgenomen worden in de regionale rekeningen.

De investeringen door uni-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen die niet uit meerdere vestigingen bestaan of waarvan alle vestigingen in hetzelfde arrondissement vallen) worden rechtstreeks uit de nationale rekeningen overgenomen en gegroepeerd per bedrijfstak en arrondissement (bottom-up methode).

De investeringen van multi-arrondissementele ondernemingen (i.e. ondernemingen met vestigingen in meerdere arrondissementen) moeten toegewezen worden aan de vestigingen die de investeringsgoederen gebruiken. Op dit ogenblik is er slechts één bron die informatie verschaft over de investeringen per lokale eenheid, nl. bijlage 1 bij de structuurenquête. Onderzoek wijst echter uit dat heel wat ondernemingen het volledige bedrag van de investeringen - al dan niet terecht - aan één vestiging toekennen (vaak de sociale zetel). Er wordt eveneens vastgesteld dat het aantal bruikbare aangiften van jaar tot jaar daalt. Bovendien mag niet uit het oog verloren worden dat niet alle ondernemingen met lokale eenheden een bijlage 1 dienen in te vullen. Er dient dus een verdeelsleutel gezocht te worden. Een eerste mogelijkheid zou erin bestaan om de investeringen over de vestigingen te verdelen in functie van de omzet per lokale eenheid. De omzet wordt echter ook over de vestigingen verdeeld op basis van een verdeelsleutel, nl. de beloning van werknemers, die zelf gebaseerd is op het gemiddelde loon per arrondissement volgens de structuurenquête vermenigvuldigd met het aantal jobs volgens de RSZ of, bij ontstentenis van het gemiddelde loon, enkel op het aantal jobs volgens de RSZ. Voor die ondernemingen waarvoor het gemiddelde loon beschikbaar was, werd nagegaan of een verdeling volgens de beloning van werknemers wezenlijke verschillen oplevert t.o.v. een verdeling volgens het aantal jobs. Dit bleek niet het geval te zijn. Vandaar dat de investeringen van een multi-arrondissementele onderneming over haar lokale eenheden verdeeld worden volgens de eenvoudigste verdeelsleutel, zijnde de verdeling van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand van de RSZ. Daarna worden alle gegevens gegroepeerd per bedrijfstak en arrondissement (pseudo-bottom-up methode).

8.1.2 Correcties aan de administratieve aggregaten

Om te komen tot een raming van de investeringen volgens de definities van het ESR 2010 moeten de administratieve gegevens aangepast worden.

- De investeringen door eenheden die behoren tot een BTW-eenheid en geen jaarrekeningen neerleggen worden vanaf het datajaar 2008 (vanaf dan wordt dit fenomeen belangrijk) bijgeraamd op basis van het aandeel van hun lonen in de totale loonmassa van de BTW-eenheid. Nationaal gebeurt de raming per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De in de jaarrekeningen geactiveerde intresten (i.e. intresten verschuldigd op leningen voor het bouwen van activa die opgenomen worden in de aanschaffingswaarde van het investeringsgoed) worden geëlimineerd. Nationaal gebeurt de raming per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De desinvesteringen worden geraamd op basis van volgende elementen: aanschaffingswaarde – afschrijvingen + meerwaarden. Indien deze ramingsmethode aanleiding geeft tot negatieve bedragen worden die op nul geplaatst. Nationaal gebeurt de raming per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De aankopen van terreinen worden in het ESR niet beschouwd als investeringen en moeten geëlimineerd worden. Dit gebeurt op basis van gegevens uit de structuurenquête, die geëxtrapoleerd worden naar de totale populatie. De verkopen van terreinen dienen eveneens te worden geëlimineerd. Ook hier gebeurt dit op basis van informatie uit de structuurenquête, maar die wordt niet geëxtrapoleerd. Vanaf 2008 is die informatie niet meer beschikbaar en gebeurt de raming op basis van coëfficiënten afgeleid uit de gegevens vóór 2008. Nationaal gebeurt de raming per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- Indien er investeringsgoederen verkocht worden, wordt nagegaan of dit niet gebeurt in het kader van een herstructurering. Indien dit wel het geval is, dan mogen die desinvesteringen niet opgenomen worden. Nationaal gebeurt de raming per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De verkopen van investeringsgoederen moeten gewaardeerd worden aan marktprijzen. In de administratieve aggregaten is de boekhoudkundige waarde opgenomen. Nationaal gebeurt de raming per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De aankopen van software, gekend via de structuurenquête en opgenomen in de administratieve aggregaten, moeten geëxtrapoleerd worden naar de totale populatie. Bij de raming van de toegevoegde waarde moeten

de aankopen van software geëlimineerd worden uit het intermediair verbruik (ze vormen de tegenpost van wat in de investeringen opgenomen wordt). De regionale verdeling uit het dossier toegevoegde waarde – proportionele verdeling met de totale aankopen volgens de administratieve aggregaten - wordt overgenomen bij de investeringen¹.

- De uitgaven voor R&D, zowel de uitgaven voor eigen rekening als de aankopen van R&D worden in het ESR 2010 beschouwd als investeringen. In de nationale rekeningen worden de investeringen in R&D geraamd op basis van de tweejaarlijkse Belspo-enquête, in- en uitvoergegevens volgens de betalingsbalans en gegevens van de jaarrekeningen (bron NBB). Die gecombineerde gegevens worden beschouwd als zijnde exhaustief. Nationaal gebeuren de ramingen per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De materiële vaste activa geproduceerd voor eigen gebruik worden in de jaarrekeningen geëvalueerd aan kostprijs en moeten aangepast worden naar de verkoopprijs van soortgelijke producten. Dit gebeurt op basis van informatie uit de jaarrekeningen en de structuurenquête. De ophoging gebeurt voor alle ondernemingen met een volledig jaarrekeningenschema. Voor ondernemingen met een verkort schema zijn de bedragen verwaarloosbaar. Nationaal gebeuren de ramingen per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- Zelf opgetrokken of aangekochte gebouwen om terug te verkopen, mogen, in tegenstelling tot de jaarrekeningen, niet opgenomen worden als investering. Vanaf datajaar 2010 wordt hiervoor een correctie doorgevoerd. Nationaal gebeuren de ramingen per onderneming; de regionale allocatie stelt dus geen problemen.
- De productie van software voor eigen gebruik moet opgenomen worden als investering. De raming op nationaal niveau gebeurt door combinatie van diverse bronnen (arbeidskrachtenenquête, Belspo-enquête). Die productie komt eveneens voor bij de raming van de productie en toegevoegde waarde. De daar opgenomen regionale verdeling (proportionele verdeling met het omzetcijfer volgens de administratieve aggregaten) wordt overgenomen in het dossier investeringen. Er wordt dus verondersteld dat hoe groter een onderneming is, hoe groter de kans is dat ze zelf haar software ontwikkeld.
- De investeringen door ziekenhuizen worden geraamd op basis van jaargegevens uit de financiële analyse van de ziekenhuissector (bron: FOD Sociale Zaken, gezondheid en omgeving) en investeringssubsidies toegekend aan openbare ziekenhuizen (bron: rekening overheid). De regionale verdeling gebeurt proportioneel met de lonen per arrondissement in de bedrijfstak van de ziekenhuizen.
- De investeringen in originelen worden geraamd op basis van de auteursrechten of de som van de productiekosten vermeerderd met een mark-up. Door gebrek aan informatie, gebeurt de regionale verdeling proportioneel met de verdeling van de productie per arrondissement in de betrokken bedrijfstakken.
- De investeringen in sociale woningen in opdracht van de regionale huisvestingsmaatschappijen die onmiddellijk doorverkocht worden aan de huishoudens worden in mindering gebracht van de administratieve aggregaten (ze behoren tot de investeringen van de sector huishoudens). De regionale verdeling wordt verstrekt door de regionale huisvestingsmaatschappijen.

8.2 Financiële instellingen (S.12)

De bruto-investeringen in vaste activa door de centrale bank (S.121) worden afgeleid uit de jaarrekeningen. De verdeling ervan per vestiging wordt rechtstreeks door de aangever verstrekt.

Voor de depositio-instellingen m.u.v. de centrale bank (S.122), de verzekeringsinstellingen (S128) en de pensioenfondsen (S.129) bevatten de structuurenquêtes voldoende informatie om de investeringen te becijferen. Voor uni-arrondissementele ondernemingen kunnen de bedragen als dusdanig uit de nationale rekeningen overgenomen worden. Voor multi-arrondissementele ondernemingen gebeurt de verdeling naar lokale eenheden toe ofwel op basis van de gegevens vermeld in bijlage 1 bij de structuurenquête ofwel, indien die informatie niet bruikbaar of beschikbaar is, op basis van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand van de RSZ.

De investeringen door eenheden die behoren tot de subsectoren van de beleggingsfondsen m.u.v. de geldmarktfondsen (S.124), de overige financiële intermediairs m.u.v. de verzekeringsinstellingen en de pensioenfondsen (S.125), de financiële hulpbedrijven (S.126) en de financiële instellingen en kredietverstrekkers

¹ Tot en met datajaar 2008, werd het geëxtrapolerde deel verdeeld zoals de gekende investeringen. De link met het dossier toegevoegde waarde kan voor die periode niet gemaakt worden doordat de overstap van de NACE 2003 naar de NACE 2008 daar slechts gebeurde op het detail van 64 bedrijfstakken (cf. infra, bijlage 1).

binnen concernverband (S.127) worden berekend op basis van jaarrekeningeninformatie (cf. werkwijze beschreven onder punt 8.1.1 en 8.1.2).

Voor uni-arrondissementele ondernemingen kunnen de bedragen als dusdanig uit de nationale rekeningen overgenomen worden. Voor multi-arrondissementele ondernemingen gebeurt de verdeling naar lokale eenheden toe op basis van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand van de RSZ.

De investeringen door eenheden van de subsector geldmarktfondsen (S.123) worden geraamd op basis van gegevens van de CBFA en zijn gekend per onderneming.

Voor uni-arrondissementele ondernemingen kunnen de bedragen als dusdanig uit de nationale rekeningen overgenomen worden. Voor multi-arrondissementele ondernemingen gebeurt de verdeling naar lokale eenheden toe op basis van het aantal jobs volgens het vestigingenbestand van de RSZ.

8.3 Overheid (S.13)

Op nationaal niveau worden de overheidsinvesteringen vooral geraamd aan de hand van informatie afkomstig van diverse overheidsinstanties. Ze worden berekend per subsector en binnen elke subsector per bedrijfstak.

Voor de regionalisering van de nationaal geraamde overheidsinvesteringen is bijkomende informatie nodig van bepaalde administraties en instellingen. Bij het opvragen van additionele informatie wordt rekening gehouden met het relatieve belang van de investeringsbedragen en de bekommernis om de administratieve last voor de gegevensverstrekkers te beperken. Op die basis wordt ervoor geopteerd bij voorrang bijkomende inlichtingen te verzamelen over investeringen in gebouwen en infrastructuur. Bij die bevraging wordt voor sommige instellingen ook informatie verkregen over de spreiding van de investeringen in materieel.

Voor de bedrijfstakken waar geen directe informatie over de geografische verdeling van de investeringen voorhanden is, worden de investeringsbedragen uit de nationale rekeningen over de arrondissementen verdeeld zoals het aantal jobs per arrondissement volgens RSZ- en RSZPPO-gegevens. De grootte van de investering in gebouwen en materieel wordt immers, over een langere periode bekeken, medebepaald door het aantal personen dat er is tewerkgesteld en meer specifiek van het aantal jobs. Indien mogelijk, wordt het investeringsbedrag van een individuele instelling, verdeeld volgens het aantal jobs per arrondissement voor die instelling zelf. Wanneer ofwel het investeringsbedrag ofwel het aantal jobs van een individuele eenheid niet is gekend, gebeurt de geografische verdeling op een hogerliggend niveau (d.w.z. voor diverse eenheden samen of in sommige gevallen op het niveau van de subsector/bedrijfstak). Wanneer voor een aantal recente jaren wel directe informatie beschikbaar is en voor de jaren meer in het verleden niet, wordt bovendien een correctiefactor per arrondissement berekend uit de vergelijking van de directe verdeling en de verdeling via jobs voor diezelfde jaren. Het gemiddelde van de afwijkingen werd als correctiefactor gebruikt om de kwaliteit van de indirecte verdeelsleutel te verhogen.

Bij de toewijzing van investeringen aan geografische eenheden wordt, conform het ESR 2010, in de eerste plaats rekening gehouden met het eigendomsbeginsel (de hoofdzetel of de vestiging moet op zijn minst eigenaar zijn van het goed waarop de investering betrekking heeft) en, in tweede instantie, met de ligging van de lokale eenheid van economische activiteit (EEA) die de goederen gebruikt of beheert. De toepassing van die theoretische principes impliceert dat investeringen in:

- wegen, pijpleidingen, waterverbindingen worden toegewezen aan de plaats van de werkeenheid verantwoordelijk voor het beheer en het onderhoud van het deel der infrastructuur;
- toestellen zoals bv. vliegtuigen, pompen, automatische seinposten, die zelf geen lokale eenheid kunnen zijn, worden geregistreerd bij de lokale eenheid die de toestellen onder haar beheer heeft.

Bij de introductie van het ESR 2010, werden heel wat eenheden overgeheveld van de sectoren van de niet-financiële (S.11) en financiële ondernemingen (S.12) naar de overheid (S13) en omgekeerd. Dit was vooral het geval vanaf datajaar 2009. Voor eerdere jaren (vanaf 1995 in de nationale rekeningen en vanaf 2003 in de regionale rekeningen) werden enkel de grootste eenheden verplaatst. De investeringen door deze eenheden zijn gekend per onderneming en de regionale toewijzing stelt dus geen problemen.

In wat volgt wordt per subsector/bedrijfstak een overzicht gegeven van de gebruikte verdeelsleutels.

8.3.1 Federale overheid (subsector S1311)

Voor de tak "openbaar bestuur" is directe informatie per arrondissement beschikbaar voor:

- de investeringen in gebouwen, beheerd door de Regie der Gebouwen,
- de buitengewone verkopen van gebouwen;
- de investeringen in gebouwen door de Belgische ambassades in het buitenland.

De investeringen in gebouwen beheerd door de FOD zelf, zonder tussenkomst van de Regie der Gebouwen, en die in kantoomaterieel worden verdeeld zoals de verdeling van het aantal jobs binnen de betrokken subsector/ bedrijfstak.

Bij de tak "defensie" is informatie per arrondissement voorhanden, voor zowel de investeringen in gebouwen, die in kantoomaterieel als die in wapensystemen (bron: FOD Defensie).

In de tak "onderwijs" gaat het tot 2003 om de Koninklijke Militaire School. In de jaren erna zijn de investeringen deels opgenomen in de tak "defensie" en deels in "openbaar bestuur". Onderwijs komt niet meer voor bij de federale overheid.

Vanaf 2009 komt ook de bedrijfstak "afvalstoffenbewerking" voor. De investeringen zijn gekend per onderneming.

De uitgaven voor R&D (zowel voor eigen gebruik als de aankopen van R&D-diensten), sedert het ESR 2010 te beschouwen als investeringen, zijn gekend per individuele eenheid. De regionale toewijzing stelt dus geen problemen.

8.3.2 Gemeenschappen en gewesten (subsector S1312)

Voor de bedrijfstak "openbaar vervoer" zijn de investeringsbedragen gekend per openbare vervoersmaatschappij. Bij de multi-arrondissementele eenheden gebeurt de regionale uitsplitsing per eenheid op basis van het aantal jobs per arrondissement.

De investeringsbedragen in de tak "vervoersinfrastructuur" zijn gekend per gewest (voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest a fortiori ook per arrondissement). Voor de twee andere gewesten werd jaarlijks directe informatie verkregen omtrent de verdeling op basis van de technische werkeenheden.

Bij de tak "openbaar bestuur" kunnen de investeringen door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest integraal aan de NUTS 3-eenheid worden toegekend. Voor het Vlaams Gewest werd voor de jaren vanaf 2002 directe informatie gebruikt. Voor de instellingen behorend tot de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest was het aandeel van de directe informatie in het totaal van de investeringen laag en werd het investeringsbedrag verdeeld op basis van het aantal jobs van die instellingen.

In de tak "onderwijs" worden de investeringen in schoolgebouwen verdeeld volgens directe informatie van de administraties bevoegd voor financiële tussenkomst in de respectieve onderwijsnetten. De investeringen in materieel worden verdeeld volgens het aantal jobs.

In de tak "afvalstoffenverwerking" worden de investeringen van Aquafin opgenomen. Voor de jaren 2003 en 2004 is directe informatie per arrondissement beschikbaar. Vanaf 2005 wordt de instelling, ingevolge aanpassingen in het financieringsmechanisme, bij de sector van de "niet-financiële vennootschappen" geklasseerd. Vanaf datajaar 2009 worden de investeringen door "Net-Brussel" opgenomen in deze bedrijfstak (i.pl.v. bij de bedrijfstak "openbaar bestuur").

De investeringen door de openbare omroepen worden opgenomen bij de overheid onder de bedrijfstak "activiteiten in de audio-visuele sector". Per instelling worden de investeringen verdeeld zoals het aantal jobs per arrondissement. De investeringen in originelen, die in de nationale rekeningen globaal voor de subsector/ bedrijfstak worden geraamd, worden per arrondissement verdeeld zoals de investeringen exclusief de originelen.

De investeringen in R&D door de gemeenschappen en gewesten zijn gekend per eenheid. Voor multi-arrondissementele eenheden gebeurt de regionale verdeling op basis van het aantal jobs per arrondissement.

8.3.3 Lagere overheden (subsector S1313)

In de jaarlijkse studie "De financiën van de lokale overheden" van Belfius-bank nv zijn de gezamenlijke investeringsbedragen van, enerzijds, de gemeenten en OCMW's en, anderzijds, de provincies, beschikbaar per gewest en volgens aard van de investering¹. De samenvoeging van rubrieken van die indeling geeft de investeringen volgens de bedrijfstakken "vervoersinfrastructuur", "openbaar bestuur" en "onderwijs". Vanaf 2002 zijn de investeringen van de politiediensten niet meer opgenomen in de cijfers van Belfius-bank nv. De gegevens zijn voor elk gewest beschikbaar bij de administratie bevoegd voor de "politiezones".

De verdeling naar onderliggende geografische niveaus (provincies, gemeenten) gebeurt als volgt:

- voor de investeringen in schoolgebouwen van het door de gemeenschappen gesubsidieerd gemeentelijk en provinciaal onderwijs: op basis van directe informatie van de administraties bevoegd voor subsidiëring van infrastructuurwerken;
- voor de overige investeringen in de tak "onderwijs", nl. schoolgebouwen van het niet-gesubsidieerd onderwijs en materieel van het gesubsidieerd en niet-gesubsidieerd onderwijs: volgens het aantal jobs van de subsector/ bedrijfstak/onderwijsnet;
- voor de investeringen van de bedrijfstakken "vervoerinfrastructuur" en "openbaar bestuur": volgens het aantal jobs in de overeenstemmende subsector/bedrijfstak.

Voor de investeringen vanaf 2004 verschaft Belfius-bank nv directe informatie per arrondissement en subsector/ bedrijfstak. Wel is het zo dat de gewestelijke informatie volgens Belfius voor Vlaanderen opgesplitst wordt per arrondissement op basis van de werkelijke gegevens uit de gemeentelijke boekhoudingen.

De investeringen door de politiezones moeten toegevoegd worden aan de Belfius-gegevens. Die zijn beschikbaar per gewest; de verdeling naar de onderliggende geografische eenheden gebeurt op basis van het aantal jobs in de politiezones.

Vanaf datajaar 2013 zijn de boekhoudingen van alle gemeenten, OCMW's, provincies en politiezones beschikbaar en gebeurt de regionale verdeling op basis van die informatiebron.

Vanaf datajaar 2009 werd ook bij de lagere overheden de bedrijfstak "afvalstoffenverwerking" afzonderlijk opgenomen en niet meer gevoegd bij de bedrijfstak "overheidsadministratie". De informatie is per gemeente opgenomen in hun boekhoudkundige gegevens.

De investeringen in R&D door de lokale overheden zijn gekend per eenheid. Voor multi-arrondissementele eenheden gebeurt de regionale verdeling op basis van het aantal jobs per arrondissement.

8.3.4 Wettelijke sociale verzekeringen (subsector S13.14)

De investeringsbedragen betreffende "wettelijke sociale verzekeringen" zijn gekend voor de belangrijkste instellingen. De regionale verdeling van die investeringen gebeurt proportioneel met het aantal jobs volgens de RSZ voor de instellingen behorende tot de subsector/bedrijfstak.

8.4 Huishoudens (S.14)

Voor BTW-plichtige eenheden binnen deze sector worden de investeringen berekend zoals voor de KMO's zonder jaarrekening, dus uitgaande van de BTW-gegevens (cf. supra, punt 8.1.1 en 8.1.2).

Voor uni-arrondissementele ondernemingen kunnen de bedragen als dusdanig uit de nationale rekeningen overgenomen worden. Voor multi-arrondissementele ondernemingen gebeurt de verdeling naar lokale eenheden toe op basis van het aantal jobs volgens het vestigingsbestand van de RSZ.

¹ Het gaat om een 40-tal rubrieken van de zgn. functionele indeling, die de aard van de investering weergeven.

Voor de niet-BTW-plichtige ondernemingen (voornamelijk de vrije beroepen) worden de investeringen geraamd op basis van de structuurenquête. Voor alle niet BTW-plichtige aangevers binnen een bepaalde bedrijfstak die een structuurenquête invulden, wordt de verhouding investeringen op productie berekend. Die proportie wordt dan toegepast op de totale productie van de niet BTW-plichtigen in die bedrijfstak. Op die wijze wordt een raming van de investeringen voor de gehele bedrijfstak verkregen.

De steekproef van eenheden die een structuurenquête moeten invullen, is niet representatief op arrondissementeel niveau en dus dient er opnieuw een algemene verdeelsleutel te worden gebruikt. Per bedrijfstak worden de nationaal geraamde bruto-investeringen in vaste activa over de arrondissementen verdeeld zoals het aantal zelfstandigen (in hoofd- en bijberoep¹) per arrondissement volgens het RSVZ (top-down methode). Hierbij wordt dus verondersteld dat alle zelfstandigen in dezelfde mate investeren.

In deze sector worden eveneens de bruto-investeringen in woongebouwen opgenomen. Die bestaan uit de constructie en de verbouwing van woongebouwen en sociale woningen², de bouw van woningen in niet-woongebouwen en de registratierechten. De nationaal per onderdeel toegepaste methode kan vrijwel volledig gevolgd worden om de investeringen per arrondissement te bepalen.

Dit betekent dat er voor het ramen van de investeringen in woon- en niet-woongebouwen (nieuwbouw en verbouwingen) eveneens van het aantal begonnen woningen volgens de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek uitgegaan wordt, maar dan per arrondissement, waarbij dezelfde hypothesen gehanteerd worden als in de nationale rekeningen (duurtijd bouw = 10 maanden; gebruik van dezelfde coëfficiënten voor de spreiding van de betalingen). Het aldus verkregen aantal woningen (of fracties ervan) wordt dan vermenigvuldigd met de gemiddelde waarde van een woning (bron: FOD Economie in combinatie met een tweejaarlijkse enquête bij algemene bouwaannemers door de NBB). Hier is geen regionale informatie beschikbaar. Dezelfde prijs wordt dus gebruikt voor alle arrondissementen.

Voor de sociale woningbouw (nieuwbouw en verbouwingen: koopwoningen) zijn de gegevens beschikbaar per regionale huisvestingsmaatschappij. Alle gegevens over de Brusselse huisvestingsmaatschappij worden toegekend aan het arrondissement Brussel. De twee andere maatschappijen geven zelf een verdeling per arrondissement.

Om dubbeltellingen te vermijden, worden de investeringen in woongebouwen door sociale woningmaatschappijen of andere ondernemingen om aan gezinnen verhuurd te worden in mindering gebracht bij de gezinnen. Dit is ook het geval voor woningen die door gezinnen verkocht worden aan niet-residente eenheden. Deze desinvesteringen door de gezinnen (S.14) (die investeringen zijn voor niet-financiële ondernemingen (S.11)) worden regionaal verdeeld zoals de investeringen in woongebouwen door de gezinnen.

Omdat de registratierechten afhankelijk zijn van de waarde van de woning wordt hiervoor geen afzonderlijke regionale verdeelsleutel opgesteld.

Een ander specifiek item binnen de sector huishoudens zijn de investeringen in originelen op het gebied van woord, beeld en geluid. In de nationale rekeningen wordt enkel rekening gehouden met twee vormen van originelen, namelijk boeken en muziek. Als proxy voor die investeringen worden de jaarlijks uitbetaalde auteursrechten genomen.

Die informatie is echter niet beschikbaar op regionaal vlak. Vandaar dat het nationaal geraamde cijfer over de arrondissementen verdeeld wordt zoals het aantal zelfstandigen in letteren en kunst (hoofdactiviteit + bijkomende activiteit + actief na pensioenleeftijd³) volgens het RSVZ (top-down methode).

1 De groep «actief na pensioenleeftijd» wordt verondersteld geen investeringen meer te verrichten.

2 Voor zover dit koopwoningen betreft. In het geval van huurwoningen dienen de investeringen opgenomen te worden bij de maatschappij die de investering doet (in casu de sociale woningmaatschappijen).

3 Het aantal zelfstandigen actief na pensioenleeftijd wordt opgenomen in de verdeelsleutel omdat het hier gaat over het louter schrijven van een boek of muziek.

8.5 Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15)

De bruto-investeringen in vaste activa door VZW's binnen de sector van de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens werden oorspronkelijk geraamd op basis van de resultaten van de structuurenquête met betrekking tot VZW's en van de lonen.

Vanaf datajaar 2009 wordt dezelfde werkwijze gevolgd als voor VZW's binnen de sector van de niet-financiële ondernemingen (S.11).

Om een breuk te vermijden tussen 2008 en 2009 door wijziging van het gebruikte bronnenmateriaal, werden de ramingen voor de periode 2003-2008 opwaarts bijgesteld in functie van de jaarrekeningeninformatie voor de jaren 2006-2008 en de evoluties uit de oude reeks investeringen in S15.

Voor de regionale verdeling wordt tot en met datajaar 2008 een algemene verdeelsleutel per bedrijfstak gebruikt. De structuurenquête is immers niet representatief op regionaal niveau. De berekeningen nationaal zijn in hoge mate gestoeld op de lonen per bedrijfstak. Dit element zou dus als verdeelsleutel kunnen worden gebruikt. Naar analogie met de andere sectoren en bedrijfstakken - maar dan op een hoger niveau (de bedrijfstak in plaats van de individuele onderneming) - worden de investeringen per bedrijfstak verdeeld zoals het aantal jobs per bedrijfstak waarbij het aantal jobs voor multi-arrondissementele ondernemingen verdeeld wordt zoals het aantal jobs per arrondissement volgens het vestigingenbestand van de RSZ. Hier bestaat dus geen link meer met de investeringen per individuele onderneming (top-down methode). Het aandeel van de sector "Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens" in de totale bruto-investeringen in vaste activa is echter zeer klein (nauwelijks 0,6%).

Vanaf datajaar 2009 zijn de meeste gegevens beschikbaar per onderneming (jaarrekening-, BTW-en structuurenquêtegegevens). Het geëxtrapoleerde deel van de investeringen wordt regionaal verdeeld zoals de regionale verdeling van de lonen m.u.v. de lonen voor die eenheden waar de investeringen geraamd zijn op basis van de BTW-gegevens (geen dubbeltellingen). Ook de raming van de desinvesteringen is gebaseerd op jaarrekeninggegevens. De investeringen in R&D zijn gekend per eenheid; de regionale toewijzing vormt dus geen problemen.

III. Regionale verdeling van de inkomensrekeningen van de huishoudens naar woonplaats

In punt 1 van dit hoofdstuk worden een aantal basisbegrippen nader omschreven. Daarna wordt in punt 2 dieper ingegaan op de regionale verdeling van de diverse componenten uit de rekening voor bestemming van primaire inkomens met als belangrijke saldopost het primair inkomen. In punt 3 komt de regionalisering van de secundaire inkomensrekening aan bod met als belangrijke resultante het beschikbaar inkomen.

1. Enkele basisbegrippen m.b.t. de regionale verdeling van de inkomensrekeningen van huishoudens

1.1 De institutionele sector "huishoudens"

Tot de institutionele sector "huishoudens" behoren personen die, in hun hoedanigheid van consument, hun inkomen geheel of gedeeltelijk samenvoegen met het oog op het gezamenlijk verbruiken van voornamelijk voeding en huisvesting. Zij verkrijgen hun inkomen uit:

- beloning voor arbeid;
- vermogen;
- socialezekerheidsuitkeringen of overheidstoelagen;
- een activiteit die zij als zelfstandige uitoefenen, met inbegrip van die van de medehelpende echtgeno(o)t(e).

1.2 Regionale indeling en ingezetenschap op basis van de woonplaats

De huishoudens van wie de inkomens in aanmerking dienen te worden genomen, moeten wonen in het economische gebied van België dat bestaat uit het geografische gebied en het extraregionale gebied. In het geval van België omvat het extraregionale gebied de gezinnen van de militairen en burgers¹ bij het Belgische leger in het buitenland en die van de leden² van Belgische ambassades in het buitenland (cf. supra, deel "inleiding").

Met betrekking tot ingezetenschap geldt dat huishoudens worden ingedeeld in het deelgebied volgens de woonplaats en niet, zoals bij de aggregaten per bedrijfstak, volgens de plaats van tewerkstelling. In een aantal gevallen vergt die indeling een nadere verklaring:

- seizoenarbeiders, schippers, foorkramers en studenten die studeren in het buitenland of in een andere regio worden gerekend tot het deelgebied waar zij een woning hebben of waar het huishouden waarvan zij deel uitmaken, is gevestigd;
- personen die langer dan één jaar in rust- en verzorgingstehuizen, gevangenissen en religieuze gemeenschappen vertoeven, dienen te worden meegerekend in het deelgebied waar de desbetreffende instelling is gelegen.

¹ Het onderwijs aan kinderen van de Belgische militairen in Duitsland werd stopgezet in 2004.

² Met uitsluiting van het personeel dat uit het land ter plaatse afkomstig is en er werd aangeworven (nationaal concept).

Voornoemde bepalingen hebben voor gevolg dat inkomens van

- ingezetenen die in het buitenland werken doch in België wonen (zgn. uitgaande grensarbeiders) worden meegerekend;
- niet-ingezetenen die in België werken en in de ons omringende landen wonen (zgn. inkomende grensarbeiders) niet worden meegerekend;
- in België wonende ambtenaren in dienst bij internationale instellingen gevestigd in ons land en buitenlandse kaderleden afgevaardigd door buitenlandse moederbedrijven naar dochterondernemingen in België, worden meegeteld;
- inkomens, behaald uit een onderneming gelegen in een ander land of deelgebied worden toegewezen aan het gebied waar de inkomensverwerver zijn woonplaats heeft;
- huishoudens verbonden aan het bezit van onroerende goederen in een ander deelgebied, eveneens worden toegewezen aan het deelgebied waar het huishouden zijn woonplaats heeft.

De toepassing van bovenvermelde definities maakt het voortaan mogelijk om het inkomen per deelgebied waar de huishoudens wonen, te bepalen. Momenteel gebruikt Eurostat de toegevoegde waarde per deelgebied om er het bruto binnenlands product (bbp) per inwoner uit af te leiden; die laatste grootte is evenwel een hybride waarde omdat de teller een variabele op basis van werkplaats is maar de noemer één op basis van woonplaats. De toegevoegde waarde wordt immers regionaal verdeeld en toegerekend aan het deelgebied waar de productie-eenheid is gevestigd, ongeacht of de werknemers en de eigenaars van de overige productiefactoren in dat gebied wonen. Omdat de productie door inkomende grensarbeiders wordt meegerekend en die van uitgaande grensarbeiders niet, spreekt men van "binnenlands concept". De diensten gegenereerd door de internationale instellingen in België worden evenmin meegerekend. Bij de rekeningen van de huishoudens wordt daarentegen het "nationaal concept" gehanteerd, waarbij de inkomens, ongeacht waar die behaald zijn, worden geregistreerd volgens ingezetenschap van het huishouden in een bepaald gebied.

Hoewel de rapportering van de regionaal verdeelde inkomensrekeningen van de huishoudens aan Eurostat gebeurt op het niveau NUTS 2, wordt vanuit methodologisch oogpunt aanbevolen de rekeningen op te stellen en te analyseren op een meer gedetailleerd niveau, nl. NUTS 3. Net zoals voor de aggregaten per bedrijfstak worden alle verdelingen dan ook uitgevoerd tot op het niveau van de arrondissementen.

2. Bronnenmateriaal en verdeelsleutel per variabele voor de primaire inkomens

Hierna worden voor elke variabele (cf. supra, deel "inleiding", punt 1, inhoud tabel 13) de definitie verstrekt, de bronnen voor de nationale rekeningen in herinnering gebracht, het bronnenmateriaal ten behoeve van de regionale verdeling geanalyseerd en de keuze voor de uiteindelijke methode gestaafd.

Bij de overstap van het ESR 1995 naar het ESR 2010 konden alle ramingen opnieuw uitgevoerd worden vanaf het datajaar 1995¹.

2.1 Exploitatieoverschot (B.2n)

Het "exploitatieoverschot" van huishoudens bevat

- de toegerekende huur (d.i. het fictief huurinkomen voor eigenaars van de woning die ze zelf bewonen en van de niet-verhuurde tweede verblijven);
- de reële huur behaald uit de verhuur van gebouwen;
- de waarde van door huishoudens zelfgeproduceerde goederen voor eigen verbruik.

Het exploitatieresultaat in de rekening van de huishoudens slaat dus vooral op woningdiensten en wordt bekomen door de productie van woningdiensten te verminderen met de onderhoudskosten ten laste van de eigenaar (= intermediair verbruik) en met het saldo van niet-productgebonden belastingen en subsidies² (er komen hier geen lonen voor).

¹ Dit in tegenstelling tot de variabelen per bedrijfstak, waar er pas cijfers zijn volgens ESR 2010 vanaf datajaar 2003.

² Momenteel komen er geen niet-productgebonden subsidies voor.

De productie van woningdiensten wordt geraamd op basis van de gegevens over het woningenpark uit de Algemene volks- en woningtelling, aangevuld met de statistiek van de begonnen woningen (FOD Economie, Algemene Directie Statistiek) voor wat het aantal woningen betreft en van de "Panel Study of Belgian Households" (socio-economische enquête door de universiteiten van Antwerpen en Luik) en de consumptieprijsindex voor de niet-sociale huur wat de comfortnorm en de huurprijs betreft. De onderhoudskosten ten laste van de eigenaar worden geraamd via informatie uit de gezinsbudgetenquête (ADS). De niet-productgebonden belastingen zijn afkomstig van de overheidsrekeningen. Na aftrek van de afschrijvingen wordt het "netto"-exploitatie resultaat verkregen, wat in de ESR 2010-classificatie tot uiting wordt gebracht door toevoeging van de letter 'n' in de transactiecode (cf. B.2n)¹.

In de regionale rekeningen wordt voor de geografische verdeling van het inkomen uit woondiensten van de huishoudens geen gebruik gemaakt van de bronnen aangewend in de nationale rekeningen, omdat de opsplitsing op basis van die gegevens rekening houdt met het arrondissement waar de woning is gelegen, ongeacht de woonplaats van de eigenaar van de woning. Voor de regionale verdeling wordt tot datajaar 2004 een beroep gedaan op de gegevens betreffende het kadastrale inkomen uit de personenbelasting, beschikbaar via de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek. Dit fiscale begrip weerspiegelt de door de administratie geschatte "huuropbrengst minus de onderhoudskosten". Er werd, bij het samenstellen van de verdeelsleutel, rekening gehouden met de rubrieken inzake inkomsten van onroerende goederen, inzonderheid die betreffende de eigen woning en die betreffende andere in België gelegen verhuurde en niet-verhuurde onroerende goederen. Het begrip "kadastraal inkomen" sluit nauw aan bij de bepalingen van het ESR inzake de regionalisering van het inkomen van de huishoudens, meer bepaald in het vlak van de indeling volgens de woonplaats van de eigenaar en van het feit dat in België gelegen woningen die eigendom zijn van niet-ingezetenen, niet in de fiscale gegevens (personenbelastingen) zijn opgenomen.

Sinds 2005 is het kadastraal inkomen geen verplicht in te vullen rubriek meer in de fiscale aangifte waardoor de kwaliteit van de informatie achteruit ging. Vanaf het datajaar 2005 verstrekt de Administratie Patrimoniumdiensten van de FOD Financiën de kadastrale inkomens van woonhuizen, naar woonplaats van de eigenaar.

Omwille van het feit dat de kadastrale inkomens gebaseerd zijn op een waardebeoordeling door de fiscale administratie uitgevoerd in 1975, wordt een vermeerderingscoëfficiënt per arrondissement op de "niet-geïndexeerde kadastrale inkomens" toegepast die de uiteenlopende prijsontwikkelingen weerspiegelen tussen 1975 en de jaren na 1995. De gebruikte coëfficiënt is gebaseerd op gegevens uit de "Vastgoedgids" (jaarlijkse publicatie) met betrekking tot openbaar en uit de hand verkochte² woonhuizen en appartementen per arrondissement. Het bedrag van de kadastrale inkomens vóór toepassing van de vermeerderingscoëfficiënt is lager dan dat van het exploitatieoverschot in de nationale rekeningen. Na vermenigvuldiging van het bedrag met voormelde coëfficiënt wordt het niveau van de grootheid in de nationale rekeningen bereikt.

Er bestaan nog twee bestanddelen van het exploitatieoverschot, nl. het eigen verbruik van door particulieren geteelde landbouwproducten en dat van door landbouwersgezinnen voortgebrachte producten. Wat het eigen gebruik door particulieren betreft wordt in een Eurostat-werkdocument met aanbevelingen over de regionale inkomensverdeling geen melding gemaakt van de noodzaak om deze productie te verdelen. De autoconsumptie door landbouwersgezinnen wordt verdeeld volgens het aantal landbouwers per arrondissement, beschikbaar bij het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ).

¹ In de regionale rekeningen worden alle transacties binnen de rekening van de huishoudens "netto" uitgedrukt.

² De gegevens in verband met huurprijzen per arrondissement, uit de gegevens van de «Algemene volks- en woningtelling», hebben volgende nadelen: ze hebben enkel betrekking op verhuurde woningen, worden weergegeven per huurprijsklasse en per arrondissement van de ligging van het gebouw. De gebruikte fiscale gegevens inzake kadastrale inkomens hebben betrekking op zowel verhuurde als niet-verhuurde woningen en zijn beschikbaar volgens de woonplaats van de eigenaar, zoals vereist door het ESR 2010.

2.2 Gemengd inkomen (B.3n)

Het gemengd inkomen bevat het inkomen uit beroepsactiviteiten van zelfstandigen (inclusief van de meehelpende leden van het gezin) dat niet kan worden onderscheiden van de als ondernemer gemaakte winst.

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt als saldo van de inkomensvormingsrekening bepaald.

Voor de regionale verdeling van het gemengd inkomen van zelfstandigen worden gegevens uit de fiscale aangiften gebruikt, meer bepaald uit de "personenbelasting - deel 2", die tevens ingedeeld zijn, zoals vereist volgens het ESR 2010, volgens woonplaats van de inkomensverwerver.

De gegevens van het RSVZ¹ werden eveneens onderzocht. Ze bevatten het nettobedrijfsinkomen per arrondissement van de woonplaats der verzekeringsplichtigen, doch voor personen die tijdens een bepaald jaar een mandaat uitoefenden bij verschillende vennootschappen of die meerdere zelfstandige beroepen hebben uitgeoefend, wordt maar één van de opgegeven inkomens opgenomen. Bovendien zijn die gegevens beschikbaar met een aanzienlijke time-lag (t + 4 jaar), hetgeen een belangrijk nadeel is voor het gebruik van deze bron.

Het gemengd inkomen volgens de aangifte "personenbelasting - deel 2" bevat voor :

- de bedrijfsleiders, de bezoldigingen verminderd met de beroepskosten;
- de beoefenaars van landbouw-, nijverheids- en handelsactiviteiten, het nettoresultaat;
- de uitoefenaars van vrije beroepen, de ontvangsten verminderd met de beroepskosten.

Ten aanzien van het gemengd inkomen gepubliceerd in de nationale rekeningen vertegenwoordigen de bedragen verkregen uit de fiscale gegevens tussen de 75 en 90 %. Het verschil wordt verklaard door het bestaan van het systeem van forfaitaire belastingen bij bepaalde beroepscategorieën in de bron voor de regionale verdeling, terwijl in de nationale rekeningen de ramingen voornamelijk zijn gebaseerd op gegevens van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek (t.e.m. 2000 gegevens van het Centrum voor Landbouweconomie (CLE)) en de BTW-administratie. Deze laatste verstrekken evenwel geen informatie naar woonplaats, waardoor ze onbruikbaar zijn voor de regionale verdeling van de inkomens.

2.3 Beloning van werknemers (D.1)

Deze variabele, de belangrijkste component van het primaire inkomen van de huishoudens, bestaat uit drie subvariabelen, nl. lonen (D.11), werkelijke sociale premies t.l.v. werkgevers (D.121) en toegerekende sociale premies t.l.v. werkgevers (D.122).

2.3.1 Lonen (D.11)

Deze variabele omvat, volgens het ESR 2010, de vergoedingen voor geleverde arbeid, met inbegrip van toeslagen, productiviteitspremies, vergoedingen voor het woon-werkverkeer, betaalde vakantie, voordelen in natura en sociale premies ten laste van de werknemers.

Basisbronnen in de nationale rekeningen zijn de gegevens van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) en de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid voor provinciale en plaatselijke overheden (RSZPPO), die informatie verschaffen per werkgever, en de inlichtingen uit de jaarrekeningen van de ondernemingen.

Wat de regionale rekeningen betreft, werden twee verschillende bronnen onderzocht.

Een eerste bron zijn de RSZ-loongegevens die beschikbaar zijn volgens het arrondissement van de woonplaats van de werknemers. Ze omvatten de componenten van de brutobezoldigingen die aan RSZ-bijdragen onderworpen zijn. Hieraan dienen de lonen per arrondissement te worden toegevoegd van de werknemers verzekerd bij andere

1 Er zijn eveneens gegevens van het Centrum voor Landbouweconomie (CLE) beschikbaar. Die vertegenwoordigen evenwel slechts partiële informatie over de zelfstandigen en ze bevatten geen onderscheid tussen zelfstandige landbouwers en landbouwvennootschappen. De geografische opsplitsing is daarenboven opgemaakt volgens landbouwstreek (bv. Polders, Condroz, enz.) en niet volgens de administratieve eenheden. Sinds medio 2003 werden de statistische taken van het Centrum overgenomen door de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek.

instellingen, nl. de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten (RSZPPO), het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers (NPM) (vanaf 1999 geïntegreerd bij de RSZ) en de Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden (HVKZ). Voorts moeten ook de lonen van de in België wonende uitgaande grensarbeiders (die sociale bijdragen betalen aan het sociale-zekerheidssysteem in het land waar ze werken) worden meegerekend, verminderd met die van de inkomende grensarbeiders (die bijdragen betalen aan de RSZ doch wiens loon dient te worden meegerekend in het land van hun woonplaats).

De Belgische militairen in het buitenland en het Belgische personeel werkzaam in Belgische ambassades in het buitenland zijn niet opgenomen in de gegevens van bovenvermelde sociale-zekerheidsinstellingen. Aan de hand van afzonderlijke inlichtingen ingewonnen bij respectievelijk de FOD Defensie en die van Buitenlandse Zaken, worden de bezoldigingen voor die categorie personen geraamd. Dit inkomen, ingedeeld in het extraregionale gebied, vertegenwoordigt ongeveer 0,1 % van het totaal der middelen van de rekening voor bestemming van primaire inkomens en vertoont, voor wat de Belgische militairen in Duitsland betreft, een dalend verloop.

Als tweede bron m.b.t. de lonen per arrondissement van de woonplaats werden de fiscale gegevens afkomstig van de personenbelasting onderzocht. Die bevatten het belastbare loon, dat bestaat uit de brutobezoldigingen verminderd met de sociale-zekerheidspremies ten laste van de werknemer, maar met inbegrip van de voordelen van alle aard en de vergoedingen die niet aan RSZ zijn onderworpen, zoals vergoedingen aangaande woonwerkverplaatsingen.

Uit de analyse van voormelde bronnen kan worden opgemaakt dat, wat de gegevens van de sociale-zekerheidsinstellingen betreft, de lonen volgens het arrondissement van de woonplaats van de gezinnen slechts werden opgesteld vanaf 1998 en dat een aantal toevoegingen vereist zijn waarvoor het bronnenmateriaal minder betrouwbaar is (cf. grensarbeid per arrondissement, een gemiddeld loon onafhankelijk van de beroepskwalificatie). De lonen afkomstig van de fiscale statistieken zijn voor elk jaar beschikbaar en vergen geen bijschattingen.

Rekening houdend met het voorgaande, worden de fiscale gegevens als basis genomen voor de geografische verdeling van de "lonen".

Aan de aldus verkregen bedragen dient nog een element te worden toegevoegd dat in geen van de twee voornoemde bronnen is begrepen, nl. de inkomens van personen onderworpen aan het bijzondere aanslagstelsel der belastingen¹. Het betreft de ambtenaren tewerkgesteld bij internationale instellingen en buitenlandse kaderleden die vanwege een bijzondere kennis door hun moedermaatschappij naar ons land zijn afgevaardigd. Bij de Europese Commissie en de NAVO worden inlichtingen verkregen over die inkomens en de geografische spreiding ervan.

Het bedrag op grond van de fiscale aangiften is lager dan het bedrag vermeld in de nationale rekeningen; het verschil bestaat uit elementen die enkel deel uitmaken van het cijfer van de nationale rekeningen, zoals de sociale premies ten laste van de werknemers en bepaalde voordelen die vanuit fiscaal oogpunt niet of slechts gedeeltelijk moeten worden aangegeven.

2.3.2 Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers (D.121 - Middelen)

Het betreft de premies die werkgevers betalen aan de instellingen voor wettelijke sociale verzekeringen en aan die voor particuliere-verzekeringsregelingen met fondsvorming, in het kader van de verplichte en de vrijwillige verzekering tegen sociale risico's. Hoewel de werkgevers die premies rechtstreeks aan de verzekeraars betalen, worden zij in de rekening "primaire inkomens" beschouwd als bestanddeel van de beloning die de werknemers fictief ontvangen alvorens ze aan de verzekeraars door te storten. Die doorstorting wordt geregistreerd in de "secundaire inkomensverdelingsrekening" (cf. infra, punt 3.5.1).

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt verkregen uit het jaarlijks "Algemeen verslag over de sociale zekerheid" voor wat de wettelijke sociale bijdragen betreft en uit statistieken van de verzekeringsondernemingen en

¹ Jaarlijks gaat het om circa 26 000 belastingaangiften.

pensioenfondsen voor wat de vrijwillige bijdragen betreft.

Bij het opstellen van de regionale rekeningen wordt het bedrag betreffende de wettelijke sociale bijdragen geografisch uitgesplitst op basis van de verdeling van de lonen, vermits de bijdragen als een percentage op de brutolonen worden berekend.

Het bedrag van de vrijwillige verzekeringen wordt geografisch verdeeld volgens de inhoudingen voor groepsverzekeringen en bovenwettelijke pensioenfondsen, die beschikbaar zijn in de aangiften voor de personenbelasting.

De premies aan de Fondsen voor Bestaanszekerheid maken in het ESR 2010 deel uit van de vrijwillige verzekeringen, terwijl ze in het ESR 1995 gerekend werden bij de wettelijke sociale bijdragen. De verdeelsleutel wijzigde niet (proportioneel met de lonen).

2.3.3 Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers (D.122 - Middelen)

Het betreft bedragen die door de werkgevers, buiten sociale-verzekeringsinstellingen of andere verzekeraars om en zonder fondsvorming, aan werknemers worden uitbetaald. Ze omvatten, enerzijds, de doorbetaling van loon ingeval van ziekte, ongeval, zwangerschap, enz. en, anderzijds, ouderdomspensioenen betaald door de overheid en door ondernemingen die zelf die fondsen beheren (zgn. "overheidsbedrijven", zoals de NMBS, de Post,...). Zoals bij de werkelijke sociale premies worden de toegerekende premies bij de middelen van huishoudens gerekend. In de secundaire inkomensverdelingsrekening (cf. infra, punt 3.5.4) wordt hetzelfde bedrag geboekt als door werknemers aan hun werkgevers betaalde sociale bijdragen.

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt bepaald aan de hand van :

- wat de bovenwettelijke tegemoetkomingen betreft, de vierjaarlijkse EG-arbeidskosten-enquête, die uitgebreid peilt naar de omvang van diverse verloningselementen;
- wat de pensioenen betreft (ca. 60 % van het totaalbedrag van de variabele), gegevens van de "Pensioendienst voor de overheidssector" en van de bovenvermelde "overheidsbedrijven".

In het kader van de regionale verdeling van de inkomens van de huishoudens is de enquête evenwel niet geschikt, omdat ze enkel een verdeling naar het arrondissement van de werkplaats toelaat. Doordat er vrijwel geen informatie per arrondissement van de woonplaats beschikbaar is omtrent deze variabele of elementen ervan en doordat ze slechts een klein deel uitmaken van de totale beloning van werknemers (circa 1,5 %), worden de bovenwettelijke tegemoetkomingen verdeeld zoals de lonen.

Wat de pensioenbedragen betreft, wordt de in de statistieken van de "Pensioendienst voor de overheidssector" beschikbare geografische spreiding van de pensioenen per woonplaats als indicator genomen.

2.4 Inkomen uit vermogen (D.4)

Deze variabele bestaat, wat de middelen betreft, uit een aantal subvariabelen :

- rente (D.41)
- winstuitkeringen (D.42), die verder worden onderverdeeld in dividenden (D.421) en inkomen onttrokken aan quasi-vennootschappen (D.422)¹;
- herbelegde winsten op buitenlandse directe investeringen (D.43)¹;
- overig inkomen uit beleggingen (D.44), onderverdeeld in
 - o inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan polishouders (D.441),
 - o inkomen uit beleggingen te betalen i.v.m. pensioenrechten (D.442) en
 - o inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan aandeelhouders van collectieve-beleggingsfondsen (D.443), opgesplitst in
 - dividenden toe te rekenen aan aandeelhouders van collectieve-beleggingsfondsen (D.4431) en

¹ Voor wat de huishoudens betreft is het bedrag van deze subvariabele nul in de nationale rekeningen.

- ingehouden winsten toe te rekenen aan aandeelhouders van collectieve-beleggingsfondsen (D.4432);
- inkomen uit natuurlijke hulpbronnen (D.45).

De activa waaraan dit inkomen wordt ontleend, kunnen zich zowel in België als in het buitenland bevinden.

Onder dezelfde benaming "Inkomen uit vermogen" vindt men tevens twee subvariabelen die als besteding voor de huishoudens dienen te worden geregistreerd, nl. rente (D.41), zijnde de debetinteressen op leningen, en inkomen uit natuurlijke hulpbronnen (D.45), zijnde voornamelijk betaalde huur voor gebruik van gronden.

2.4.1 Rente (D.41 - Middelen)

Het ontvangen rente-inkomen omvat de aan ingezetenen huishoudens verschuldigde bruto-rente op deposito's en effecten, excl. aandelen; het gaat om de jaarlijkse vergoeding op ter beschikking gestelde middelen zonder dat die het bedrag van de uitstaande hoofdsom vermindert.

Het bedrag betreffende die variabele wordt in de nationale rekeningen afgeleid uit gegevens afkomstig van het rapporteringssysteem van kredietinstellingen aan de Nationale bank van België ("schema A") en de overheidsrekeningen.

Voor het opstellen van verdeelsleutels voor de regionalisering van die inkomens werden een aantal mogelijkheden onderzocht.

Via het "schema A"-rapporteringssysteem is het niet mogelijk een geografische uitsplitsing van de rentevergoedingen naar woonplaats op te stellen.

In de fiscale aangiften (personenbelasting) werden de inkomsten uit roerende goederen per arrondissement geanalyseerd. Het nadeel van het gebruik van die gegevens is dat ze, zelfs nadat werd rekening gehouden met rente-inkomsten op spaardeposito's die zijn vrijgesteld van roerende voorheffing, slechts 1 % van het cijfer in de nationale rekeningen vertegenwoordigen.

Een andere mogelijke bron zijn de antwoorden in verband met inkomsten uit kapitaal beschikbaar in de gezinsbudgetenquêtes van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek, doch die gegevens zijn onvoldoende geografisch opgesplitst.

Om het bronnenhiat op te vangen werd een enquête gehouden bij een aantal representatieve kredietinstellingen die samen ongeveer 80 % van de door huishoudens aangehouden activa vertegenwoordigen. Men werd gevraagd de uitgekeerde interesten op spaartegoeden en vastrentende effecten per arrondissement uit te splitsen volgens de woonplaats van de eigenaar van de activa. Die verdeling was mogelijk voor de spaar- en effectenrekeningen op naam, met inbegrip van de op rekening bewaarde deelbewijzen van uitkeringsbeveks en -sicavs. Bij een aantal instellingen gebeurde de verdeling in de praktijk volgens de lokalisatie van het agentschap waar de verrichting werd uitgevoerd. Voor de rentebetalingen op toondereffecten zijn geen gegevens voorhanden. Er is evenmin informatie per arrondissement beschikbaar over de rente-inkomsten die ingezetenen bij instellingen in het buitenland innen.

De verkregen regionale verdeelsleutel wordt toegepast op het rente-inkomen vermeld in de nationale rekeningen. Bij die keuze wordt aangenomen dat de portefeuillesamenstelling constant is ongeacht de hoogte van het inkomen van het huishouden.

De inlichtingen ontvangen van de kredietinstellingen vertegenwoordigen ongeveer 85 % van het via het "Schema A" gerapporteerde interestbedrag en ca. 40 % van het in de nationale rekeningen opgenomen cijfer.

Voor de jaren 1995-1999 werden omwille van de talrijke fusies onder de kredietinstellingen en de daarmee gepaard gaande wijzigingen van computersystemen, slechts zeer onvolledige cijfers verkregen, zodat de sleutel voor het jaar 2000 voor de vijf voorgaande jaren werd gebruikt.

2.4.2 Dividenden (D.421)

Het gaat om de dividenden uitbetaald aan bezitters van aandelen.

Het bedrag in de nationale rekeningen wordt geraamd aan de hand van gegevens afkomstig van de kredietinstellingen, de jaarrekeningen en de betalingsbalans.

Aangaande de regionale verdeling van de dividenduitbetalingen leverden de meeste van de ondervraagde kredietinstellingen geen informatie. Voor de uitsplitsing van die inkomens werd uitgegaan van de percentages gebruikt bij de verdeling van de rente-inkomens (cf. punt 2.4.1), die omwille van het feit dat een breed gamma aan financiële activa werd in aanmerking genomen, meer vertegenwoordigen dan het loutere "voorzorgssparen". Daarnaast werden inlichtingen ingewonnen bij een aantal representatieve effectenbanken en beleggingsondernemingen. Voor wat het deel van de dividenden betreft uitbetaald door vennootschappen aan zelfstandigen-bedrijfsleiders worden de winstuitkeringen verdeeld volgens het inkomen van bedrijfsleiders verkregen uit de fiscale aangiften (personenbelasting - deel 2).

2.4.3 Inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan polishouders (D.441)

In het ESR worden de verzekeringstechnische voorzieningen beschouwd als eigendom van de polishouders. Om die reden worden de opbrengsten uit de beleggingen door de verzekeringsondernemingen in de rekeningen opgenomen als inkomen uit vermogen voor de huishoudens. In de secundaire inkomensverdelingsrekening worden ze dan door de huishoudens terugbetaald aan de verzekeringsinstellingen onder de vorm van een premieaanvulling (cf. infra, punt 3.5.4, D.614).

In het ESR 2010 wordt bovendien een duidelijk onderscheid gemaakt tussen pensioenrechten en niet-pensioenrechten. Het inkomen uit beleggingen i.v.m. pensioenrechten is opgenomen onder transactie D.442 (cf. infra, punt 2.4.4).

In de nationale rekeningen zijn de cijfers afkomstig van de NBB (diensten m.b.t. het prudentieel toezicht), die evenwel geen geografische onderverdelingen verschaffen. Ze maken het evenwel mogelijk er het relatieve belang van de diverse verzekeringstakken uit af te leiden. Het betreft de schadeverzekeringen (wagens, woningen), aanvullende hospitalisatie- en arbeidsongevallenverzekeringen, individuele levensverzekeringen. Voor de regionale verdeling worden de reserves per type verzekering uitgesplitst aan de hand van de per verzekeringstak betaalde premies, die zelf geografisch worden opgedeeld volgens een indicator die verband houdt met het verzekerde risico.

De reserves inzake verzekeringen van schadegevallen (wagens en woningen) worden geografisch verdeeld volgens respectievelijk het aantal wagens (via de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek¹) en de waarde van de woningen (gebaseerd op het kadastrale inkomen) per arrondissement. Met betrekking tot de premies "individuele levensverzekeringen" vormen de fiscale gegevens eveneens de enige beschikbare indicator voor de geografische opsplitsing.

2.4.4 Inkomen uit beleggingen te betalen i.v.m. pensioenrechten (D.442)

Pensioenrechten vloeien voort uit ofwel toegezegde premiereregelingen of toegezegde uitkeringsregelingen. Het bedrag in de nationale rekeningen wordt ontleend aan de publicaties van de NBB en het FSMA, de Autoriteit voor de Financiële diensten en markten.

Voor de regionale verdeling wordt de verdeelsleutel m.b.t. de groepsverzekeringen (als onderdeel van de transactie werkelijke sociale premies ten laste van werknemers (D.121)) gebruikt.

¹ Het aantal bedrijfswagens, geraamd in overleg met het Federaal Planbureau en de Directie Inschrijving Voertuigen, wordt geëlimineerd (zie ook punt 3.7.1).

2.4.5 Inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan aandeelhouders van collectieve-beleggingsfondsen (D.443)

Inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan aandeelhouders van collectieve-beleggingsfondsen bestaat uit dividenden (D.4431) en ingehouden winsten (D.4432).

Voor de regionale verdeling van de transactie D.4431 wordt dezelfde verdeelsleutel gebruikt als voor de transactie "dividenden" (D.421).

2.4.6 Inkomen uit natuurlijke hulpbronnen (D.45 - Middelen)

Het betreft het huurgeld ontvangen door de grondeigenaar. Het globaal cijfer in de nationale rekeningen wordt geraamd aan de hand van gegevens betreffende de pachtbetalingen afkomstig van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek (tot 2000 cijfers afkomstig van het CLE) en de huren voor terreinen betaald door ondernemingen aan huishoudens (bron: NBB, jaarrekeningen van ondernemingen).

Doordat die bronnen geen gegevens op het niveau "arrondissement" verschaffen, wordt voor de regionale verdeling een beroep gedaan op gegevens betreffende inkomen uit onbebouwde onroerende goederen, aangegeven in de personenbelasting.

Het bedrag waarvoor de geografische verdeling beschikbaar is, ligt lager dan het bedrag vermeld in de nationale rekeningen omdat de verdeling gebaseerd is op de notie "geïndexeerd kadastraal inkomen" die, zoals reeds besproken bij de variabele "exploitatieoverschot", lager is dan de werkelijke marktprijzen.

2.4.7 Rente (D.41 - Bestedingen)

De interesten op consumentenkredieten en op hypothecaire leningen worden bij de bestedingen van de huishoudens geregistreerd.

In de nationale rekeningen wordt het cijfer van die variabele geraamd op basis van de meldingen in het kader van de "schema A"-rapportering en op basis van inlichtingen verstrekt door andere kredietverstrekkers.

Ten behoeve van de regionale verdeling werd informatie gevraagd bij representatieve kredietinstellingen, die ca. 90 % van de bij alle kredietinstellingen uitstaande schuldvorderingen op huishoudens beheren. Het totaal van de rente medegedeeld door de respondenten, vertegenwoordigt ca. 45 % van de debetintresten in de nationale rekeningen.

Wanneer de bedragen betreffende de hypothecaire interesten worden vervangen door die van de aftrekbare interesten vermeld in de belastingaangiften, stijgt de verhouding van het bedrag van de indicator ten opzichte van dat in de nationale rekeningen tot ca. 75 %.

Er wordt derhalve geopteerd voor de verdeelsleutel op basis van gegevens afkomstig van de kredietinstellingen voor de rente op consumentenkredieten, en van gegevens inzake de personenbelastingen voor de rente op hypothecaire kredieten.

2.4.8 Inkomen uit natuurlijke hulpbronnen (D.45 - Bestedingen)

Als bestedingen inzake natuurlijke hulpbronnen worden in de nationale rekeningen voornamelijk de uitgaven voor pachtgelden van landbouwers-zelfstandigen voor het gebruik van cultuurgrond (CLE-gegevens tot 2000, daarna gegevens van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek) in aanmerking genomen. Daarnaast worden nog enkele andere uitgaven meegerekend betaald aan de overheid, vooral de gemeenten, zoals de parkeergelden.

Voor de regionale verdeling wordt rekening gehouden met de grootste component, zijn de pachtgelden per provincie, die via een secundaire sleutel, nl. het aantal landbouwers per arrondissement (gegevens van de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek), verder zijn opgesplitst.

2.5 Saldo primaire inkomens (B.5n)

Het primaire inkomen in de nationale rekeningen wordt bepaald als het resultaat van de som van de variabelen aan de middelenzijde verminderd met de som van de variabelen aan de bestedingszijde.

Dezelfde werkwijze wordt eveneens gebruikt om het primaire inkomen in de regionale rekeningen te bepalen als zijnde het saldo van de middelen per geografische eenheid en de bestedingen in de overeenkomstige geografische eenheid.

3. Bronnenmateriaal en verdeelsleutel per variabele voor de secundaire inkomensverdelingsrekening

In de secundaire inkomensverdelingsrekening wordt het primaire inkomen aan de middelenzijde aangevuld met drie soorten inkomens, waarvan de sociale uitkeringen de voornaamste zijn, en aan de bestedingszijde verminderd met vier aanwendingsvormen. Per saldo levert dit het beschikbare inkomen op.

3.1 Sociale premies (D.61 - Middelen)

De beloning van werknemers (D.1) die aan de middelenzijde is opgenomen in de rekening voor bestemming van primaire inkomens, bevat naast de lonen (D.11) eveneens de sociale premies ten laste van de werkgevers, zowel de werkelijke (D.121) als de toegerekende (D.122) (cf. supra, punt 2.3).

De werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers worden dan door de huishoudens doorgestort aan sociale-zekerheidsinstellingen en verzekeringsinstellingen (cf. infra, punt 3.5). Volgens hetzelfde principe (zgn. re-routing) wordt het bedrag der toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers door de huishoudens teruggestort aan hun werkgevers alsof ze bij hen afzonderlijke sociale-verzekeringsregelingen hebben aangegaan.

De sociale premies langs de middelenzijde van de rekening huishoudens hebben dus betrekking op de toegerekende sociale premies die huishoudens-werkgevers hebben betaald aan hun werknemers (D.122) en die door deze laatsten aan hun werkgevers worden teruggestort (D.612). In hoofde van de huishoudens-werkgevers vormen dit dus middelen.

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt geraamd op basis van informatie uit de vierjaarlijkse EG-arbeidskosten-enquête.

De geografische verdeling in de regionale rekeningen gebeurt volgens de verdeelsleutel verkregen voor de variabele D.122, meer bepaald het deel bovenwettelijke tegemoetkomingen (cf. supra, punt 2.3.3). Theoretisch zou het bedrag moeten worden verdeeld zoals de lonen van werknemers in dienst bij werkgevers die behoren tot de sector "huishoudens". Detailinformatie per woonplaats betreffende die werknemersgroep is evenwel niet voorhanden.

3.2 Sociale uitkeringen (exclusief sociale overdrachten in natura) (D.62 - Middelen)

De sociale uitkeringen vormen, samen met het overgedragen primaire inkomen, een belangrijk deel van de middelen. Het ESR 2010 onderscheidt in dat verband drie categorieën uitkeringen:

- de uitkeringen sociale zekerheid in geld (D.621),
- de uitkeringen overige sociale verzekering (D.622) en
- de uitkeringen sociale voorziening in geld (D.623).

3.2.1 Uitkeringen sociale zekerheid in geld (D.621)

Het gaat om uitkeringen door sociale-verzekeringsinstellingen betaald aan huishoudens in het kader van de wettelijke regelingen waarvan de voornaamste de werkloosheidsvergoedingen, de ziekte- en

invaliditeitsuitkeringen, de pensioenen en de gezinsbijslagen zijn¹. Vanaf datajaar 2001 komen hierbij nog de uitkeringen door het Vlaams Zorgfonds.

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt afgeleid uit het jaarlijks "Algemeen verslag over de sociale zekerheid" en uit gegevens van de instellingen die sociale uitkeringen ten laste nemen.

Ten behoeve van de regionale uitsplitsing van die uitkeringen werden twee categorieën bronnen onderzocht.

Enerzijds werden inlichtingen per arrondissement van de woonplaats van de begunstigde ter beschikking gesteld door de volgende uitbetalingsinstellingen: de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA), het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV), het Fonds voor Beroepsziekten, het Fonds Sluiting Ondernemingen (FSO), de Rijksdienst voor de Pensioenen (RVP), het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) en de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (RKW).

Anderzijds werden de uit de fiscale aangiften afkomstige gegevens inzake de diverse vervangingsinkomens geanalyseerd.

De bedragen volgens de fiscale bron zijn lager dan die volgens de uitbetalingsinstellingen. Tot en met het inkomstenjaar 2003 wordt dit o.a. verklaard doordat aangiften van personen die onder de belastbare drempel vallen, niet steeds worden ingekohierd. Daarenboven is de uitkering inzake gezinsbijslag niet opgenomen in het belastbare inkomen.

Ingevolge bovengenoemde elementen vindt de regionale verdeling van de wettelijke sociale uitkeringen plaats aan de hand van de inlichtingen verstrekt door de respectieve uitbetalingsinstellingen.

In verband met de pensioenuitkeringen worden enkel die van de private sector vermeld, omdat volgens het ESR 2010, de pensioenen die de overheid en de "overheidsbedrijven", als werkgever rechtstreeks aan hun werknemers betalen, niet tot de variabele "uitkeringen sociale verzekering in geld (D.621)" mogen worden gerekend, maar behoren tot de variabele "uitkeringen overige sociale verzekering (D.622)".

Wat de uitkeringen door het RIZIV betreft, wordt er op gewezen dat, conform het ESR 2010, enkel de uitgaven voor primaire ongeschiktheid en invaliditeit worden meegerekend; de uitgaven voor geneeskundige verzorging dienen te worden opgenomen in de tertiaire inkomensverdelingsrekening.

De uitkeringen door het Vlaams Zorgfonds worden regionaal verdeeld zoals het aantal dossiers per arrondissement volgens het Vlaams Agentschap zorg en gezondheid.

3.2.2 Uitkeringen overige sociale verzekering (D.622)

Huishoudens ontvangen bepaalde uitkeringen die werkgevers moeten betalen in het kader van overige werkgerelateerde socialeverzekeringsregelingen. Het zijn sociale uitkeringen (in geld of in natura) te betalen op grond van socialeverzekeringsregelingen, m.u.v. socialezekerheidsregelingen, aan premiebijdragers aan de regelingen, personen te hunnen laste of hun nabestaanden. Het betreft o.a. doorbetaling van het normale loon, of een gedeelte ervan, tijdens perioden van afwezigheid van het werk wegens ziekte, ongeval, zwangerschap, enz.; verstrekking van gezins-, onderwijs- of andere toelagen ten behoeve van personen die ten laste van de werknemers komen; betaling van ouderdoms- of nabestaandenpensioen aan voormalige werknemers of hun nabestaanden en uitkeringen aan werknemers of hun nabestaanden in geval van ontslag, arbeidsongeschiktheid, ongeval met dodelijke afloop enz. (in relatie met een collectieve arbeidsovereenkomst); algemene medische diensten die geen verband houden met het werk; revalidatie- en bejaardenhuizen.

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt bepaald aan de hand van:

- wat de groepsverzekeringen en pensioenfondsen betreft, informatie verstrekt door de NBB (diensten m.b.t. het prudentieel toezicht) en de FSMA;

¹ T.o.v. het ESR 1995 bevat deze transactie niet langer de uitkeringen door de Fondsen voor bestaanszekerheid. Die uitkeringen worden onder het ESR 2010 opgenomen bij de "uitkeringen overige sociale verzekering" (D.622).

- wat de bovenwettelijke tegemoetkomingen betreft, de vierjaarlijkse EG-arbeidskosten-enquête, die uitgebreid peilt naar de omvang van diverse verloningselementen;
- wat de pensioenen betreft, gegevens afkomstig van de "Pensioendienst van de overheidssector" en van de belangrijkste "overheidsbedrijven".
- Ook de uitkeringen door de Fondsen van bestaanszekerheid worden hier opgenomen.

Als verdeelsleutel voor de uitkeringen werd geopteerd voor

- de sociale premies inzake groepsverzekeringen en bovenwettelijke pensioenfondsen volgens de personenbelasting, omdat bij gebrek aan rechtstreekse informatie het principe wordt gehanteerd dat wie bijdragen betaalt tevens uitkeringen kan ontvangen; (die verdeelsleutel wordt eveneens gebruikt bij de verdeling van de werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers (deel vrijwillige bijdragen); cf. supra, punt 2.3.2);
- de pensioenuitkeringen aan ambtenaren volgens de gegevens van de "Pensioendienst voor de overheidssector";
- de lonen.

3.2.3 Uitkeringen sociale voorziening in geld (D.623)

De overheid betaalt aan bepaalde groepen van behoeftigen tegemoetkomingen buiten het kader van sociale-zekerheidsregelingen. Het betreft voornamelijk uitkeringen in verband met het leefloon, oorlogspensioenen, inkomen voor gehandicapten en gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

Uit gegevens verkregen bij de FOD Sociale Zekerheid en Openbare instellingen van sociale zekerheid wordt het bedrag ten behoeve van de nationale rekeningen afgeleid.

De geografische opsplitsing gebeurt aan de hand van detailinformatie vanwege diezelfde FOD.

3.3 Overige inkomensoverdrachten (D.7 - Middelen)

Inkomensoverdrachten van andere sectoren naar de huishoudens vallen uiteen in twee subvariabelen: de schadeverzekeringsuitkeringen (D.72) en de overige inkomensoverdrachten (D.75).

3.3.1 Schadeverzekeringsuitkeringen (D.72)

Deze variabele omvat de uitkeringen ingevolge een schadeverzekeringsovereenkomst ter compensatie van letsel of schade.

In de nationale rekeningen wordt het bedrag van die uitkeringen afgeleid uit informatie van de NBB (diensten m.b.t. het prudentieel toezicht). De "Jaarlijkse enquête naar de structuur van de ondernemingen" wordt gebruikt om voor de schadeverzekeringsuitkeringen het aan bedrijven uitgekeerde gedeelte te onderscheiden van het aan huishoudens uitbetaalde deel.

Voor de regionale verdeling is bij de NBB noch bij Assuralia (Beroepsvereniging van verzekeringsondernemingen) noch bij de representatieve verzekeringsondernemingen voldoende informatie beschikbaar volgens de benodigde geografische uitsplitsing. De schade-uitkeringen worden bijgevolg op dezelfde basis verdeeld als de betaalde verzekeringspremies (cf. infra, punt 3.7.1).

3.3.2 Overige inkomensoverdrachten (D.75 - Middelen)

De overdrachten worden in de nationale rekeningen onderverdeeld in de overdrachten van de overheid en die van andere sectoren ten gunste van de huishoudens.

3.3.2.1 OVERIGE INKOMENSOVERDRACHTEN VAN DE OVERHEID

De overdrachten betreffen prijzengeld, schadeloosstellingen en bijstand aan huishoudens.

In de nationale rekeningen wordt het bedrag uit de overheidsrekeningen overgenomen.

De regionale opsplitsing wordt uitgevoerd aan de hand van inlichtingen van het Rampenfonds, de lagere overheid en, voor het overblijvende gedeelte, op basis van het bevolkingscijfer per arrondissement.

3.3.2.2 OVERIGE INKOMENSOVERDRACHTEN VAN ANDERE SECTOREN

De hier bedoelde middelen omvatten onder meer stakingsgelden uitgekeerd door vakbonden en gelden uitbetaald door bedrijven in het kader van mecenaat.

In de nationale rekeningen wordt het cijfer geraamd op basis van onder meer inlichtingen uit de structurenquête bij de ondernemingen en betalingsbalansgegevens.

Vermits geen gegevens beschikbaar zijn over de woonplaats van de begunstigden van uitbetaalde stakingsgelden verloopt de regionale spreiding volgens de vakbondsbijdragen (cf. infra, punt 3.7.2.2); voor de andere componenten wordt de regionale verdeling opgesteld volgens de bevolking per arrondissement.

3.4 Belastingen op inkomen, vermogen (D.5)

De variabele in verband met belastingen wordt opgesplitst naar enerzijds belastingen op inkomens (D.51) en anderzijds belastingen op vermogen (D.59).

3.4.1 Belastingen op inkomen (D.51)

In deze rubriek wordt de door de huishoudens betaalde belasting op inkomens uit arbeid, activiteiten van zelfstandigen en bezit van vermogen geregistreerd.

Het cijfer van de nationale rekeningen wordt overgenomen uit inlichtingen van de FOD Financiën.

De betaalde belastingen per arrondissement volgens de woonplaats van de belastingbetaler zijn beschikbaar via de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek (fiscale statistiek van de inkomens).

3.4.2 Belastingen op vermogen¹, enz. (D.59)

Deze transactie omvat diverse periodieke belastingen die verband houden met het gebruik van auto's, vaartuigen e.d.

Het cijfer van de nationale rekeningen wordt geraamd op basis van gegevens van de FOD Financiën over de verkeersbelasting (85 % van het totaal van die transactie), en van diverse taksen, zoals kijk- en luistergeld, agglomeratie- en gemeentebelastingen.

Om tot een regionalisering van deze transactie te komen, wordt gebruik gemaakt van het aantal personenvoertuigen per arrondissement op basis van gegevens van de Dienst Inschrijving van Voertuigen, waarbij de bedrijfswagens geëlimineerd worden (op basis van informatie via het Federaal Planbureau) voor de verdeling van de verkeersbelasting en van het bevolkingscijfer voor de verdeling van het bedrag van de diverse taksen².

1 De Nederlandstalige benaming van de variabele in het ESR 1995 is enigszins misleidend; ter informatie wordt verwezen naar de omschrijving in het Frans, nl. «autres impôts courants».

2 Het kijk- en luistergeld bestaat sinds 2002 enkel in het Waals Gewest en is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgenomen in de agglomeratiebelasting; de bedragen zijn in die gevallen gekend op het niveau NUTS1 en worden verder geografisch verdeeld volgens de spreiding van de bevolking van de overeenkomstige geografische eenheid.

3.5 Sociale premies (D.61 - Bestedingen)

De sociale premies worden onderverdeeld in werkelijke sociale premies t.l.v. werkgevers (D.611); toegerekende sociale premies t.l.v. werkgevers (D.612); werkelijke sociale premies t.l.v. huishoudens (D.613); aanvullende sociale premies t.l.v. huishoudens (D.614) en de vergoeding voor diensten in het kader van de sociale verzekeringsregeling (D.61SC).

3.5.1 Werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers (D.611)

De werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers zijn vervat in de beloning die werknemers ontvangen van hun werkgevers. Ze worden geboekt als middelen in de rekening voor bestemming van primaire inkomens, onder de transactiecode D.121 (cf. supra, punt 2.3.2). In de secundaire inkomensverdelingsrekening worden die premies door de huishoudens aan sociale-zekerheidsinstellingen en verzekeringsondernemingen doorgestort en als besteding geboekt onder de transactiecode D.611. Hoewel de werkgevers die premies in de praktijk rechtstreeks aan de overheid en de verzekeringsondernemingen betalen, wordt een dergelijke "re-routing" door het ESR 2010 voorgeschreven.

Voor de verdeling van deze variabele wordt verwezen naar punt 2.3.2.

3.5.2 Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers (D.612)

Toegerekende sociale premies die werknemers ontvangen van hun werkgevers zijn opgenomen in de beloning en geboekt als middelen in de rekening voor bestemming van primaire inkomens onder de transactiecode D.122 (cf. supra, punt 2.3.3). Naar analogie met de werkelijke sociale premies wordt ervan uitgegaan dat de huishoudens de toegerekende sociale premies terugbetalen aan hun werkgevers alsof zij bij hen afzonderlijke sociale-verzekeringsregelingen aangaan. Daartoe worden de toegerekende sociale premies opgenomen als besteding in de secundaire inkomensverdelingsrekening van de huishoudens onder de transactiecode D.612¹.

Voor de bedragen in de nationale rekeningen en voor de regionale verdeling wordt verwezen naar de variabele D.122 (cf. supra, punt 2.3.3).

3.5.3 Werkelijke sociale premies ten laste van huishoudens (D.613)

De werkelijke sociale premies ten laste van huishoudens zijn de sociale premies die werknemers, zelfstandigen en niet-werkenden te eigen behoefte aan socialeverzekeringsregelingen betalen.

In de "rekening voor de bestemming van primaire inkomens" zijn de sociale premies t.l.v. de werknemers begrepen in de variabele "Lonen (D.11)". Zoals voor de werkelijke sociale premies ten laste van de werkgevers storten de huishoudens, conform het ESR 2010, de premies t.l.v. de werknemers door aan de sociale-zekerheidsinstellingen.

Het bedrag van die premies in de nationale rekeningen wordt afgeleid :

- voor werknemers: uit cijfers van het jaarlijks "Algemeen verslag over de sociale zekerheid".
- voor zelfstandigen: uit gegevens van het RSVZ;
- voor niet-werkenden: uit het jaarlijks "Algemeen verslag over de sociale zekerheid".

De sociale bijdragen ten laste van de werknemers zijn een percentage van de brutolonen. Ze worden bijgevolg regionaal verdeeld zoals de verdeling van de brutolonen (cf. supra, punt 2.3.1). De premies die betaald worden aan het Vlaams Zorgfonds worden verdeeld op basis van de bevolking van 26 jaar en ouder. Het deel dat aan Brussel moet worden toegekend is gekend via de instelling zelf.

De sociale premies die zelfstandigen betalen, worden regionaal verdeeld zoals het gemengd inkomen per geografische eenheid (cf. supra, punt 2.2). De door de niet-werkenden (gepensioneerden) betaalde sociale premies worden regionaal verdeeld zoals de pensioenuitkeringen door de particuliere en de overheidssector.

¹ De ontvangst van de uitkeringen is, naast uitkeringen afkomstig van andere sectoren, opgenomen aan de middelzijde van de variabele «uitkeringen sociale zekerheid in geld (D.621).

3.5.4 Aanvullende sociale premies ten laste van huishoudens (D.614)

De aanvullende sociale premies ten laste van huishoudens bestaan uit het inkomen uit vermogen dat is verdiend met het bezit aan pensioenrechten en niet-pensioenrechten. Ze worden in de rekening voor bestemming van primaire inkomens opgenomen bij het overig inkomen uit beleggingen (D.44). Het deel dat voortvloeit uit vermogen dat de beheerders van pensioenfondsen aan huishoudens moeten betalen is opgenomen in de transactie inkomen uit beleggingen te betalen i.v.m. pensioenrechten (D.442); het deel dat voortvloeit uit vermogen m.b.t. overige complementaire verzekeringen maakt deel uit van de transactie inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan polishouders (D.441) (cf. supra punten 2.4.4 en 2.4.3).

Aangezien dit inkomen in de praktijk niet wordt uitbetaald, wordt het in de secundaire inkomensverdelingsrekening geregistreerd alsof het door de huishoudens aan de pensioenfondsen en complementaire verzekeringen is terugbetaald in de vorm van aanvullende sociale premies t.l.v. huishoudens (hierbij wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen pensioenrechten en niet-pensioenrechten).

De bedragen in de nationale rekeningen zijn gebaseerd op informatie uit de rekeningen van de sector verzekeringen (S.128) en pensioenfondsen (S.129).

Het deel dat slaat op de pensioenrechten wordt regionaal verdeeld zoals de transactiecode D.442 (cf. supra, punt 2.4.4). Het overig deel wordt regionaal uitgesplitst zoals de werkelijke sociale premies ten laste van huishoudens (D.613).

3.5.5 Vergoeding voor diensten in het kader van de sociale verzekeringsregeling (D.61SC)

De vergoeding voor diensten in het kader van de socialeverzekeringsregeling is de door de eenheden die de regelingen uitvoeren in rekening gebrachte vergoeding voor hun diensten. Deze transactie is een onderdeel van de sociale premies om te komen tot het netto-concept.

De nationale bedragen worden afgeleid uit de rekeningen van de sector van de verzekeringsinstellingen (S.128) en pensioenfondsen (S.129).

De verdeelsleutel is dezelfde als voor de werkelijke sociale premies ten laste van huishoudens (D.613).

3.6 Sociale uitkeringen (exclusief sociale overdrachten in natura) (D.62 - Bestedingen)

Het betreft sociale uitkeringen betaald door huishoudens-werkgevers aan huishoudens-werknemers. De variabele is, overeenkomstig het ESR 2010, onderverdeeld in "uitkeringen sociale zekerheid in geld (D.621)", "uitkeringen overige sociale verzekering (D.622)" en "uitkeringen sociale voorziening in geld (D.623)". In de rekening van de sector "huishoudens" komt, aan de bestedingszijde, enkel een bedrag voor bij de subvariabele D.622.

Voor de nationale rekeningen en de regionale verdeling wordt verwezen naar de transactiecode D.612 (cf. supra, punt 3.1) en D.122, partim lonen (cf. supra, punt 2.3.3). In de verdeelsleutel worden enkel lonen en geen pensioenuitkeringen opgenomen, omdat geen enkele huishouden-werkgever rechtstreeks aan zijn werknemers pensioenen betaalt. Dit gebeurt enkel door werkgevers behorende tot de sectoren "overheid" en "niet-financiële vennootschappen".

3.7 Overige inkomensoverdrachten (D.7 - bestedingen)

Inkomensoverdrachten van huishoudens naar andere sectoren zijn opgedeeld naar twee subvariabelen, zijnde schadeverzekeringspremies (D.71) en andere inkomensoverdrachten (D.75).

3.7.1 Schadeverzekeringspremies (D.71)

De variabele omvat de door de huishoudens betaalde premies betreffende voor eigen rekening afgesloten verzekeringscontracten, buiten elke socialeverzekeringsregeling. De bedragen omvatten enkel de nettopremies, zijnde de betaalde premies verminderd met de vergoeding voor de dienstverlening door de betrokken verzekeringsmaatschappijen.

De cijfers in de nationale rekeningen m.b.t. de totaal betaalde premies zijn afkomstig van de NBB (diensten m.b.t. het prudentieel toezicht). Uit de "Jaarlijkse enquête naar de structuur van de ondernemingen" wordt het aandeel betaald door de huishoudens afgeleid, alsook voor welke verzekeringstakken de premies bestemd zijn. De premies worden opgesplitst in die voor verzekering van voertuigen, woongebouwen, gezondheidszorgen en "overige risico's" (bv. gezinspolis).

Ten behoeve van de regionale verdeling van de premies worden volgende indicatoren gebruikt:

- het aantal personenwagens per arrondissement beschikbaar bij de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek, voor wat de premies inzake voertuigenverzekeringen betreft;
- de waarde van de woongebouwen per arrondissement (gebaseerd op het kadastrale inkomen), voor wat de premies inzake verzekeringen tegen schade aan woningen betreft;
- de gegevens van het RIZIV voor het gedeelte gezondheidszorgen;
- de bevolking per arrondissement, voor wat de premies inzake verzekeringen tegen overige risico's "personen" betreft.

In verband met de verdeling van de schadeverzekeringspremies voor personenvoertuigen op basis van het aantal inschrijvingen volgens arrondissement van de woonplaats van de eigenaar treedt een vertekening op omwille van het aantal bedrijfswagens ingeschreven op adres van firma's dat verschillend kan zijn van dat van de begunstigde bestuurders. Via gegevens van het Federaal Planbureau en de Directie Inschrijving Voertuigen, wordt het aantal bedrijfswagens geëlimineerd.

3.7.2 Overige inkomensoverdrachten (D.75 - Bestedingen)

Bij die overdrachten wordt een onderscheid gemaakt tussen de overige overdrachten aan de overheid en die aan andere sectoren.

3.7.2.1 OVERIGE INKOMENSOVERDRACHTEN AAN DE OVERHEID

De hier bedoelde overdrachten van huishoudens aan de overheid betreffen, enerzijds, opgelegde geldstraffen en, anderzijds, vrijwillige diverse stortingen.

Het cijfer van de nationale rekeningen wordt verkregen uit de overheidsrekeningen (rubriek "overdrachten middelen van huishoudens").

De regionale verdeling gebeurt op basis van gegevens over de verkeers- en gerechtelijke boetes (FOD Justitie), de giften ten voordele van instellingen voor wetenschappelijk onderzoek (belastingaangiften) en, voor het overige, volgens de bevolkingscijfers (FOD Economie, Algemene Directie Statistiek).

3.7.2.2 OVERIGE INKOMENSOVERDRACHTEN AAN DE ANDERE SECTOREN

Het betreft bijdragen van huishoudens aan vakbonden en andere verenigingen (giften) evenals overdrachten van in België werkzame personen aan familieleden in het land van herkomst.

Het cijfer in de nationale rekeningen wordt geraamd op basis van gegevens over de VZW's (NBB, jaarrekeningen van ondernemingen en ADS, structurenquête van VZW's).

De regionale verdeelsleutel wordt bepaald voor het deel betreffende:

- de vakbondsbijdragen op basis van het geraamd aantal vakbondsleden per geografische eenheid (informatie van het CRISP);
- de lidgelden aan andere verenigingen op basis van de bevolkingscijfers volgens de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek;
- de gelden aan buitenlandse families op basis van het aantal immigranten per geografisch gebied volgens de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek.
- de giften, op basis van informatie uit de fiscale aangiften.

3.8 Beschikbaar inkomen (B.6n)

Het beschikbare inkomen in de nationale rekeningen wordt bepaald als het resultaat van de som van de variabelen aan de middelenzijde verminderd met de som van de variabelen aan de bestedingszijde.

Dezelfde werkwijze wordt gebruikt om het beschikbare inkomen in de regionale rekeningen te bepalen als zijnde het saldo van de middelen per geografische eenheid en de bestedingen in de overeenkomstige geografische eenheid.

4. Inkomensrekeningen van de Duitstalige Gemeenschap

De rekeningen van de Duitstalige Gemeenschap, die een deel vormt van het arrondissement Verviers, worden opgesteld aan de hand van de groepering, voor de respectieve variabelen, van de cijfers voor de Duitstalige gemeenten. Die werkwijze wordt toegepast voor de variabelen waarvoor inlichtingen per gemeente binnen het betrokken arrondissement beschikbaar zijn. Dit is het geval voor het exploitatieoverschot, het gemengd inkomen, de beloning en de vervangingsinkomens uit de fiscale statistieken. Voor de variabelen die gegevens bevatten betreffende de verzekeringen van personenvoertuigen, wordt gebruik gemaakt van het aantal voertuigen per gemeente. Wanneer voor een grootheid geen specifieke informatie per gemeente beschikbaar is, wordt de verdeling uitgevoerd in functie van het bevolkingscijfer.

Bijlage 1: Overstap van de NACE 2003- naar de NACE 2008-nomenclatuur

Periodiek worden activiteiten- en productclassificaties herzien. Dit is noodzakelijk omdat de economische structuur van landen wijzigt en dus ook de samenstelling van bepaalde aggregaten in de nationale en regionale rekeningen. Voor de periode 1995-2002 zijn de regionale resultaten enkel beschikbaar volgens de NACE 2003 (of NACE Rev.1)¹. Vanaf het jaar 2003 zijn de resultaten beschikbaar volgens de NACE 2008 (of NACE Rev.2)², die de NACE 2003 vervangt. μ

De overstap van de NACE 2003 naar de NACE 2008-nomenclatuur gebeurde bij de publicatie van de nationale rekeningen in september 2011 en van de regionale rekeningen in februari 2012.

De herziene activiteitennomenclatuur NACE Rev.2 (NACE 2008) voorziet minder detail dan voorheen in de industrie maar meer detail in de bouw en de dienstenbedrijfstakken. Zo wordt bijvoorbeeld de oude groepering "Exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening" (KK) uit de A31-groepering nu opgesplitst in 5 afzonderlijke bedrijfstakken in de A38-groepering: m.n.:

- exploitatie van en handel in onroerend goed (LL),
- rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening, hoofdkantoren, adviesbureaus, architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen (MA),
- speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (MB),
- reclamewezen en marktonderzoek; overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (MC),
- administratieve en ondersteunende diensten (NN).

De aggregatieniveaus van toepassing in de regionale rekeningen gepubliceerd tot en met 2010 (volgens NACE 2003) en deze gepubliceerd vanaf 2011 (volgens NACE 2008) zijn de volgende:

NACE 2003	NACE 2008	Regionaal detail
A7	A10	arrondissementen (NUTS3)
A31	A38	provincies (NUTS2) gewesten (NUTS1) voor ramingen laatste jaar (t-1)
A60	A64	gewesten (NUTS1) voor ramingen tot en met jaar (t-2)
SUT-tak (# 125)	SUT-tak (# 135)	compilatie niveau aggregaten per sector/bedrijfstak/ arrondissement

De inhoud van de verschillende aggregatieniveaus in termen van de NACE 2003 is opgenomen in bijlage 2 en van de NACE 2008 in bijlage 3.

In wat volgt wordt beschreven hoe de overgang van NACE 2003 naar NACE 2008 in de praktijk gebeurde.

De ramingen vanaf het datajaar 2009 verlopen rechtstreeks in de NACE 2008. Daartoe dienden alle eenheden (vennootschappen, zelfstandigen, vzw's, ...) opgenomen in het repertorium 2009 te beschikken over een NACE-code (op 5 digits) volgens de nieuwe classificatie.

Voor bestaande ondernemingen (aanwezig in het repertorium 2008) werd de NACE 2008 toegekend vertrekkende van de NACE 2003. Onderstaande relaties tussen de oude en de nieuwe nomenclatuur³ zijn mogelijk:

- indien bij de overgang van NACE 2003 naar NACE 2008 er een "1 → 1"- of een "N → 1"-relatie bestaat, gebeurde er een automatische conversie uitgaande van de oude NACE-code;
- indien bij de overgang van NACE 2003 naar NACE 2008 er een "1 → N"-relatie bestaat, werd, vertrekkende van

1 Verordening (EEG) nr. 3037/90 van de Raad van 9 oktober 1990, betreffende de statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap, gewijzigd door de Verordening (EEG) nr. 761/93 van de Commissie van 24 maart 1993 en vervangen door de Verordening (EEG) nr. 29/2002 van de Commissie van 19 december 2001 die de NACE Rev. 1.1 invoerde en die aanleiding gaf tot de NACE-BEL 2003.

2 De meest gedetailleerde bedrijfstakindeling die hier wordt gebruikt is de NACE op 4 digits. Voor België is de NACE-bel 2008, opgemaakt door ADS, hiermee compatibel doch laatstgenoemde classificatie levert nog extra detail (specificatie van bedrijfstakken op 5 digits). De NACE-bel 2008 is de Belgische vertaling van verordening (EG) nr. 1893/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 2006 tot vaststelling van de statistische classificatie van economische activiteiten NACE rev.2.

3 ADS heeft een correspondentietabel opgesteld tussen de NACE 2003- en NACE 2008-nomenclaturen.

de NACE 2008-code voor de betreffende onderneming in KBO, onderstaande werkwijze gevolgd:

- indien de NACE-code uit KBO behoort tot de NACE 2008-codes die behoren tot "N", wordt die overgenomen;
- indien de NACE-code uit KBO niet behoort tot de NACE 2008-codes die behoren tot "N", dan wordt de preferentiële NACE-code gekozen; dit is de NACE-code die het meest generiek is binnen "N".

Voor nieuwe ondernemingen (aanwezig in het repertorium 2009 doch niet in het repertorium 2008) werd de NACE 2008-code volgens KBO overgenomen.

De overgang naar de NACE 2008 werd ook aangegrepen om de kwaliteit van de NACE-codes in het repertorium, daar waar nodig, te verbeteren. Vooraleer de automatische conversie door te voeren, werden de NACE-codes van de ondernemingen uit het repertorium 2008 getest op mogelijke inconsistenties door confrontatie met externe sub-populaties (landbouwtelling, ondernemingen die rapporteren in de enquête over de industriële productie (prodcom)). Verder werd geanticipeerd op de aangepaste NACE-code die de RSZ vanaf 2010 gebruikt voor dienstenchequeondernemingen, werd de nace van atypische ondernemingen in de aanbod- en gebruikstabel¹ rechtgezet en werd de populatie ondernemingen met oude NACE 74879 (overige diensten aan ondernemingen) uitgezuiverd². Hierdoor kon de NACE-code van enkele duizenden ondernemingen worden gecorrigeerd (op NACE 2 digit niveau). Het gevolg hiervan is dat het relatieve belang van de bedrijfstakken in de economie wijzigt.

De correctie van NACE-codes gaf in een aantal gevallen ook aanleiding tot een herziening van de sectorcode. Zo deden er zich verschuivingen voor van S.124 naar S.11 (niet-financiële vennootschappen die ten onrechte in de NACE 2003-code 67 "financiële sector" waren opgenomen) en van S.15 naar S.11 (internationale scholen die voortaan als marktproducent worden beschouwd).

Voor economische analyse is het uiteraard nodig om te kunnen beschikken over langere reeksen in NACE 2008. Daartoe werden nationaal backdata aangemaakt vanaf 1995. Hierbij werd in fasen gewerkt:

- voor de periode 2003-2008:
 - conversie van de reeksen volgens de NACE 2003 van de oude repertoria naar reeksen in de NACE 2008 op A64-bedrijfstakniveau. Voor variabelen die beschikbaar zijn per onderneming (arbeidsmarktstatistieken en investeringen) gebeurde de conversie per onderneming, waarna de individuele variabelen geaggregeerd werden naar A64-bedrijfstak. Voor variabelen die enkel beschikbaar zijn per bedrijfstak (toegevoegde waarde) gebeurde er een conversie van oude SUT-bedrijfstak naar nieuwe A64-bedrijfstak.
 - retropolatie van de NACE-correcties in het repertorium 2009. Hierdoor werd de NACE-correctie (en in sommige gevallen de aanpassing van institutionele sectorcode) doorgevoerd in het repertorium 2009, ook doorgetrokken naar het verleden, waardoor er in principe geen breuk ontstaat tussen 2009 en oudere jaren.
- voor de periode 1995-2002 gebeurde de conversie globaler en werden alle reeksen geconverteerd op basis van de vastgestelde verhoudingen tussen de beide nomenclaturen in het jaar 2004, waarbij geen rekening meer gehouden werd met de achterliggende individuele eenheden; enkel voor de investeringen gebeurde de conversie verder per individuele onderneming.

Door de gevolgde werkwijze in de nationale rekeningen, werden de regionale rekeningen in eerste instantie enkel herrekend voor de periode 2003-2008. De eventuele conversie van de regionale aggregaten voor de periode 1995-2002, waarbij in de nationale rekeningen geen rekening meer gehouden werd met de regionale dimensie, zal in principe niet gebeuren.

¹ Dit zijn ondernemingen met een hoofdactiviteit in een andere bedrijfstak dan die waaronder ze zijn opgenomen in de aanbod-en gebruikstabel wat wijst op een foutieve NACE-toekenning in het repertorium.

² Indien er in KBO een meer specifieke NACE voor deze ondernemingen bestaat, wordt die geselecteerd.

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
1	1	A	AA				Landbouw, jacht en bosbouw; visserij en aquacultuur
							Landbouw, jacht en bosbouw
				01	01A1	01.1 + 01.2 + 01.3 + 01.4 + 01.5	Landbouw, jacht en aanverwante diensten Akkerbouw en tuinbouw Veeteelt Gemengd bedrijf Diensten verwant aan de landbouw en de veeteelt Jacht
				02	02A1	02.0	Bosbouw, bosexploitatie en aanverwante diensten
		B	BB	05	05A1	05.0	Visserij en het kweken van vis en schaal- en schelpdieren
		2	2	C	CA		
							Industrie en energie
							Winning van delfstoffen
							Winning van energiehoudende delfstoffen
10						10.1 n.s. 10.2 + 10.3	Winning van steenkool, bruinkool en turf Winning van steenkool en vervaardiging van steenkoolagglomeraten Winning van bruinkool en vervaardiging van bruinkoolagglomeraten Winning van turf en vervaardiging van turfagglomeraten
11						n.s. 11.1 + 11.2	Winning van aardolie en aardgas en aanverwante diensten Winning van aardolie en aardgas Diensten verwant aan de aardolie- en aardgaswinning
12						n.s. 12.0	Winning van uranium- en thoriumerts
CB							Winning van niet-energiehoudende delfstoffen
13						13.1 + 13.2	Winning van metaalerts Winning van ijzererts Winning van non-ferro metaalerts

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
				14	14A1	14.1 + 14.2 + 14.3 n.s. 14.4 + 14.5	Overige winning van delfstoffen Winning van steen Winning van zand en klei Winning van mineralen voor de chemische en de kunstmestindustrie Productie van zout Overige winning van delfstoffen, n.e.g.
		D	DA				Industrie
				15			Vervaardiging van voedings- en genotmiddelen
					15A1	15.1	Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken Productie en verwerking van vlees en vleesproducten
					15B1	15.2	Verwerking en conservering van vis en vervaardiging van visproducten
					15C1	15.3	Verwerking en conservering van groenten en fruit
					15D1	15.4	Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten
					15E1	15.5	Zuivelnijverheid
					15F1	15.6	Maalderijen en vervaardiging van zetmeel en zetmeelproducten
					15G1	15.7	Vervaardiging van diervoeders
					15H1	15.81 + 15.82	Vervaardiging van brood, vers banketbakkerswerk, beschuit en koekjes Brood en vers banketbakkerswerk Beschuit en koekjes
					15I1	15.83 + 15.84	Vervaardiging van suiker, chocolade en suikerwerk Suiker Chocolade en suikerwerk
					15J1	15.85 + 15.86 + 15.87 + 15.88 + 15.89	Vervaardiging van deegwaren, koffie en thee, en overige voedingsmiddelen Deegwaren Koffie en thee Specerijen, sausen, kruiden Voedingspreparaten, dieetvoeding Overige voedingsmiddelen

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
					15K1	15.91 + 15.92 + 15.93 + 15.94 + 15.95 + 15.96 + 15.97	Vervaardiging van dranken, excl. mineraalwater en frisdranken Gedistilleerde alcoholische dranken Ethylalcohol Wijn Cider e.d. Andere gedistilleerde dranken Brouwerijen Mouterijen
					15L1	15.98	Vervaardiging van mineraalwater en frisdranken
				16	16A1	16.0	Vervaardiging van tabaksproducten
			DB				Vervaardiging van textiel en textielproducten
				17			Vervaardiging van textiel
					17A1	17.1 + 17.2 + 17.3	Bewerken en spinnen van textielvezels, weven van textiel en textielveredeling Bewerken en spinnen van textielvezels Weven van textiel Textielveredeling
					17B1	17.4 + 17.5 + 17.6 + 17.7	Vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel excl. kleding, overige textielproducten, gebreide en gehaakte stoffen en artikelen Vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding Vervaardiging van overige textielproducten Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen Vervaardiging van gebreide en gehaakte artikelen
				18	18A1	18.1 + 18.2 + 18.3	Vervaardiging van kleding en bontnijverheid Vervaardiging van kleding van leer Vervaardiging van overige kleding Bontnijverheid
			DC	19	19A1	19.1 + 19.2 + 19.3	Leernijverheid en vervaardiging van schoeisel Looien en bereiden van leer Vervaardiging van koffers, tassen en dergelijke en van overige artikelen van leer Vervaardiging van schoeisel

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
			DD	20	20A1	20.1 + 20.2 + 20.3 + 20.4 + 20.5	Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout, kurk, riet en vlechtwerk Zagen en schaven van hout, impregneren van hout Vervaardiging van panelen en platen van hout Vervaardiging van schrijn- en timmerwerk Vervaardiging van houten emballage Vervaardiging van overige artikelen van hout, van kurk en riet en van vlechtwerk
			DE				Vervaardiging van pulp, papier en papierwaren; uitgeverijen en drukkerijen
				21	21A1	21.1 + 21.2	Papier- en kartonnijverheid Vervaardiging van papierpulp, papier en karton Vervaardiging van artikelen van papier en karton
				22			Uitgeverijen, drukkerijen en reproductie van opgenomen media
					22A1	22.1	Uitgeverijen
					22B1	22.2 + 22.3	Drukkerijen en aanverwante diensten en reproductie van opgenomen media Drukkerijen en aanverwante diensten Reproductie van opgenomen media
			DF	23	23A1	23.1 + 23.2 + 23.3	Vervaardiging van cokes, geraffineerde aardolieproducten en splijt- en kweekstoffen Vervaardiging van cokesovenproducten Vervaardiging van geraffineerde aardolieproducten Bewerking van splijt- en kweekstoffen
			DG	24			Vervaardiging van chemische producten en van synthetische vezels
					24A1	24.1	Vervaardiging van chemische basisproducten
					24B1	24.2	Vervaardiging van verdelgingsmiddelen en van chemische producten voor de landbouw
					24C1	24.3	Vervaardiging van verf, vernis en drukinkt
					24D1	24.4	Farmaceutische nijverheid
					24E1	24.5	Vervaardiging van zeep, was- en poetsmiddelen, parfums en cosmetische artikelen
					24F1	24.6	Vervaardiging van overige chemische producten
					24G1	24.7	Vervaardiging van synthetische en kunstmatige vezels
			DH	25			Vervaardiging van producten van rubber en kunststof
					25A1	25.1	Rubbernijverheid
					25B1	25.2	Vervaardiging van producten van kunststof

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
			DI	26			Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten
					26A1	26.1	Vervaardiging van glas en glaswerk
					26B1	26.2 + 26.3 + 26.4	Vervaardiging van keramische producten Vervaardiging van keramische producten, exclusief tegels, dakpannen en bakstenen Vervaardiging van keramische tegels en plavuizen Vervaardiging van dakpannen, bakstenen en overige producten voor de bouw van gebakken klei
					26C1	26.5	Vervaardiging van cement, kalk en gips
					26D1	26.6 + 26.7 + 26.8	Vervaardiging van artikelen van beton, gips en cement, natuursteen en overige niet-metaalhoudende producten Vervaardiging van artikelen van beton, gips en cement Bewerken van natuursteen Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten
			DJ				Vervaardiging van metalen in primaire vorm en van producten van metaal
				27			Vervaardiging van metalen in primaire vorm
					27A1	27.1 + 27.2	Vervaardiging van ijzer en staal, ferro-legeringen (EGKS), en buizen Vervaardiging van ijzer en staal en van ferro-legeringen (EGKS) Vervaardiging van buizen
					27B1	27.3 + 27.4 + 27.5	Eerste verwerking van staal, productie van niet-EGKS-ferrolegeringen en non-ferro metalen, en gieten van metalen Eerste verwerking van staal en productie van niet-EGKS-ferrolegeringen Productie van non-ferro metalen Gieten van metalen
				28			Vervaardiging van producten van metaal, excl. machines en apparaten
					28A1	28.1 + 28.2 + 28.3 + 28.4	Vervaardiging van metalen constructiewerken, metalen recipiënten, radiatoren en ketels voor centrale verwarming, stoomketels; smeden, persen, stampen en profielwalsen van metaal Vervaardiging van metalen constructiewerken Vervaardiging van metalen recipiënten; vervaardiging van radiatoren en ketels voor centrale verwarming Vervaardiging van stoomketels Smeden, persen, stampen en profielwalsen van metaal; poedermetallurgie
					28B1	28.5	Oppervlaktebehandeling en bekleding van metaal; algemene metaalbewerking -

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
					28C1		Vervaardiging van scharen, messen, bestekken, gereedschap en ijzerwaren, en overige producten van metaal
						28.6 + 28.7	Vervaardiging van scharen, messen, bestekken, gereedschap en ijzerwaren Vervaardiging van overige producten van metaal
			DK	29			Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen n.e.g.
					29A1	29.1	Vervaardiging van motoren en mechanisch drijfwerk, exclusief motoren voor luchtvaartuigen, motorvoertuigen en motorrijwielen
					29B1	29.2	Vervaardiging van machines voor algemeen gebruik
					29C1	29.3 + 29.4 + 29.5 + 29.6	Vervaardiging van machines voor de landbouw en de bosbouw, en gereedschapswerktuigen Vervaardiging van machines voor de landbouw en de bosbouw Vervaardiging van gereedschapswerktuigen Vervaardiging van overige machines voor specifieke doeleinden Vervaardiging van wapens en munitie
					29D1	29.7	Vervaardiging van huishoudapparaten
			DL				Vervaardiging van elektrische en optische apparaten en instrumenten
				30	30A1	30.0	Vervaardiging van kantoormachines en computers
				31			Vervaardiging van elektrische machines en apparaten, n.e.g.
					31A1	31.1 + 31.2 + 31.3	Vervaardiging van elektromotoren en elektrische generatoren en transformatoren, schakel- en verdeelinrichtingen, en geïsoleerde kabels en draad Vervaardiging van elektromotoren en van elektrische generatoren en transformatoren Vervaardiging van schakel- en verdeelinrichtingen Vervaardiging van geïsoleerde kabels en draad
					31B1	31.4 + 31.5 + 31.6	Vervaardiging van accumulatoren en elektrische batterijen, elektrische lampen en verlichtingsapparaten, en elektrische benodigdheden Vervaardiging van accumulatoren en elektrische batterijen Vervaardiging van elektrische lampen en verlichtingsapparaten Vervaardiging van elektrische benodigdheden
				32	32A1	32.1 + 32.2 + 32.3	Vervaardiging van audio-, video- en telecommunicatieapparatuur Vervaardiging van elektronische onderdelen Vervaardiging van zend- en transmissieapparatuur Vervaardiging van audio- en videoapparatuur

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
				33	33A1		Vervaardiging van medische apparatuur, van precisie- en optische instrumenten en van uurwerken
						33.1	Vervaardiging van medische apparatuur en instrumenten en van orthopedische artikelen
						+ 33.2	Vervaardiging van wetenschappelijke en technische instrumenten
						+ 33.3	Vervaardiging van controleapparatuur van industriële processen
						+ 33.4	Vervaardiging van optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur
						+ 33.5	Vervaardiging van uurwerken
					DM		Vervaardiging van transportmiddelen
				34			Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers
					34A1	34.1	Vervaardiging en assemblage van auto's
					34B1		Vervaardiging van carrosserieën, aanhangwagens en caravans, en van onderdelen en accessoires voor auto's
						34.2	Vervaardiging van carrosserieën, aanhangwagens en caravans
						+ 34.3	Vervaardiging van onderdelen en accessoires voor motorvoertuigen en motoren daarvan
				35			Vervaardiging van overige transportmiddelen
					35A1		Scheepsbouw en -reparatie, vervaardiging van rollend materieel voor spoor- en tramwegen en van lucht- en ruimtevaartuigen
						35.1	Scheepsbouw en -reparatie
						+ 35.2	Vervaardiging van rollend materieel voor spoor- en tramwegen
						+ 35.3	Vervaardiging van lucht- en ruimtevaartuigen
					35B1		Vervaardiging van motorrijwielen en rijwielen, en overige transportmiddelen, n.e.g
						35.4	Vervaardiging van motorrijwielen en rijwielen
						+ 35.5	Vervaardiging van overige transportmiddelen, n.e.g.
					DN		Overige industrie
				36			Vervaardiging van meubelen, overige industrie
					36A1	36.1	Vervaardiging van meubels
					36B1	36.2	Bewerking van edelstenen en vervaardiging van juwelen
					36C1		Vervaardiging van muziekinstrumenten, sportartikelen, spellen en speelgoed, en overige industrie
						36.3	Vervaardiging van muziekinstrumenten
						+ 36.4	Vervaardiging van sportartikelen
						+ 36.5	Vervaardiging van spellen en speelgoed
						+ 36.6	Overige industrie

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
				37	37A1	37.1 + 37.2	Recuperatie Recuperatie van recycleerbaar metaalafval Recuperatie van overig recycleerbaar afval
		E	EE				Productie en distributie van elektriciteit, gas en water
				40	40A1	40.1 + 40.2 + 40.3	Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water Productie en distributie van elektriciteit Productie en distributie van gas Distributie van stoom en warm water; vervaardiging van ijs, niet bestemd voor consumptie
				41	41A1	41.0	Winning, zuivering en distributie van water
	3	F	FF	45			Bouwnijverheid
					45A1	45.1	Het bouwrijp maken van terreinen
					45B1	45.21 + 45.22	Algemene bouwkundige en civieltechnische werken, dakbedekking en bouw van dakconstructies Algemene bouwkunde en civieltechnische werken Dakbedekking en bouw van dakconstructies
					45C1	45.23 + 45.24 + 45.25	Aanleg van spoorwegen, wegen, straten, vliegvelden en sportaccommodaties, waterbouw, en overige werkzaamheden in de bouw Aanleg van spoorwegen, wegen, straten, vliegvelden en sportaccommodaties Waterbouw Overige werkzaamheden in de bouw
					45D1	45.3	Bouwinstallatie
					45E1	45.4 + 45.5	Afwerking van gebouwen, en verhuur van machines voor de bouwnijverheid met bedieningspersoneel Afwerking van gebouwen Verhuur van machines voor de bouwnijverheid met bedieningspersoneel

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak			
3	4	G	GG				Dienstverlening			
							Handel, reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen, hotels en restaurants; vervoer en communicatie			
							Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen			
				50			Verkoop, onderhoud en reparatie van auto's en motorrijwielen; kleinhandel in motorbrandstoffen			
					50A1		Handel in auto's, onderhoud en reparatie van auto's, handel in onderdelen en accessoires van auto's, handel in en reparatie van motorrijwielen			
							50.1 + 50.2 + 50.3 + 50.4	Handel in auto's Onderhoud en reparatie van auto's Handel in onderdelen en accessoires van auto's Handel in en reparatie van motorrijwielen		
						50B1	50.5	Kleinhandel in motorbrandstoffen		
						51	51A1		Groothandel en handelsbemiddeling	
					51.1 + 51.2 + 51.3 + 51.4 + 51.5 + 51.6 + 51.7			Handelsbemiddeling Groothandel in landbouwproducten en levende dieren Groothandel in voedings- en genotmiddelen Groothandel in huishoudelijke artikelen Groothandel in intermediaire producten, afval en schroot Groothandel in machines, apparaten en toebehoren Overige groothandel		
				52	52A1				Kleinhandel, reparatie van consumentenartikelen	
									52.1 + 52.2 + 52.3 + 52.4 + 52.5 + 52.6 + 52.7	Niet-gespecialiseerde kleinhandel in winkels Kleinhandel in voedings- en genotmiddelen in gespecialiseerde winkels Kleinhandel in farmaceutische producten, reukwerk en cosmetica Overige gespecialiseerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels Kleinhandel in tweedehandsgoederen en antiquiteiten in winkels Kleinhandel, niet in winkels Reparatie van consumentenartikelen

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
		H	HH	55			Hotels en restaurants
					55A1	55.1 + 55.2	Hotels en overige accommodaties voor kortstondig verblijf, markt Hotels Overige accommodaties voor kortstondig verblijf
					55B1	55.3 + 55.4 + 55.5	Restaurants, drankgelegenheden, kantines en catering Restaurants Drankgelegenheden Kantines en catering
		I	II				Vervoer en communicatie
				60			Vervoer te land; vervoer via pijpleidingen
					60A1	60.1	Vervoer per spoor
						60.21 + 60.22 + 60.23	<i>Personenvervoer te land volgens een dienstregeling, taxi's, en overig vervoer van personen te land</i> <i>Personenvervoer te land volgens dienstregeling</i> <i>Taxi's</i> <i>Overig personenvervoer</i>
					60B1	60.21 + 60.22 + 60.23	Personenvervoer te land volgens een dienstregeling, taxi's, en overig vervoer van personen te land (markt)
					60B3	60.21	Personenvervoer te land volgens een dienstregeling (niet-markt)
					60C1	60.24 + 60.3	Goederenvervoer over de weg en verhuisdiensten, en vervoer via pijpleidingen - Goederenvervoer over de weg en verhuisdiensten Vervoer via pijpleidingen
				61			Vervoer over water
					61A1	61.1	Zee- en kustvaart
					61B1	61.2	Binnenvaart
				62	62A1	62.1 + 62.2 + 62.3	Luchtvaart Luchtvaart volgens dienstregeling Luchtvaart zonder dienstregeling Ruimtevaart

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
				63			Vervoerondersteunende activiteiten; reisbureaus
					63A1	63.3	Reisbureaus en touroperators
						63.1 + 63.2 + 63.4	Vrachtbehandeling en opslag, overige vervoerondersteunende activiteiten, organisatie van het vrachtvervoer Vrachtbehandeling en opslag Overige vervoerondersteunende activiteiten Organisatie van het vrachtvervoer
					63B1	63.1 + 63.2 + 63.4	Vrachtbehandeling en opslag, overige vervoerondersteunende activiteiten, organisatie van het vrachtvervoer (markt)
					63B3	63.2	Overige vervoerondersteunende activiteiten (niet-markt)
				64			Post en telecommunicatie
					64A1	64.1	Postactiviteiten
					64B1	64.2	Telecommunicatie
	5						Financiële instellingen, exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening
		J	JJ				Financiële instellingen
				65	65A2	65.1 + 65.2	Financiële instellingen Geldscheppende financiële instellingen Overige financiële instellingen
				66	66A2	66.0	Verzekeringswezen en pensioenfondsen
				67	67A1	67.1 + 67.2	Hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen Hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen Hulpbedrijven i.v.m. het verzekeringswezen
		K	KK				Exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening
				70	70A1	70.1 + 70.2 + 70.3	Verhuur en handel in onroerende goederen Projectontwikkeling en handel in onroerend goed voor eigen rekening Verhuur van eigen onroerend goed Bemiddeling in en beheer van onroerend goed voor rekening van derden
				71			Verhuur van machines en werktuigen zonder bedieningspersoneel
					71A1	71.1 + 71.2	Verhuur van auto's en overige transportmiddelen Verhuur van auto's Verhuur van overige transportmiddelen

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
					71B1	71.3 + 71.4	Verhuur van machines en werktuigen, en overige roerende goederen Verhuur van machines en werktuigen Verhuur van overige roerende goederen
				72	72A1	72.1 + 72.2 + 72.3 + 72.4 + 72.5 + 72.6	Informatica en aanverwante activiteiten Computeradviesbureaus Realisatie van programma's en gebruiksklare systemen Gegevensverwerking Databanken Onderhoud en reparatie van computers en van kantooromachines Overige activiteiten in verband met computers
				73		73.1 + 73.2	<i>Speur- en ontwikkelingswerk</i> <i>Natuurwetenschappelijk speur- en ontwikkelingswerk</i> <i>Speur- en ontwikkelingswerk i.v.m. sociale en geesteswetenschappen</i>
					73A1		Speur- en ontwikkelingswerk, markt
					73A5		Speur- en ontwikkelingswerk, niet-markt
				74			Overige zakelijke dienstverlening
					74A1	74.11 + 74.12 + 74.13	Rechtskundige dienstverlening, en accountants, boekhouders en belastingconsulenten, markt- en opinieonderzoekbureau's Rechtskundige dienstverlening Accountants, boekhouders en belastingconsulenten Markt- en opinieonderzoekbureau's
					74B1	74.14 + 74.15	Adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering en beheer, managementactiviteiten van holdings en coördinatiecentra Advies bedrijfsvoering en beheer Managementactiviteiten van holdings en coördinatiecentra
					74C1	74.2 + 74.3	Technisch advies, architecten en ingenieurs, technische testen en analyses - Technisch advies, architecten en ingenieurs Technische testen en analyses
					74D1	74.4	Reclamewezen
					74E1	74.5	Selectie en terbeschikkingstelling van personeel
					74F1	74.6 + 74.7 + 74.8	Opsporings- en beveiligingsdiensten, industriële reiniging, en diverse dienstverlening aan bedrijven Opsporings- en beveiligingsdiensten Industriële reiniging Diverse dienstverlening hoofdzakelijk aan bedrijven

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
	6						Overige dienstverlening
		L	LL	75			Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen
					75A3	75 excl 75.22, 75.3	Openbaar bestuur, excl. defensie en verplichte sociale verzekering
					75B3	75.22	Defensie
					75C3	75.3	Verplichte sociale verzekering
		M	MM	80		80.1 + 80.2 + 80.3 + 80.4	<i>Onderwijs</i> <i>Basisonderwijs</i> <i>Voortgezet onderwijs</i> <i>Hoger onderwijs</i> <i>Volwasseneneducatie en overige vormen van onderwijs</i>
					80A1		Onderwijs, markt
					80A3		Openbaar onderwijs
					80A5		Onderwijs, ander niet-markt
		N	NN	85			Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening
					85A1	85.1	Gezondheidszorg
					85B1	85.2	Veterinaire diensten
						85.3	<i>Maatschappelijke dienstverlening</i>
					85C1		Maatschappelijke dienstverlening, markt
					85C5		Maatschappelijke dienstverlening, niet-markt
		O	OO				Overige gemeenschapsvoorzieningen en sociaal-culturele en persoonlijke diensten
				90		90.0	<i>Afvalwater- en afvalverzameling; straatreiniging</i>
					90A1	90.0	Afvalwater- en afvalverzameling; straatreiniging (markt)
					90A3	90.0	Afvalwater- en afvalverzameling; straatreiniging (niet-markt)
				91		91.1 + 91.2 + 91.3	<i>Bedrijfs-, werkgevers- en beroepsorganisaties, vakverenigingen, en overige verenigingen</i> <i>Bedrijfs-, werkgevers- en beroepsorganisaties</i> <i>Vakverenigingen</i> <i>Overige verenigingen</i>
					91A1	91.11 + 91.12(p)	Diverse verenigingen, markt

A3	A6	A17	A31	A60	SUT-tak (A121)	NACE-BEL 2003	Benaming bedrijfstak
					91A5	+ 91.3(p) 91.12(p) + 91.2 + 91.3(p)	Diverse verenigingen, niet-markt
				92			Cultuur, sport en recreatie
						92.1 + 92.2	<i>Activiteiten op het gebied van film en video, radio en televisie</i> <i>Activiteiten op het gebied van film en video</i> <i>Radio en televisie</i>
					92A1		Activiteiten op het gebied van film en video, radio en televisie (markt)
					92A3		Activiteiten op het gebied van film en video, radio en televisie (niet-markt)
						92.3	<i>Overige activiteiten op het gebied van amusement</i>
					92B1		Overige activiteiten op het gebied van amusement, markt
					92B5		Overige activiteiten op het gebied van amusement, niet-markt
						92.4 + 92.5	<i>Persagentschappen, en overige culturele activiteiten</i> <i>Persagentschappen</i> <i>Overige culturele activiteiten</i>
					92C1	92.4 + 92.5(p)	Persagentschappen, en overige culturele activiteiten, markt
					92C5	92.5(p)	Overige culturele activiteiten, niet markt
						92.6 + 92.7	<i>Sport en overige recreatie</i> <i>Sport</i> <i>Overige recreatie</i>
					92D1	92.6(p) 92.7	Sport en overige recreatie, markt
					92D5	92.6(p)	Sport, niet markt
				93	93A1	93.0	Overige diensten
	P		PP	95	95A4	95.0	Particuliere huishoudens met werknemers

n.s. = niet significant

Bijlage 3: Activiteitsnomenclaturen A3, A10, A21, A38, A64, SUT en NACE-BEL 2008

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak	
1	1	A	AA	01	01A	01.1 + 01.2 + 01.3 + 01.4 + 01.5 + 01.6 + 01.7	Teelt van gewassen, veeteelt, jacht en diensten in verband met deze activiteiten <i>Teelt van eenjarige gewassen</i> <i>Teelt van meerjarige gewassen</i> <i>Plantenvermeerdering</i> <i>Veeteelt</i> <i>Gemengd bedrijf</i> <i>Ondersteunende activiteiten in verband met de landbouw; activiteiten met betrekking tot gewassen na de oogst</i> <i>Jacht, zetten van vallen en diensten in verband met deze activiteiten</i>	
					02	02A	02.1 + 02.2 + 02.3 + 02.4	Bosbouw en de exploitatie van bossen <i>Bosbouw</i> <i>Exploitatie van bossen</i> <i>Verzamelen van in het wild groeiende producten met uitzondering van hout</i> <i>Ondersteunende diensten in verband met de bosbouw</i>
					03	03A	03.1 + 03.2	Visserij en aquacultuur <i>Visserij</i> <i>Aquacultuur</i>
2	2	B	BB	05-09	!	05.1 + 05.2	Winning van steenkool en bruinkool <i>Winning van steenkool</i> <i>Winning van bruinkool</i>	
					!	06.1 + 06.2	Winning van aardolie en aardgas <i>Winning van aardolie</i> <i>Winning van aardgas</i>	
					!	07.1 + 07.2	Winning van metaalertsen <i>Winning van ijzererts</i> <i>Winning van non-ferrometaalertsen</i>	
					08A	08.1 + 08.9	Overige winning van delfstoffen <i>Winning van steen, zand en klei</i> <i>Winning van delfstoffen, n.e.g.</i>	

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
					09A	09.1 + 09.9	Ondersteunende activiteiten in verband met de mijnbouw <i>Ondersteunende activiteiten in verband met de aardolie- en aardgaswinning</i> <i>Ondersteunende activiteiten in verband met de overige winning van delfstoffen</i>
		C	CA	10-12	10A	10.1	Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten
					10B	10.2	Verwerking en conservering van vis en van schaal- en weekdieren
					10C	10.3	Verwerking en conservering van groenten en fruit
					10D	10.4	Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten
					10E	10.5	Vervaardiging van zuivelproducten
					10F	10.6	Vervaardiging van maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten
					10G	10.7	Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren
					10H	10.81 + 10.82	Vervaardiging van suiker, cacao, chocolade en suikerwerk <i>Vervaardiging van suiker</i> <i>Vervaardiging van cacao, chocolade en suikerwerk</i>
					10I	+ 10.83 + 10.84 + 10.85 + 10.86 + 10.89	Vervaardiging van andere voedingsmiddelen <i>Verwerking van thee en koffie</i> <i>Vervaardiging van specerijen, sauzen en kruiden</i> <i>Vervaardiging van bereide maaltijden en schotels</i> <i>Vervaardiging van gehomogeniseerde voedingspreparaten en dieetvoeding</i> <i>Vervaardiging van andere voedingsmiddelen, n.e.g.</i>
					10J	10.9	Vervaardiging van diervoeders
					11A	11.01 + 11.02 + 11.03 + 11.04 + 11.05 + 11.06	Vervaardiging van dranken, excl. mineraalwater en frisdranken <i>Vervaardiging van gedistilleerde dranken door distilleren, rectificeren en mengen</i> <i>Vervaardiging van wijn uit druiven</i> <i>Vervaardiging van cider en van andere vruchtenwijnen</i> <i>Vervaardiging van andere niet-gedistilleerde gegiste dranken</i> <i>Vervaardiging van bier</i> <i>Vervaardiging van mout</i>
					11B	11.07	Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water
					12A	12.0	Vervaardiging van tabaksproducten

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
			CB	13-15	13A	13.1	Bewerken en spinnen van textielvezels, weven van textiel en textielveredeling <i>Bewerken en spinnen van textielvezels</i> <i>Weven van textiel</i> <i>Textielveredeling</i>
						+ 13.2	
					+ 13.3		
					13B	13.9	Vervaardiging van andere textielproducten
				14A		14.1	Vervaardiging van kleding <i>Vervaardiging van kleding, exclusief bontkleding</i> <i>Vervaardiging van artikelen van bont</i> <i>Vervaardiging van gebreide en gehaakte kleding</i>
			+ 14.2				
			+ 14.3				
				15A		15.1	Vervaardiging van leer en van producten van leer <i>Looien en bewerken van leer; vervaardiging van koffers, tassen, zadel- en tuigmakerswerk; bereiden en verven van bont</i> <i>Vervaardiging van schoeisel</i>
			+ 15.2				
			CC	16	16A	16.1	Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk <i>Zagen en schaven van hout</i> <i>Vervaardiging van artikelen van hout, kurk, riet of vlechtwerk</i>
						+ 16.2	
				17	17A	17.1	Vervaardiging van papier en papierwaren <i>Vervaardiging van papierpulp, papier en karton</i> <i>Vervaardiging van artikelen van papier of karton</i>
			+ 17.2				
				18	18A	18.1	Drukkerijen, reproductie van opgenomen media <i>Drukkerijen en diensten in verband met drukkerijen</i> <i>Reproductie van opgenomen media</i>
			+ 18.2				
			CD	19	19A	19.1	Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten <i>Vervaardiging van cokesovenproducten</i> <i>Vervaardiging van geraffineerde aardolieproducten</i>
						+ 19.2	
			CE	20	20A	20.1 excl. 20.13	Vervaardiging van chemische basisproducten, kunstmeststoffen en stikstofverbindingen en van kunststoffen en synthetische rubber in primaire vormen, excl. vervaardiging van andere anorganische chemische basisproducten
						20B	

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
					20C	20.2	Vervaardiging van verdelingsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw
					20D	20.3	Vervaardiging van verf, vernis e.d., drukinkt en mastiek
					20E	20.4	Vervaardiging van zeep, wasmiddelen, poets- en reinigingsmiddelen, parfums en toiletartikelen
					20F	20.5	Vervaardiging van andere chemische producten
					20G	20.6	Vervaardiging van synthetische en kunstmatige vezels
			CF	21	21A	21.1 + 21.2	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten <i>Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen</i> <i>Vervaardiging van farmaceutische producten</i>
			CG	22	22A	22.1	Vervaardiging van producten van rubber
					22B	22.2	Vervaardiging van producten van kunststof
				23	23A	23.1	Vervaardiging van glas en glaswerk
					23B	23.2 + 23.3 + 23.4	Vervaardiging van vuurvaste producten; Vervaardiging van producten voor de bouw, van klei; vervaardiging van andere keramische producten <i>Vervaardiging van vuurvaste producten</i> <i>Vervaardiging van producten voor de bouw, van klei</i> <i>Vervaardiging van andere keramische producten</i>
					23C	23.5	Vervaardiging van cement, kalk en gips
					23D	23.6 + 23.7 + 23.9	Vervaardiging van artikelen van beton, cement en gips; houwen, bewerken en afwerken van natuursteen; vervaardiging van andere schuurmiddelen en niet-metaalhoudende minerale producten n.e.g. <i>Vervaardiging van artikelen van beton, cement en gips</i> <i>Houwen, bewerken en afwerken van natuursteen</i> <i>Vervaardiging van andere schuurmiddelen en niet-metaalhoudende minerale producten n.e.g.</i>
			CH	24	24A	24.1 + 24.2	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen; Vervaardiging van buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor, van staal <i>Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen</i> <i>Vervaardiging van buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor, van staal</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
					24B	24.3 + 24.4 + 24.5	Vervaardiging van andere producten van de eerste verwerking van staal; productie van edele metalen en van andere non-ferrometalen; gieten van metalen <i>Vervaardiging van andere producten van de eerste verwerking van staal</i> <i>Productie van edele metalen en van andere non-ferrometalen</i> <i>Gieten van metalen</i>
				25	25A	25.1 + 25.2 + 25.3 + 25.4 + 25.5	Vervaardiging van metalen constructiewerken; vervaardiging van tanks, reservoirs en bergingsmiddelen, van metaal; vervaardiging van stoomketels, exclusief warmwaterketels voor centrale verwarming; vervaardiging van wapens en munitie; smeden, persen, stampen en profielwalsen van metaal; poedermetallurgie <i>Vervaardiging van metalen constructiewerken</i> <i>Vervaardiging van tanks, reservoirs en bergingsmiddelen, van metaal</i> <i>Vervaardiging van stoomketels, exclusief warmwaterketels voor centrale verwarming</i> <i>Vervaardiging van wapens en munitie</i> <i>Smeden, persen, stampen en profielwalsen van metaal; poedermetallurgie</i>
					25B	25.6	Oppervlaktebehandeling van metalen; verspanend bewerken van metalen
					25C	25.7 + 25.9	Vervaardiging van scharen, messen, bestekken, gereedschap en ijzerwaren; vervaardiging van andere producten van metaal <i>Vervaardiging van scharen, messen, bestekken, gereedschap en ijzerwaren</i> <i>Vervaardiging van andere producten van metaal</i>
			CI	26	26A	26.1 + 26.2	Vervaardiging van elektronische onderdelen en printplaten; vervaardiging van computers en randapparatuur <i>Vervaardiging van elektronische onderdelen en printplaten</i> <i>Vervaardiging van computers en randapparatuur</i>
					26B	26.3 + 26.4	Vervaardiging van communicatieapparatuur; vervaardiging van consumentenelektronica <i>Vervaardiging van communicatieapparatuur</i> <i>Vervaardiging van consumentenelektronica</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
					26C	26.5 + 26.6 + 26.7 + 26.8	Vervaardiging van meet-, controle- en navigatie-instrumenten en -apparatuur; vervaardiging van uurwerken, bestralingsapparatuur en van elektromedische en elektrotherapeutische apparatuur, optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur, magnetische en optische media <i>Vervaardiging van meet-, controle- en navigatie-instrumenten en -apparatuur; vervaardiging van uurwerken</i> <i>Vervaardiging van bestralingsapparatuur en van elektromedische en elektrotherapeutische apparatuur</i> <i>Vervaardiging van optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur</i> <i>Vervaardiging van magnetische en optische media</i>
			CJ	27	27A	27.1 + 27.2 + 27.3 + 27.4	Vervaardiging van elektromotoren, van elektrische generatoren en transformatoren en van schakel- en verdeelinrichtingen, batterijen en accumulatoren, kabels en van schakelaars, stekkers, stopcontacten e. d.; vervaardiging van lampen en verlichtingsapparaten <i>Vervaardiging van elektromotoren, van elektrische generatoren en transformatoren en van schakel- en verdeelinrichtingen</i> <i>Vervaardiging van batterijen en accumulatoren</i> <i>Vervaardiging van kabels en van schakelaars, stekkers, stopcontacten e. d.</i> <i>Vervaardiging van lampen en verlichtingsapparaten</i>
					27B	27.5 + 27.9	Vervaardiging van huishoudapparaten, andere elektrische apparatuur <i>Vervaardiging van huishoudapparaten</i> <i>Vervaardiging van andere elektrische apparatuur</i>
			CK	28	28A	28.1 + 28.2	Vervaardiging van machines en apparaten voor algemeen gebruik <i>Vervaardiging van machines en apparaten voor algemeen gebruik</i> <i>Vervaardiging van andere machines en apparaten voor algemeen gebruik</i>
					28B	28.3 + 28.4 + 28.9	Vervaardiging van machines en werktuigen voor de landbouw en de bosbouw; vervaardiging van niet-verspanende machines voor de metaalbe-werking en van gereedschapswerktuigen; vervaardiging van andere machines, apparaten en werktuigen voor specifieke doeleinden <i>Vervaardiging van machines en werktuigen voor de landbouw en de bosbouw</i> <i>Vervaardiging van niet-verspanende machines voor de metaalbe-werking en van gereedschapswerktuigen</i> <i>Vervaardiging van andere machines, apparaten en werktuigen voor specifieke doeleinden</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
			CL	29	29A	29.1	Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen
					29B		Vervaardiging van carrosserieën voor motorvoertuigen; vervaardiging van aanhangwagens en opleggers; Vervaardiging van delen en toebehoren voor motorvoertuigen
						29.2	<i>Vervaardiging van carrosserieën voor motorvoertuigen; vervaardiging van aanhangwagens en opleggers</i>
						+ 29.3	<i>Vervaardiging van delen en toebehoren voor motorvoertuigen</i>
				30	30A	30.1	Scheepsbouw
					30B	30.2	Vervaardiging van rollend materieel voor spoorwegen
					30C	30.3	Vervaardiging van lucht- en ruimtevaartuigen en van toestellen in verband daarmee
					30D		Vervaardiging van militaire gevechtsvoertuigen; Vervaardiging van transportmiddelen, n.e.g.
						30.4	<i>Vervaardiging van militaire gevechtsvoertuigen</i>
						+ 30.9	<i>Vervaardiging van transportmiddelen, n.e.g.</i>
			CM	31-32	31A	31.0	Vervaardiging van meubelen
					32A	32.1	Bewerken van edelstenen en vervaardiging van sieraden en dergelijke artikelen
					32B		Vervaardiging van muziekinstrumenten, sportartikelen, spellen en speelgoed, medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden, en overige industrie
						32.2	<i>Vervaardiging van muziekinstrumenten</i>
						+ 32.3	<i>Vervaardiging van sportartikelen</i>
						+ 32.4	<i>Vervaardiging van spellen en speelgoed</i>
						+ 32.5	<i>Vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden</i>
						+ 32.9	<i>Industrie, n.e.g.</i>
				33	33A		Reparatie en installatie van machines en apparaten
						33.1	<i>Reparatie van producten van metaal, machines en apparaten</i>
						33.2	<i>Installatie van industriële machines, toestellen en werktuigen</i>
		D	DD	35	35A		Productie en distributie van elektriciteit, stoom en gekoelde lucht
						35.1	<i>Opwekking, transmissie en distributie van elektriciteit</i>
						+ 35.3	<i>Productie en distributie van stoom en gekoelde lucht</i>
					35B	35.2	Productie en distributie van gas

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
		E	EE	36	36A	36.0	Winning, behandeling en distributie van water
				37-39	37A	37.0	Afvalwaterafvoer
					38A	38.1 + 38.2	Inzameling van afval; Verwerking en verwijdering van afval <i>Inzameling van afval</i> <i>Verwerking en verwijdering van afval</i>
					38B	38.3	Terugwinning
					39A	39.0	Sanering en ander afvalbeheer
	3	F	FF	41-43	41A	41.1 + 41.2	Bouw van gebouwen; ontwikkeling van bouwprojecten <i>Ontwikkeling van bouwprojecten</i> <i>Burgerlijke en utiliteitsbouw</i>
					42A	42.1 + 42.2 + 42.9	Weg- en waterbouw <i>Bouw van wegen en spoorwegen</i> <i>Bouw van civieltechnische werken ten behoeve van nutsbedrijven</i> <i>Bouw van andere civieltechnische werken</i>
					43A	43.1	Slopen; Bouwrijp maken van terreinen; Proefboren en boren
					43B	43.2	Elektrische installatie, loodgieterswerk en overige bouwinstallatie
					43C	43.3	Afwerking van gebouwen
					43D	43.9	Overige gespecialiseerde bouwactiviteiten
3	4	G	GG	45	45A	45.1 + 45.2 + 45.3 + 45.4	Groot- en detailhandel in en onderhoud en reparatie van motorvoertuigen en motorfietsen <i>Handel in auto's</i> <i>Onderhoud en reparatie van motorvoertuigen</i> <i>Handel in onderdelen en accessoires van motorvoertuigen</i> <i>Handel in en onderhoud en reparatie van motorfietsen en delen en toebehoren van motorfietsen</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
				46	46A	46.1 + 46.2 + 46.3 + 46.4 + 46.5 + 46.6 + 46.7 excl. 46.71 + 46.9	Groothandel en handelsbemiddeling, met uitzondering van de handel in motorvoertuigen en motorfietsen en in vaste, vloeibare en gasvormige brandstoffen en aanverwante producten <i>Handelsbemiddeling</i> <i>Groothandel in landbouwproducten en levende dieren</i> <i>Groothandel in voedingsmiddelen, dranken en genotmiddelen</i> <i>Groothandel in andere consumentenartikelen</i> <i>Groothandel in informatie- en communicatieapparatuur</i> <i>Groothandel in andere machines en werktuigen en toebehoren</i> <i>Overige gespecialiseerde groothandel</i> <i>Niet-gespecialiseerde groothandel</i>
					46B	46.71	Groothandel in vaste, vloeibare en gasvormige brandstoffen en aanverwante producten
				47	47A	47.1 + 47.2 + 47.4 + 47.5 + 47.6 + 47.7 + 47.8 + 47.9	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen en in motorbrandstoffen <i>Detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels</i> <i>Detailhandel in voedings- en genotmiddelen in gespecialiseerde winkels</i> <i>Detailhandel in ICT-apparatuur in gespecialiseerde winkels</i> <i>Detailhandel in andere consumentenartikelen in gespecialiseerde winkels</i> <i>Detailhandel in cultuur- en recreatieartikelen in gespecialiseerde winkels</i> <i>Detailhandel in andere artikelen in gespecialiseerde winkels</i> <i>Markt- en straathandel</i> <i>Detailhandel, niet in winkels en exclusief markt- en straathandel</i>
					47B	47.3	Detailhandel in motorbrandstoffen in gespecialiseerde winkels
		H	HH	49	49A	49.1 + 49.2	Vervoer per spoor <i>Personenvervoer per spoor, m.u.v. personenvervoer per spoor binnen steden of voorsteden</i> <i>Goederenvervoer per spoor</i>
					49B	49.3	Overig personenvervoer te land
					49C	49.4 + 49.5	Goederenvervoer over de weg en verhuisbedrijven; vervoer via pijpleidingen <i>Goederenvervoer over de weg en verhuisbedrijven</i> <i>Vervoer via pijpleidingen</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
				50	50A	50.1 + 50.2	Personen- en goederenvervoer over zee- en kustwateren <i>Personenvervoer over zee- en kustwateren</i> <i>Goederenvervoer over zee- en kustwateren</i>
					50B	50.3 + 50.4	Personen- en goederenvervoer over binnenwateren <i>Personenvervoer over binnenwateren</i> <i>Goederenvervoer over binnenwateren</i>
				51	51A	51.1 + 51.2	Luchtvaart <i>Personenvervoer door de lucht</i> <i>Goederenvervoer door de lucht; ruimtevaart</i>
				52	52A	52.1 + 52.2	Opslag en vervoerondersteunende activiteiten <i>Opslag</i> <i>Vervoerondersteunende activiteiten</i>
				53	53A	53.1 + 53.2	Posterijen en koeriers <i>Postdiensten in het kader van de universele dienstverplichting</i> <i>Overige posterijen en koeriers</i>
		I	II	55-56	55A	55.1 + 55.2 + 55.3 + 55.9	Verschaffen van accommodatie <i>Hotels en dergelijke accommodatie</i> <i>Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf</i> <i>Kampeesterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen</i> <i>Overige accommodatie</i>
					56A	56.1 + 56.2 + 56.3	Eet- en drinkgelegenheden <i>Restaurants en mobiele eetgelegenheden</i> <i>Catering en overige eetgelegenheden</i> <i>Drinkgelegenheden</i>
	5	J	JA	58	58A	58.1 + 58.2	Uitgeverijen <i>Uitgeverijen van boeken en tijdschriften; overige uitgeverijen</i> <i>Uitgeverijen van software</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
				59-60	59A	59.1 + 59.2	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsoptnamen en uitgeverijen van muziekopnamen <i>Activiteiten in verband met films en video- en televisieprogramma's</i> <i>Maken van geluidsoptnamen en uitgeverijen van muziekopnamen</i>
					60A	60.1 + 60.2	Programmeren en uitzenden van radio- en televisieprogramma's <i>Uitzenden van radioprogramma's</i> <i>Programmeren en uitzenden van televisieprogramma's</i>
			JB	61	61A	61.1 + 61.2 + 61.3 + 61.9	Telecommunicatie <i>Draadgebonden telecommunicatie</i> <i>Draadloze telecommunicatie</i> <i>Telecommunicatie via satelliet</i> <i>Overige telecommunicatie</i>
			JC	62-63	62A	62.0	Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancy-activiteiten en aanverwante activiteiten
					63A	63.1 + 63.9	Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie <i>Gegevensverwerking, webhosting en aanverwante activiteiten; webportalen</i> <i>Overige dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie</i>
6	K	KK		64	64A	64.1	Geldscheppende financiële instellingen
					64B	64.2	Holdings
					64C	64.3	Beleggingstruists en -fondsen en vergelijkbare financiële instellingen
					64D	64.9	Overige financiële dienstverlening, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen
				65	65A	65.1 + 65.2 + 65.3	Verzekeringen, herverzekeringen en pensioenfondsen, exclusief verplichte sociale verzekeringen <i>Verzekeringen</i> <i>Herverzekeringen</i> <i>Pensioenfondsen</i>
				66	66A	66.1	Ondersteunende activiteiten in verband met financiële diensten, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen
					66B	66.2	Ondersteunende activiteiten in verband met verzekeringen en pensioenfondsen
					66C	66.3	Vermogensbeheer

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
	7	L	LL	68	68A	68.1 + 68.3	Handel in eigen onroerend goed; Bemiddeling in en beheer van onroerend goed voor een vast bedrag of op contractbasis <i>Handel in eigen onroerend goed</i> <i>Bemiddeling in en beheer van onroerend goed voor een vast bedrag of op contractbasis</i>
					68B	68.2	Verhuur en exploitatie van eigen of geleased onroerend goed
	8	M	MA	69-70	69A	69.1 + 69.2	Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening <i>Rechtskundige dienstverlening</i> <i>Accountants, boekhouders en belastingconsulenten</i>
					70A	70.1 + 70.2	Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer <i>Activiteiten van hoofdkantoren</i> <i>Adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer</i>
				71	71A	71.1 + 71.2	Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen <i>Architecten, ingenieurs en aanverwante technische adviseurs</i> <i>Technische testen en toetsen</i>
			MB	72	72A	72.1 + 72.2	Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied <i>Speur- en ontwikkelingswerk op natuurwetenschappelijk gebied</i> <i>Speur- en ontwikkelingswerk op het gebied van de maatschappij- en geesteswetenschappen</i>
			MC	73	73A	73.1 + 73.2	Reclamewezen en marktonderzoek <i>Reclamewezen</i> <i>Markt- en opinieonderzoekbureaus</i>
				74-75	74A	74.1 + 74.2 + 74.3 + 74.9	Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten <i>Gespecialiseerde designers</i> <i>Fotografen</i> <i>Vertalers en tolken</i> <i>Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten, n.e.g.</i>
					75A	75.0	Veterinaire diensten
		N	NN	77	77A	77.1	Verhuur en lease van motorvoertuigen
					77B	77.2	Verhuur en lease van consumentenartikelen

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
					77C	77.3 + 77.4	Verhuur en lease van andere machines en werktuigen en andere materiële goederen; Lease van intellectuele eigendom en vergelijkbare producten, met uitzondering van werken onder auteursrecht <i>Verhuur en lease van andere machines en werktuigen en andere materiële goederen</i> <i>Lease van intellectuele eigendom en vergelijkbare producten, met uitzondering van werken onder auteursrecht</i>
				78	78A	78.1 + 78.2 + 78.3	Terbeschikkingstelling van personeel <i>Arbeidsbemiddeling</i> <i>Uitzendbureaus</i> <i>Andere vormen van arbeidsbemiddeling</i>
				79	79A	79.1 + 79.9	Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten <i>Reisbureaus en reisorganisatoren</i> <i>Reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten</i>
				80-82	80A	80.1 + 80.2 + 80.3	Beveiligings- en opsporingsdiensten <i>Particuliere beveiliging</i> <i>Diensten in verband met beveiligingssystemen</i> <i>Opsporingsdiensten</i>
					81A	81.1 + 81.3	Diverse ondersteunende activiteiten ten behoeve van voorzieningen; landschapsverzorging <i>Diverse ondersteunende activiteiten ten behoeve van voorzieningen</i> <i>Landschapsverzorging</i>
					81B	81.2	Reiniging
					82A	82.1 + 82.2 + 82.3 + 82.9	Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten <i>Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren</i> <i>Callcenters</i> <i>Organisatie van congressen en beurzen</i> <i>Zakelijke dienstverlening, n.e.g.</i>

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
	9	O	OO	84	84A	84 excl. 84.22, 84.3	Openbaar bestuur exclusief defensie en verplichte sociale verzekeringen
					84B	84.22	Defensie
					84C	84.3	Verplichte sociale verzekeringen
	P	PP	85	85A	85.1	85.1 + 85.2 + 85.3 + 85.4 + 85.5 + 85.6	Onderwijs
							<i>Kleuteronderwijs</i>
							<i>Lager onderwijs</i>
							<i>Secundair onderwijs</i>
							<i>Hoger onderwijs en post-secundair niet-hoger onderwijs</i>
							<i>Overig onderwijs</i> <i>Onderwijsondersteunende activiteiten</i>
	Q	QA	86	86A	86.1	Ziekenhuizen	
				86B	86.21	Praktijken van artsen	
					+ 86.22	<i>Huisartspraktijken</i> <i>Praktijken van specialisten</i>	
				86C	86.23	Tandartspraktijken	
		86D	86.9	Overige menselijke gezondheidszorg			
QB		87-88	87A	87.1	87.1 + 87.2 + 87.3 + 87.9	Maatschappelijke dienstverlening met huisvesting	
						<i>Verpleeginstellingen met huisvesting</i>	
						<i>Instellingen met huisvesting voor personen met een mentale handicap of psychiatrische problemen en voor drugs- en alcoholverslaafden</i>	
				<i>Instellingen met huisvesting voor ouderen en voor personen met een lichamelijke handicap</i> <i>Overige maatschappelijke dienstverlening met huisvesting</i>			
88A	88.1	+ 88.9	Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting				
			<i>Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting voor ouderen en lichamelijk gehandicapten</i> <i>Overige maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting</i>				

A3	A10	A21	A38	A64	SUTTAK 2008	NACE-BEL 2008	Benaming bedrijfstak
	10	R	RR	90-92	90A	90.01 + 90.02 + 90.03 + 90.04	Creative activiteiten, kunst en amusement <i>Uitvoerende kunsten</i> <i>Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten</i> <i>Scheppende kunsten</i> <i>Exploitatie van zalen</i>
					91A	91.01 + 91.02 + 91.03 + 91.04	Bibliotheken, archieven, musea en overige culturele activiteiten <i>Bibliotheken en archieven</i> <i>Musea</i> <i>Exploitatie van monumenten en dergelijke toeristenattracties</i> <i>Botanische tuinen, dierentuinen en natuurreservaten</i>
					92A	92.0	Loterijen en kansspelen
				93	93A	93.1 + 93.2	Sport, ontspanning en recreatie <i>Sport</i> <i>Ontspanning en recreatie</i>
		S	SS	94	94A	94.1 + 94.2 + 94.9	Verenigingen <i>Bedrijfs-, werkgevers- en beroepsorganisaties</i> <i>Vakverenigingen</i> <i>Overige verenigingen</i>
				95	95A	95.1 + 95.2	Reparatie van computers en consumentenartikelen <i>Reparatie van computers en communicatieapparatuur</i> <i>Reparatie van consumentenartikelen</i>
				96	96A	96.01 + 96.02 + 96.03 + 96.04 + 96.09	Overige persoonlijke diensten <i>Wassen en (chemisch) reinigen van textiel en bontproducten</i> <i>Haar- en schoonheidsverzorging</i> <i>Begrafeniswezen</i> <i>Sauna's, solaría, baden, enz.</i> <i>Overige persoonlijke diensten, n.e.g.</i>
		T	TT	97-98	97A	97.0	Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel
					'!	98	Niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door particuliere huishoudens voor eigen gebruik
		U	UU	99	'!	99	Extraterritoriale organisaties en lichamen

Bestellingen

Op de internetsite van de Nationale Bank van België, via de rubriek "[e-service](#)", kan u een gratis e-mailabonnement nemen op deze statistische publicatie. Deze wordt u dan automatisch op de publicatiedatum via e-mail toegezonden.

Via de rubriek "[Print-on-demand](#)" kan u tegen betaling een papieren versie van deze publicatie bestellen.

Voor meer informatie

Wie meer informatie wenst over de inhoud, de methodologie, de berekeningswijze en de bronnen kan terecht bij de dienst nationale & regionale rekeningen en conjunctuur van de Nationale Bank van België.

Tel. +32 2 221 30 28 - Fax +32 2 221 32 30

nationalaccounts@nbb.be

Verantwoordelijke uitgever

Rudi Acx

Chef van het departement Algemene statistiek

Nationale Bank van België

Naamloze vennootschap

RPR Brussel - Ondernemingsnummer: 0203.201.340

Maatschappelijke zetel: de Berlaimontlaan 14 - BE-1000 Brussel

www.nbb.be

© Illustraties: Nationale Bank van België

Opmaak: NBB Algemene statistiek

Omslag: NBB AG - Prepress & Image

Gepubliceerd in februari 2017